

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta Ta Hellēnisti Heuriskomena

Origenes

Coloniæ, 1685

Origenis Commentariorum In Evangelium Secundum Matthæum Tomus
Undecimus. Interprete Petro Daniele Hvetio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79842](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79842)

ἡμεῖς μὲν ὄργανον τῆς θεοῦ εἶναι πᾶσιν τῶν
 γενομένων, μίαν δὲ ποτελευνὴν ἐν διαφόρων
 φθόγων σωτηρίαν τοῖς μανθάνουσιν ἐξέλθουσι
 φωνῇ, καταπαύσασθαι καὶ κωλύσασθαι ἐνέργειαν
 πᾶσιν ποιητοῦ πνεύματος, ὡς κατέπαυσεν
 ἡ δαεὶδ μουσική ἐν τῇ σαλμωνῶν πνεύματι
 καὶ πνεύματι αὐτόν. ὁρᾷς οὖν καὶ τέλειως ἐξελω-
 ποιῶν τὸν ἐπομηνεύον τῇ γραφῇ βλέποντα τῶν
 ἐκείνων πάσης αὐτῆς, καὶ ἐμποιοῦντα ταύτῃ
 τοῖς ὁρῶσι ζητοῦσι, καὶ γνησίως φιλοκλεῖουσιν.

A versam, quæ unam absolvit ex diversis sonis,
 iis qui discere volunt, salutarem vocem,
 vim omnem mali spiritus sedantem & colli-
 bentem; quemadmodum compescibat
 Davidis Musica spiritum malum qui invase-
 rat Saul, & ipsum suffocabat. Vides igitur
 tertio etiam modo pacificum, qui congru-
 enter Scripturæ hujus universæ pacem &
 concordiam videt, eamque rectè quærenti-
 bus & ingenue discipientibus conciliat.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ORIGENIS

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟ

COMMENTARIORUM

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

IN EVANGELIUM

ΕΞΗΓΗΤΙΚΩΝ

SECUNDUM MATTHÆUM

ΤΟΜΟΣ * I.

TOMUS UNDECIMUS.

Interprete PETRO DANIELE HVETIO.

ΤΟ τε ἀφείλετο ὁ χλούς, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν
 αὐτῆς, καὶ προσήλθον οἱ μαθηταὶ αὐτῆς, λέ-
 γοντες. Φράσον ἡμῖν τὴν παροβολὴν τῆς ζιζα-
 νίας ἧς ἀγρεύς. ὅτε μὲν μὲν τὸ χλὸν ἐστὶν ὁ ἱησοῦς,
 οὗ ἐστὶν αὐτῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐξω γὰρ τῆς οἰκίας οἱ
 ὄχλοι. καὶ τῆς φιλάνθρωπίας αὐτῆς ἔργον ἐστὶν,
 καὶ λαλῆναι τὴν οἰκίαν, καὶ ἀπεῖναι παρὰ τῆς
 μηδυναμίας ἡκεν παρὰ αὐτόν. αὐτὰρ ὡς ὁ
 τοῖς ὄχλοις διαλεχθεὶς ἐν τῇ παροβολῇ, ἀφί-
 σιν αὐτῆς καὶ ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν, ἔνθα
 προσέρχονται αὐτῶν οἱ μαθηταὶ αὐτῆς, ἐκ δὲ πο-
 μεναντες μὲν τῶν ἀφείλετων ὡς αὐτῆς. ὅσοι
 γὰρ γνησιώτερον ἀκούσιν ἡ ἱστορίαν, πρῶτον ἀκολε-
 θεῖν αὐτῆς, εἴτα πυνθανόμενοι, πῶς τῆς μονῆς
 αὐτῆς ἐπιτρέπονται ἰδεῖν αὐτόν, καὶ ἐλθόντες
 ὁρᾶν, καὶ παρ' αὐτῶν μύησι, πάντες μὲν τῶν
 ἡμέτερον οἰκίαν, ὅρα δὲ πῶς αὐτῶν καὶ ἐπι-
 πείον. καὶ τοιαῦτα γὰρ οἱ μὲν δεδηλώθη ἐν τῇ
 καὶ ἰωάννου διαγγελίᾳ διὰ τῶν. τῇ ἐπαύριον
 πάλιν εἰσφέρει ὁ ἰωάννης καὶ ἐν τῇ μαθητῶν
 αὐτῶν δύο. ἐπὶ εἰς τῶν ἀκούσιν τῆς, ὅτι τῶν ἐπι-
 τραπέων συν τῷ ἱησοῦ πορεύεσθαι καὶ ἰδεῖν
 αὐτῶν τὴν οἰκίαν ὁ διαφέρων καὶ δόξασθαι
 γίνεσθαι, ἐπιφέρει τῶν. ἦν ἀνδρείας ὁ ἀ-
 δελφός αὐτῶν. πέτρα, εἰς ἣν τὸ δύο τῶν ἀκού-
 σάντων ὡς ἰωάννης, καὶ ἀκολεθεῖν αὐτῶν. καὶ ἡμεῖς οὖν εἴπερ βεβλήμεθα μὴ
 ὡς ὄχλοι ἀκούειν τῆς ἱστορίας, ἀλλ' ὡς ἀφίσι, καὶ ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν, ὁξυτέρων πῶς
 C c 3

Tunc dimissis turbis, venit in domum suam, Matth. 13.
 & accesserunt discipuli ejus, dicentes: E- 26.
 differe nobis parabolam zizaniorum agri.
 Quando versatur Jesus cum turbis, non est
 in sua domo: quippe extra domum turbæ
 sunt: atque ipsius quidem humanitatis par-
 tes illæ sunt, domum deferere, ad eosque,
 qui ad se venire non possunt, abire. Cum
 autem turbas jam satis fuerit per parabolas
 allocutus, dimittis illis domum suam venit:
 hic illum conveniunt Discipuli ipsius, qui
 cum his non remanserunt, quos ille dimise-
 rat. Et verò quicumque Jesum mente pu-
 riori audiunt, primum sequuntur illum, de-
 inde postquam de domo illius percontati
 sunt, eum videndi facultatem obtinent: &
 vident sane, postquam venerunt, & apud
 illum manent: omnes quidem diem hunc,
 nonnulli etiam illorum fortasse diutius.
 Hæc, opinor, his verbis significata sunt in
 Evangelio Joannis: Altera die iterum stabat
 Joannes & ex Discipulis ejus duo. Præterea, ut
 appareat, eorum, quibus cum Iesu eundi,
 domumque ipsius videndi copia facta fue-
 rat, præstantiorem fieri Apostolum, hæc
 subjiciuntur: Erat autem Andreas frater Si-
 monis Petri unus ex duobus qui audierant à Jo-
 hanne & secuti fuerant eum. Nos igitur, si
 volumus Iesum, non more turbarum quas
 dimittit audire, & illius usque domum veni-

τῶν διὰ τὸ κοιμᾶσθαι τὰ πονηρὰ. ^AImpeditos suscepisse tum primum sentient, sibi que velut irascuntur: is est porro dentium stridor, unde dictum illud est in Psalmis: *Frenduerunt super me dentibus suis.* Tunc ^{Ps. 34. 16.} maxime fulgebunt iusti, non jam diverse, ^{Matth. 13.} ut initio; sed omnes, tanquam unicus Sol in regno patris sui. Itaque tanquam significans Servator his inesse mysterium, fortasse per hæc omnia quæ in explicanda Parabola attulit; fortasse per hæc solum: *Tunc iusti fulgebunt sicut Sol in regno Patris eorum,* subne- ⁴³ cit: *Qui habet aures audiendi, audiat, eos docens qui in Parabola explanatione, hanc adeo perspicue fuisse ab illo expositam arbitrantur, ut vel in minimis intelligi possit, ipsam Parabola expositionem luce aliqua & perspicuitate indigere. Sed quoniam jam supra diximus ad hæc verba: Tunc iusti fulgebunt sicut Sol, iustos non ita ut antea diverse splendidos fore, sed omnes quasi unicum Solem futuros; necessario nobis, quid super hoc loco sentiamus declarandum est. Videtur Daniel eruditos, multitudinemque iustorum gloria præcellentium lumen mundi esse sciens, hæc dixisse: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & ^{Dan. 12. 3.} Cede multitudinem iustorum quasi stella in æternitates. Apostolus præterea cum ait: *Alia claritas Solis, alia claritas Lune, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum, eadem dicit quæ Daniel, ab ejusque prophetia hanc sibi sententiam assumpsit. Quæret ergo quispiam, quomodo de luminis iustorum differentia hæc dicunt nonnulli, cum Servator contrarium dixerit, sicut unus Sol fulgebunt?* Sic ego existimo, in ipso statim initio beatitudinis, qua fruuntur ii qui salvi fiunt, quoniam nondum purgati sunt qui tales non sunt, inde oriri illam luminis beatorum differentiam: sed postquam à toto Christi regno omnia collecta fuerint scandala, quemadmodum supra à nobis traditum est, parientesque iniquitatem cogitationes in fornicem ignis fuerint conjectæ, deterioraque absumpta, & interim ad se redierint hi qui sermones Mali filios admiserant, tunc futurum, ut in Patris sui regno fulgeant iusti, unum solare lumen facti. Verum cuinam fulgebunt, nisi inferioribus, qui lucis eorum particeps fient, quemadmodum Sol iis lumen suum præbet qui super terram degunt? nec enim sibi ipsi fulgebunt. Hæc autem fortasse verba: *Luceat lux vestra coram hominibus, super latitudinem cordis, quemadmodum ait Salomon, trifariam scribi* ^{Matth. 5. 16}*

τῶν διὰ τὸ κοιμᾶσθαι τὰ πονηρὰ. ^AImpeditos suscepisse tum primum sentient, sibi que velut irascuntur: is est porro dentium stridor, unde dictum illud est in Psalmis: *Frenduerunt super me dentibus suis.* Tunc ^{Ps. 34. 16.} maxime fulgebunt iusti, non jam diverse, ^{Matth. 13.} ut initio; sed omnes, tanquam unicus Sol in regno patris sui. Itaque tanquam significans Servator his inesse mysterium, fortasse per hæc omnia quæ in explicanda Parabola attulit; fortasse per hæc solum: *Tunc iusti fulgebunt sicut Sol in regno Patris eorum,* subne- ⁴³ cit: *Qui habet aures audiendi, audiat, eos docens qui in Parabola explanatione, hanc adeo perspicue fuisse ab illo expositam arbitrantur, ut vel in minimis intelligi possit, ipsam Parabola expositionem luce aliqua & perspicuitate indigere. Sed quoniam jam supra diximus ad hæc verba: Tunc iusti fulgebunt sicut Sol, iustos non ita ut antea diverse splendidos fore, sed omnes quasi unicum Solem futuros; necessario nobis, quid super hoc loco sentiamus declarandum est. Videtur Daniel eruditos, multitudinemque iustorum gloria præcellentium lumen mundi esse sciens, hæc dixisse: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & ^{Dan. 12. 3.} Cede multitudinem iustorum quasi stella in æternitates. Apostolus præterea cum ait: *Alia claritas Solis, alia claritas Lune, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum, eadem dicit quæ Daniel, ab ejusque prophetia hanc sibi sententiam assumpsit. Quæret ergo quispiam, quomodo de luminis iustorum differentia hæc dicunt nonnulli, cum Servator contrarium dixerit, sicut unus Sol fulgebunt?* Sic ego existimo, in ipso statim initio beatitudinis, qua fruuntur ii qui salvi fiunt, quoniam nondum purgati sunt qui tales non sunt, inde oriri illam luminis beatorum differentiam: sed postquam à toto Christi regno omnia collecta fuerint scandala, quemadmodum supra à nobis traditum est, parientesque iniquitatem cogitationes in fornicem ignis fuerint conjectæ, deterioraque absumpta, & interim ad se redierint hi qui sermones Mali filios admiserant, tunc futurum, ut in Patris sui regno fulgeant iusti, unum solare lumen facti. Verum cuinam fulgebunt, nisi inferioribus, qui lucis eorum particeps fient, quemadmodum Sol iis lumen suum præbet qui super terram degunt? nec enim sibi ipsi fulgebunt. Hæc autem fortasse verba: *Luceat lux vestra coram hominibus, super latitudinem cordis, quemadmodum ait Salomon, trifariam scribi* ^{Matth. 5. 16}*

κερυμμένον ἐν αὐτῷ θησαυρὸν, καὶ τίνα τρέπον
 * τὸν κερυμμένον τὸν θησαυρὸν ὁ ἀν-
 θρώπινος, ὁ δὲ τῆς χαρᾶς ἀπεισι, καὶ πωλεῖ ὅσα
 ἔχει, ἵνα * ἀγοράσῃ τὸν ἀγρὸν ἐκείνων. Ζη-
 τῶν δὲ καὶ τίνα ἐστὶν ἡ πωλὴ. δοκεῖ δὲ μοι καὶ ταῦ-
 τα ἀγροὺς μὴ εἶναι ἢ γραφὴν καταφυτρωθεῖσα
 τοῖς φανεροῖς τῇ ρητῇ τῆς ἱστορίας, καὶ τῶ νό-
 μι, καὶ τῷ περὶ τῆς καὶ τῶ λοιπῶν νομιμάτων.
 πολλὴ γὰρ φυτεία καὶ ποικίλη ἐστὶ καὶ ἡ ρητὴ τῆς
 * ὅλης γραφῆς. ὁ δὲ * τῷ ἀγρῷ κερυμμένος θη-
 σαυρὸς, τὰ δοκερυμμένα καὶ ὑποκείμενα
 τοῖς φανεροῖς νομμάτα τῆς σοφίας ἐν μυσ-
 τήρι δοκερυμμένης, καὶ τῷ χειρῶ, ἐν ᾧ εἰσιν οἱ
 * θησαυροὶ τῆς * σοφίας καὶ γνώσεως δοκρυ-
 φοῖ. ἀλλ' οὐ δ' ἀν' λέγει ἀγρὸν μὴ εἶναι τὸν
 ἀληθινὸν πλῆρη, ὃν διλόγησε κυριότη, τὸν χειρῶ
 * δεῖ. τὸν δὲ ἐν αὐτῷ κερυμμένον θησαυρὸν, τὸ
 ἐκείνῳ παρὰ τὸ πᾶν κεκρυμμένον ἐν χειρῶ,
 λέγοντι παρὰ χειρῶ. ἐν ᾧ εἰσιν οἱ θησαυροὶ
 τῆς σοφίας, καὶ τῆς γνώσεως δοκρυφοῖ. τὰ ἐ-
 ρεῖα τοῦ πᾶν πλάγματος, καὶ ἡ βασιλεία τῆς
 ἐρανῶν, ὡς περὶ ἐν εἰκόνι γενομένη ταῖς γραφαῖς,
 αὐτῆς εἰσιν ἡ βασιλεία τῆς ἐρανῶν, ἡ αὐτὸς ἐστὶν ὁ
 χειρῶς ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων, ἡ βασιλεία τῆς
 ἐρανῶν, ὡμοιωμένη θησαυρῷ κερυμμένῳ ἐν
 τῷ ἀγρῷ. ἡ δὲ αὐτῷ δὲ καὶ τὸν τόπον ζητῶν
 πότερ ἐν βασιλείᾳ τῆς ἐρανῶν μόνῳ τῷ θησαυ-
 ρῷ ὡμοιωταὶ τῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὡς
 ἄλλοι νοεῖ τῆς βασιλείας τὸν ἀγρὸν. ἡ ὅλη
 τούτω ὡμοιωταὶ θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ
 ἀγρῷ, ὡς τῷ τῆς ἐρανῶν βασιλείᾳ ἐχόν καὶ τῷ
 ὡμοιωσιν καὶ τὸν ἀγρὸν, ἐν τῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀ-
 γρῷ θησαυρὸν. ἐλθὼν δὲ περὶ ἀνθρώπος εἰς τὸν ἀ-
 γρὸν, εἰτέ τις γραφᾶς, εἰτέ τὸν χειρῶν τὸν ἐκ φα-
 νερῶν ἐκρυπτόν σιωπῆσιν, εἰτέ καὶ τὸν κε-
 κρυμμένον τῆς σοφίας θησαυρὸν, εἰτέ ἐν χειρῶ,
 εἰτέ ἐν ταῖς γραφαῖς. ἐμπεριχρόμιος γὰρ τὸν
 ἀγρὸν, εἰς ἐρδυνῶν τὰς γραφᾶς, καὶ ζητῶν τὸν
 χειρῶν, εἰς ἐρδυνῶν τὸν ἐν αὐτῷ θησαυρὸν, καὶ διζῶν
 κενύει, ὅτι ἀκινδύνα ἐναγομίζων τὰ τῶ γρα-
 φῶν δοκρυφῶν νομμάτα, ἡ τῶ ἐν χειρῶ θησαυ-
 ρὸς σοφίας, καὶ γνώσεως ἐκφαίνον τοῖς πυλῶσι,
 καὶ κυρίας ἀπεισι, πρὸς ματὶ δούλου * πᾶς
 ἀγοράσῃ τὸν ἀγρὸν, ἥτοι τὰς γραφᾶς, ἵνα
 ἴδῃ καὶ τὴν αὐτὰς ποιήσῃ, λαβὼν δὲ τὸν * δεῖ
 τὰ λόγια τῶ δεῖ, ἀπὸ τῶν ἱεραῶν ὁπῶς δὲ θη-
 σῶν. καὶ ἀγοράσῃ τὸν * ματὶ δούλου *
 χειρῶ τὸν ἀγρὸν, ἀφαιρῆται ἀπ' ἐκείνων ἡ βασιλεία τῶ δεῖ, ἥπερ ἐστὶ κατ' ἄλλῳ πα-
 ραβολῇ ἀμπελῶν, καὶ διδοῖται ἐν τῇ ποιήσῃ τὰς καρπὸς αὐτῆς τῷ διὰ τῆς πίστεως ἀγορά-
 σῃ.

A quærendum est scorum agrum illum, scorum
 etiam thesaurum in illo absconditum,
 & quo pacto homo ille qui thesaurum ab-
 sconditum reperit, abeat, præ gaudio, ven-
 datque bona quæ possidet universa, ut agrum
 illum sibi emat. Quærendum etiam est,
 quænam ea sint quæ vendit. Videtur autem
 mihi secundum hæc ager ille Scriptura esse,
 confita iis quæ perspicua sunt in historiarum
 verbis, & Legis, & Prophetarum, & reliquis
 sententiis. Copiosa quippe & variatio est
 totius Scripturæ verborum: thesaurus autem
 in agro absconditus, occulti sunt, & sub
 perspicuis verbis abstrusi sensus sapientiæ
 delitescens in mysterio, & Christo, in quo
 sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ ab-
 sconditi. Alter autem dixerit agrum illum
 esse revera plenum, cui benedixit Dominus,
 Christum Dei; thesaurum vero in illo ab-
 sconditum ea esse quæ in Christo reposita
 esse dixit Paulus, sic loquens de Christo: In
 quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ
 absconditi. Res profecto cælestes, ipsam-
 que adeo cælorum regnum tanquam in
 imagine, sic in Scripturis representantur,
 quæ quidem sunt regnum cælorum; vel
 ipse Christus sæculorum Rex, regnum cæ-
 lorum est thesaurus in agro abscondito affi-
 milatum. Quæres autem, postquam ad
 hunc locum perveneris, utrum regnum cæ-
 lorum soli thesauro in agro abscondito affi-
 milatum sit, ut aliud quid à regno esse ager
 fingendus sit: an toti huic affimilatum sit,
 thesauro abscondito in agro, ita ut regnum
 cælorum juxta similitudinem, & agrum, &
 in agro absconditum thesaurum compre-
 hendat. Veniens autem homo aliquis in a-
 grum, sive ille ager Scripturæ sint, sive Chri-
 stus, qui ex manifestis & reconditis constat,
 reperit occultum sapientiæ thesaurum, sive
 in Christo, sive in Scripturis. Agrum enim
 circumiens, & Scripturas perscrutans, stu-
 densque Christum animo comprehendere,
 thesaurum qui in eo est reperit, repertumque
 abscondit, non tuto existimans occultos
 Scripturarum sensus, & thesauros sapientiæ
 & scientiæ qui in Christo sunt, obviis qui-
 busque depromere; eoque demum abscon-
 dito discedit, satagens quomodo agrum e-
 mat, hoc est Scripturas, ut eas faciat propriam
 possessionem; cum ex iis qui Dei sunt,
 acceperit divina oracula, quæ primum Ju-
 dæorum fidei commissa sunt. Postea quam
 autem agrum emerit, is qui à Christo præ-
 ceptis imbutus est, aufertur ab illis regnum
 Dei, quod juxta aliam parabolam vinea est,
 daturque genti facienti fructus ejus, quæque

Rom. 2.2.

Matth. 2.1.

Matth. 2.1.

Matth. 2.1.

Matth. 13.
45.

per fidem emerit agrum, bonorum suorum omnium venditione, cumque sibi nihil ex omnibus iis quæ possidebat reliquum fecerit; malitia autem ex iis erat. Idem vero applicabis, si ager thesaurum absconditum continens, Christus sit: qui enim diuinitis omnibus ipsum sequuntur, quasi secundum aliam considerationem bona sua vendiderunt, ut per illorum venditionem & perscripta pro illis, Deo auxiliante, pulchra confilia, emerent ingenti pretio & agro digno, agrum habentem in se absconditum thesaurum. Iterum simile est regnum celorum homini negotiatori quarenti bonas margaritas. Quandoquidem regnum celorum simile est, non ulli e plurimis mercatoribus plurima mercantibus, sed ei qui pulchras margaritas quærit, unamque reperit multis æquivalentem, pretiosam enim vero margaritam, quam omnib⁹ contra emit, rationi consentaneum esse existimo de margaritæ natura attentius disputare. Nota vero diligenter illum non dixisse hunc omnes eas vendidisse quas habebat; non enim illas solum quas emerat, vendidit is qui quærit pulchras margaritas, sed etiam bona sua omnia, ut margaritam hanc emat. Hæc igitur super margaritæ naturam invenimus apud eos qui de gemmis scripserunt; margaritarum nonnullas esse terrestres, maritimas nonnullas. Et terrestres quidem apud Indos tantummodo nascuntur; idoneæ ex quibus figilla, annulorum palæ, & monilia fiant: e maritimis vero quæ reliquis dignitate superant apud eosdem Indos inveniuntur, quarum optimæ nascuntur in rubro mari. Quæ vero in Oceano Britannico deprehenduntur, inter margaritas secundas partes tenent. Tertiæ autem, quæque non primis duntaxat inferiores sunt, verum etiam secundis, illæ sunt quæ in Bosphoro circa Scythiam reperiuntur. Hæc præterea de margarita Indica dicebantur, generari illam in conchis, quæ præggrandibus buccinis similes sunt: feruntur autem illæ tanquam per turmas in mari pasci, una præeunte velut gregis duce, colore & magnitudine conspicua, & à reliquis quæ sub se sunt, differente, ita ut videatur aliquam proportionem habere & similitudinem cum eo qui apud Rex dicitur. Illud vero etiam de præstantium margaritarum, earum scilicet quæ in India reperiuntur, venatione narratur, indigenas magnum littoris circuitum retibus comprehendentes urinate, unum potissimum ex omnibus, ducentem capere studentes: hoc enim capto, omne armentum quod illi subest capere, fa-

τοιῶτον. ὅτι πελαγῶντες οἱ ἰππῶντες δικτύοις κύκλον ἀγλαῆς μέγαν, κατακυλισθῶσιν, ἵνα εἰς ἀπάντων τὸν περὶ γένετον ἰππῶν δυνάστες λαβῶν. τότε γὰρ ἄλλοις φασὶν ἀμοχθὸν ἡγεῖσθαι τὴν θήραν πῆς * ὑπὸ τέτῳ ἀγλαῆς, εἰς τὴν

σὺν τὸν ἀγρὸν ἐκ τῆς πεπερασμένης πατρὸς ὑπὸ ἀρχόντα, καὶ μηδὲν τῶν ἀπὸ τῶν παρ-
χόντων, καὶ οὐδὲν ἄλλο, ἐπὶ τῇ πατρὶ
ἐαυτῶν. τὸ δὲ αὐτὸ ἐφαρμόσας, καὶ ἀγρὸς ὁ
χὼν τὸν κεκρυμμένον Ἰησοῦν ὁ χριστός. ὁ
δὲ ἀφέντες πάντα, καὶ ἀκολουθοῦντες αὐτῷ, οὐ-
νεὶ κατ' ἄλλον λόγον πεπεράσας. τὰ ὑπὸ ἀρ-
χόντα αὐτῶν, ἵνα διὰ τῆς πεπερασμένης καὶ δι-
δοῦς ἐκείνα, καὶ αὐτὸ ἐκείνων καλῶς πεπε-
ραν βοηθουμένων αὐτῶν εἰληφέναι διπλοῦς, ὡ-
ς νῆσανται τῆς πολλῆς τιμῆς καὶ ἀξίας τῶν ἀγρῶν
τὸν ἔχοντα Ἰησοῦν κεκρυμμένον ἐν ταῖς
ἀγρῶν. πάλιν ὁμοίᾳ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν ἐου-
νῶν διδράσκω ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλὰς μαργα-
ρίτας. ἐπεὶ δὲ ἡ βασιλεία τῶν ἐουνῶν ὁμοία ἐστὶ
πολλῶν ὄντων ἐμπόρων πολλὰ ἐμπροσθεν
νῶν, ἐδὲν ἐκείνων, τῶν δὲ ζητοῦντι τὰς καλὰς
μαργαρίτας, καὶ διέροντι ἐν ἀντάξει τὸν πολ-
λῶν, πολὺ μὲν μαργαρίτων, ὃν δὲ πάντων
ἠγόρασεν, διλόγον ἡγεμῶν τυγχάνει τὰ περὶ
τῆς φύσεως τῆς μαργαρίτης εἰρησίου. ἀπο-
ρεῖ δὲ ἰππικῶς ὅτι οὐκ εἶπεν ὅτι πέπεραν πα-
ίτας εἰς εἶχεν. ἐν δὲ μόνος ἐς ὃν τῶν καλὰς μαρ-
γαρίτας ἐώνηται πέπεραν, ἀλλὰ καὶ πάντα οὐ-
σα εἶχεν, ἵνα ἀγοράσῃ τὸν * μαργαρίτων
ἐκείνων. δευτέρῳ οὖν περὶ τοῖς περὶ τῶν
πραγματῶν δισαμύροις περὶ τῆς φύσεως τῆς
μαργαρίτης ταῦτα, ὅτι τῶν μαργαρίτων ἡ
μὲν εἰς χερσαῖοι, οἱ δὲ θαλάττιοι. καὶ οἱ μὲν
χερσαῖοι παρ' ἰνδοῖς μόνος γίνονται, περὶ ποτα-
μοὺς, καὶ σφενδόνας, καὶ ὄρμους. οἱ δὲ θα-
λάττιοι, οἱ μὲν διαφρογνῶντες περὶ τοῖς αὐτοῖς ἡ-
δοῖς διέσκοπται, οἱ πνὲς εἰσι καὶ ἀγροῖ, ἐν τῇ ἡ-
δρᾷ θαλάσῃ γινόμενοι. δευτέρῳ οὖν ὅτι οἱ
μαργαρίταις οἱ ἐκ τῆς βρεττανίαν ὡσεὶ
λαμβάνομενοι. τετάρτῳ δὲ διπλοῦς μὲν, ἐ-
μόνον τῶν πρώτων, ἀλλὰ καὶ τῶν δευτέρων, οἱ καὶ
ἐόσωρον, περὶ τῶν σκυτῶν διέσκοπται. ἐπὶ
δὲ ταῦτα ἐλέγξω περὶ τῆς ἰνδικῆς μαργαρίτης,
ὅτι ἐν κόγχῃς γίνονται περὶ τοῖς αὐτοῖς τῶν φύσιν
διμεγέθεις σφόδρα. εἰς τοὺς ἰσορροῦται ὡ-
νεὶ καὶ ἵλας τῶν θαλάττιων ποικίλων καλῶν,
κατὰ τὴν ἀγλαῆς χερσὶν εἰρησίου, περὶ τῶν
τῶν χροῶν, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ διαφρογνῶν τῶν
ὑπὸ αὐτῶν. ὡς ἀναλογίᾳ αὐτῶν ἔχει τὰ κα-
λὰ ἐκείνη ἐοικέναι μελίσσων. ἰσότηται δὲ καὶ περὶ
τῆς θήρας τῆς διαφρογνῶν, τετάρτῳ δὲ οἱ ἰνδοῖς

* C. 2. 1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

A cile esse negotium dicunt ac proelive; utpo-
 te nulla subsistente ex iis quæ ipsum sequun-
 tur, sed veluti fune vineta, & ducem sequen-
 te. Dicitur & Indicarum margaritarum ge-
 neratio temporum intervallis perfici, cum
 multimodas conversiones, & mutationes
 patiatur illud animal, donec absolvatur.
 Præterea vero fertur & illud, aperiri & vel-
 ut dehiscere concham animalis margari-
 tam ferentis, aperta que illa cælestem in se
 rorem recipere; quo si puro nec turbido
 fuerit repleta lucida fit margarita, lapidem-
 que magnum & concinnum concha partu-
 rit. Quod si aliquando nigrum, inæqualem,
 & hybernum rorem exceperit, nebulosam
 margaritam & nævis deformem concipit.
 Quin & illud reperimus, si a fulgure depre-
 hendatur medio in itinere, dum ad id profi-
 ciscitur ut lapidem quo graviora est, perfe-
 ctum reddat, comprimitur, & velut præ ti-
 more spargit semen & effundit, ut efficiat
 ea quæ Phylēmata appellantur. Contingit
 etiam nonnunquam ut exigua illa & subob-
 scura, concinna tamen, quasi legitimum
 mensium tempus nondum adeptæ, gignan-
 tur. Insuper & illud præ cæteris habet Indica
 margarita; colore candida est, argento
 lucido similis, ita ut splendor subpallidus
 leniter effulgeat: ut plurimum vero figuram
 habet rotundam. Est & superficie leniori &
 leviori quam lapidis natura ferat. Usque
 adeo autem aspectu jucunda est, ut ab iis
 etiam qui illustriores sunt celebretur, quem
 admodum ait is qui de Lapidibus scripsit. Plu-
 rimum. Hæc igitur de Indica. Quæ au-
 tem reperitur in Britannia, colore quo ejus
 superficies imbuta est, auri speciem refert,
 nebulosa autem est, & margaritis Indicis
 obscurior. Quæ vero in angustis Bosphori
 invenitur, obscurior est Britannica, subni-
 gra, omnique carens luce; levis autem, &
 grandis. Nascitur vero ea quæ in Bosphori
 angustis reperitur, non in Pinnis, quæ spe-
 cies testæ est margaritas ferens, sed in iis qui
 Myes appellantur, hos dico qui reperiun-
 tur in Bosphoro. Hi autem in palustribus
 locis pascuntur. Quin & quartum margari-
 tarum genus circa Acarnaniam in ostreo-
 rum Pinnis esse fertur, non multum lauda-
 ta illa, sed inconcinna, figuraque omnino
 fordida & squallentes. Aliæ sunt etiam præ-
 ter istas in hac eadem Acarnania omni de
 causa repudiandæ. His igitur à me collectis
 ex iis commentationibus quæ de Gemmis
 scriptæ sunt, dico Servatorem margarita-
 rum

τῶν ἀποφθιτῶν, καὶ καλὸν θέαμα, δι' ἧς εἰσα-
γομῆθα πρὸς τὸ διηγηθῆναι ἰδεῖν τὴν δόξαν
χρῆσθαι, ἢ μαρτυρῶν ὁ πατὴρ φησὶ ἔτι οὗτος ὁ υἱός
μας ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἡ δοκίμησα. ἀλλ' ἐπεὶ δὲ δόξα-
σθαι τὸ δεδοξασμένον ἐν τῷ τῷ μέρει ἐνεκεν τῷ
ὑπερβαλλέσσης δόξης, καὶ χρεῖα ἡμῖν πρὸς
τὴν δόξην τῷ ἐκδοχόμενης κατάργησιν ὑπερ-
τῷ ὑπερβαλλέσσης δόξης, ὡς χρεῖα γνώσεως
τῷ ἐκ μέρους, ἥ τις τὰ ἀρετῶν ὅταν ἐλθῇ τὸ
τέλειον. πᾶσα ὁ γὰρ ψυχὴ ἐρχομένη εἰς τὴν
πόλιν, καὶ ὁ δὲ δόξα ὅταν τὴν τελειότητα δέῃ
μέγας ἐν αὐτῇ τὸ πᾶν ὅμα ἔχοντες, πᾶ-
σα γὰρ, καὶ ὁκονόμων, καὶ ὁ πτερόπων, ἵνα
μὴ ταῦτα πάντα ὁ πρὸς τὴν μὴ δὲ διαφύων
δόξα, καὶ πάντων ὡν, ἀπολαβὴ ἐλδοθε-
ρῶν δὲ πᾶσι παιδαγωγῶν, καὶ ὁκονόμων, καὶ
ὁ πτερόπων ὡς πατρώα, ὡς ἀνάλογον τῷ πολυ-
πῶν μαργαρίτη, καὶ τῷ ἐκδοχόμενῳ τελείῳ
κατὰ γὰρ τὴν τὸ ἐκ μέρους, ὅταν τὸ ὑπερέχον τῷ
γνώσεως χρῆσθαι ὡς ἐν αὐτῇ, πρὸς ἐγ-
γρημασμένῳ ταῖς, ἵνα ἔτις ὁνομάζω, ὡς
ὑπερέχοντες γνώσεσιν ὑπὸ τῷ χρῆσθαι γνώ-
σεως· ἀλλ' οἱ πολλοὶ μὴ νοήσαντες τὸ καλλὸς
τῷ πολλῶν μαργαρίτων νομικῶν, καὶ τὴν ἐτι-
ἐκ μέρους γινώσκοντες τὴν πᾶσαν πρὸς φησὶν, ὁκον-
τα δὲ αὐτῶν χωρὶς ὁκονῶν τετραμμένων καὶ
καὶ ἀλαμδανόμων, δι' ὅλων δὲ τὸν ἵνα
πολυπῶν μαργαρίτην, ὡς ἐκδοχόμενῳ τὸ ὑπερέ-
χον τῷ γνώσεως χρῆσθαι ὡς ἐν αὐτῇ, ὡς ἐν αὐτῇ, πᾶν
τὰ πρὸς τὴν πᾶσαν καὶ ὡς αὐτῆς γνώσεως ἐ-
κδοχόμενῳ τῇ ἰδίᾳ φύσει τυγχάνοντα, σκῆ-
λα ἀναφανέ, ἀπὲρ ἐστὶ ὡς ἀβαλ-
λόμῳ τὰ χα τῇ σκῆ ὑπὸ ἑμπελεγε-
κόπια, αὐτὰ τυγχάνοντα ὡς αὐτῇ καρποφο-
ρήσαι· ὡς πᾶσι ὅκον ὁ χρῆσθαι, καὶ καὶ τῷ
παντὶ πρὸς αὐτῇ ὑπὸ τὸν ἐκδοχόμενῳ, καὶ ἐστὶ πᾶς
καὶ τῷ συναγαγόντες καλὰς μαργαρίτας
λῆτες, καὶ καὶ τῷ τὴν συναγωγὴν αὐτῶν ὡς
ὁκονῶν πολυπῶν μαργαρίτην, ὡς ἐκδοχόμενῳ
ἀπὸ τῶν πᾶσαν πάντα ὡς πᾶς, ἵνα
ἀγοράσῃ τὸν μαργαρίτην ἐκδοχόμενῳ ὡς πᾶς γὰρ
πάντα τὸν ἐκδοχόμενῳ ὡς ἐκδοχόμενῳ ἀληθείας
δὲ πᾶς σοφιστικῶν πρὸς τὴν, καὶ ὡς πᾶς πᾶς
διαδοχῇ τῷ σοφιστικῶν, ὡς πᾶς πολλὰ ποιεῖς
τὴν σοφιστικῶν, ὡς πᾶς ποιεῖς ἐν τῇ σοφιστικῶν
σῶ, ὡς τιμῶν αὐτὴν καὶ τὰς δεχάς, ἀλλὰ
διαδοχῇ τὴν τελειότητα, καὶ ἐκδοχόμενῳ τῇ
ἐκδοχόμενῳ, ὡς χρῆσθαι γινώσκοντες καὶ ὡς πᾶς
ἐκδοχόμενῳ. ὡς τελείως νοήσαντα τὰ νομικὰ καὶ τὰ ἀποφθιτικά, σοφιστικῶν ἐστὶ πρὸς
τελείωσιν νοήσαντα τὸ διαγέγον, καὶ πάντα τὸν πρὸς τῶν χρῆσθαι ὡς ἐκδοχόμενῳ καὶ
intel-

A tum Moyses est, ipsorum quoque, opinor,
Prophetarum; pulchrumque adeo specta-
culum: per quam gloriam eo deducimur, ut
gloriam Christi spectare possimus, quam
testimonio suo comprobans Pater ait: *Hic Mar-
tis. 3;*
est filius meus dilectus in quo mihi complacui. 17.
Sed nec glorificatum est, quod claruit in hac par- 2, Cor. 3.
te, propter excellentem gloriam, & prius no- 10.
bis ea gloria opus est quæ abrogationem re-
cipit excellentis gloriæ causa; verbi gratia,
imperfecta scientia opus est, quæ antiqua- 1, Cor. 13.
bitur, cum perfectio advenerit: omnis enim 9, 10.
anima ad infantiam veniens, & ad perfecti-
onem contendens, pædagogus, administra-
toribus & procuratoribus indiget, donec
ei temporis plenitudo advenerit, ut post-
modum qui nihil à servo differebat omni-
um Dominus, liber factus paterna bona à
pædagogis, administratoribus & procura-
toribus recipiat, quæ æqua proportionem
respondent pretioso margarito, & adveni-
enti perfectioni illud quod imperfectum &
ex parte solum est abroganti; quando ex-
cellentiam doctrinæ Christi assequi quis
potuerit, exercitatus ante in iis cognitio-
nibus, quæ, ut ita dicam, Christi cognitioni
subiacent. Sed plerique plurimarum Le-
gis margaritarum pulchritudinem, & quæ
etiamnum ex parte est cognitionem om-
nem Prophetarum non videntes, absque
illis explicatis & mente conceptis pretio-
sum unum margaritum omnino reperire se
posse arbitrantur, & excellentiam scientiæ
Christi Jesu contemplari; ad quam com-
paratione facta, omnia quæ talem tantam-
que cognitionem præcesserunt, etiam si
propria natura stercora non sunt, stercora 1, 13, 8.
tamen videntur, quæ fortasse & stercora
sunt quæ à vitatore ad ficum admoventur;
quæque ut ea fructum afferat, efficiunt. O-
mnibus igitur suum tempus est, & omni rei
quæ est sub cælo, sua est tempestivitas, & est
quædam opportunitas colligendi pulchras
margaritas, & post earum collectionem
occasio reperiendi unum pretiosum mar-
garitum, quando nempe convenit abeun-
tem quempiam omnia quæcunque possi-
det, divendere, ut margaritum id emat.
Quemadmodum enim is qui in sermonibus
veritatis sapiens futurus est, elementis prius
est informandus; deinde in informatione
illa ulterius debet progredi, & rudem illam
informationem magnificare, non tamen
in ea immorari, ut qui eam ab initio habue-
rit in pretio; sed ad perfectionem pergen-
tem habere gratiam introductioni, ut quæ
utiliter circa initia facta fuerit: sic ea quæ
ad Legem & Prophetas pertinent perfecte
intellecta, institutio sunt ad perfecte

λων ὡς ἐν ἰσχυρί· ἡδὴ τὰ ἀσεύει, ἡ δὲ πρὸ
βελτιῶν ὅτι τὰ χείρνα. τὰς δ' ἐν ἀνθρώποις
δικαίαις ἢ πονηραῖς αἰεὶ ἐστὶ θεωρεῖν, ἡ δὲ τὴν δρε-
τὴν ἐκ κακίας φθάνουσας, ἡ δὲ τὸ τῆς ἐπ' δρετὴν
παραπομπῆς ἀναλυομένης ὅτι τὴν τ' κακίας
χρυσὴν· διὸ καὶ ἐν τῇ ἐξελικτῇ αἰεὶ μὲν δὲ πρὸ
ἀνομίας ὅτι πρὸς φοντὸν ὅτι τὴν τῆς πῆσιν τῇ
θῆν ἐβλῶν βιαῖτα γυροσπῆται. καὶ ὁ ἄνο-
μου ἐὰν δὲ πρὸς ἐξελικτῇ ἐκ πασῶν ἀνομιῶν αὐτῶν
ὥν ἐποίησε, καὶ τὰ ἐξῆς, ὥς δ'. ὡς τὸ δὲ πρὸς ἐξελικτῇ
φαιδρὸν ἐκ τ' ὁ δ' ἐξῆς τῆς πονηρῆς, καὶ ἡ ἐξελικτῇ
τον. αἰεὶ δ' ὅτι ἀναλυομένης δὲ τῆς ἐπ' δρετὴν
παραπομπῆς ὅτι τὴν τῆς κακίας χρυσὴν βιαῖτα.
ἐν δ' τῇ δὲ πρὸς ἐξελικτῇ δικαίον * ἐκ τῆς δικαιο-
σύνης αὐτῆς, καὶ ποιῶσαι ἀδικίαν, καὶ τὰ
ἐξῆς, ὥς δ'. καὶ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῆς, αἰς
ἡμαρτεῖν, ἐν αὐταῖς δὲ πρὸς ἀνείναι. ἡ λεγέτω-
σαν ἡμῖν οἱ ἐκ τῆς καὶ ἱερῆς πρὸς ἀποδοῦναι φύ-
σεως ἐπ' ἀνείναι, ὁ ἄνομου ὅτι πρὸς πρὸς πρὸς
φουλαστον * τὰς ἐντολάς δ' ἐκείνης, καὶ ποιῶσαι
δικαιοσύνην καὶ ἔλεον, ποίας φύσεως ἦν ἄνο-
μου ὡν, ἡ δὲ δὴ τ' ἐπ' ἀνείναι * ἀλλ' εἰ ἀρε-
ψκτικῆς, καὶ ποίας φύσεως διδόντος ἀν λε-
χθῇ, ὅτε δὲ πρὸς πρὸς ἐκ πασῶν τ' ἀνομιῶν
ἐαυτῶν ὡν ἐποίησεν, εἰ μὲν γὰρ τῆς φουλαστῆς διὰ
τὰ πρὸς πρὸς, πῶς μετέβαλεν ὅτι τὰ βελτιῶ-
να, εἰ δὲ τ' ἀσεύειας διὰ τὰ δότι πρὸς, πῶς ἀ-
σεύειας φύσεως τυγχάνων δότι πρὸς ἦν, τὸ δ'
ὅμοιον ἐπαπορήσεις καὶ αἰεὶ δ' ὅτι πρὸς πρὸς πρὸς
δικαίον ἐκ τ' δικαιοσύνης αὐτῆς, καὶ ποιῶσαι D
ἀδικίαν καὶ πᾶσας τὰς ἀνομίας. περὶ γὰρ
δὲ πρὸς πρὸς πρὸς τ' δικαιοσύνης ἐκ δικαιοσύνης ἐ-
ργος τυγχάνων, φουλαστῆς φύσεως ἐκείνης. φου-
λαστῆς γὰρ φύσις ἐκ ἀν ἐκ δικαιοσύνης ἡδὴ, ἐπεὶ
μη δυνατὰ δὲ πρὸς πρὸς πονηρῶν, ἡ κακία, καρ-
πὸς ἀγαθῶν ποιῶν τὰς δὲ πρὸς πρὸς. πάλιν τε
αὖ ἐκ ἀν ἀσεύειας καὶ ἀμετέβλητες φύσεως ὡν,
δὲ πρὸς καλῶς ἀπέρρεφεν ἀν, μὴ τὸ χρηματί-
σαι δικαίον, ἐκ τ' δικαιοσύνης αὐτῆς, ὅτι
τὸ ποιῶσαι ἀδικίαν κατὰ πᾶσας τὰς ἀνομίας E
αὐτῆς, ἀς ἐποίησε· τῶν δὲ ἐξηρῶν νομι-
σῶν ὁμοιωθῇ τὴν βασιλείαν τ' ἐξελικτῇ σαγήνη
βελτιῶν εἰς τὴν δότι πρὸς, καὶ ἐκ πρὸς
γίνεσιν σωμαγαγῶν, εἰς πρὸς πρὸς τ' ποικίλως
φουλαστῆς ἀλλήλους πλείον ὅσον ἐξελικτῇ, ὡς ἐκ
ἐπ' ἀνείναι καὶ ψεκτικῆς, ἐκ ταῖς πρὸς πρὸς εἶδη τὰ
* σαγήνη δὲ, ποικίλως ποικίλως ὁμοιωθῇ ἡ βασιλεία
παντοδύναμον καὶ ποικίλως νοματῶν παλαιὰ καὶ

Arioribus quæ in piscibus sint generibus in meliora mutantur, vel à melioribus in deteriora : homines autem justos & malos videre licet, vel ab iniquitate ad virtutem evadentes, vel à profectu in virtute ad vitiositatis dissolutionem revertentes Idcirco & in Ezechiele, de eo qui à nequitia convertitur ad observationem divinum mandatorum, hæc scripta sunt : *Si autem impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & quæ sequuntur, utque ad id : Ut convertatur à vis suis & vivat. De eo vero qui à profectu in virtute ad vitiositatis dissolutionem reciderit, hæc scripta sunt : Si autem averteris se justus à justitia sua & fecerit iniquitatem, & quæ sequuntur usque ad illud : In peccatis suis, quæ peccavit, in ipsis morietur.* Vel dicant nobis qui ex fagenæ parabola naturas invehint; iniquus tandem avertens se ab omnibus peccatis quæ fecit, & Domini mandata observans, & faciens justitiam ac misericordiam, cujus erat naturæ, dum erat injustus ? non laudabilis quidem; si ergo reprehendenda, cujus naturæ esse jure merito dicitur, cum avertit se ab omnibus peccatis quæ fecit; si propter ea quæ præcesserunt, malæ fuisse dicas; quomodo mutatus est ad meliora ? si vero bonæ, propter ea quæ secuta sunt; quomodo injustus erat, bonæ naturæ cum esset ? Simile occurrit dubium super justo, qui à justitia sua se avertit, & injustitiam facit juxta omnia peccata ; priusquam enim averteret se à justitia, cum in justis esset operibus, malæ naturæ non erat : mala enim natura in justitia non est ; quandoquidem iniquitas quæ arbor mala est, fructus bonos facere non potest, qui ex virtute nascuntur.

Rursus autem cum esset bonæ & immutabilis naturæ, non adeo mutatur à bono, qualis antea erat, postquam semel justus fuit, ut avertat se à justitia sua, ad faciendam injustitiam, secundum omnia peccata sua, quæ fecit. His autem dictis, credendum est assimilari regnum cælorum fagenam in mare, & ex omni genere congreganti, ad ostendendam varietatem consiliorum, quæ inter homines sunt, maximum inter se discrimen habentium, ita ut illud : *Ex omni genere congreganti*, laudandos & reprehendendos, propter propensionem ad virtutum, vitiorumque genera comprehendat. Assimilatum est vero regnum cælorum fagenæ varietate texture, propter Veterem ac Novam Scripturam, ex omnigenis, variisque sen-

Ajustorum, & mittent eos in caminum ignis.

Cæterum animadvertendum est jam per
Parabolam zizaniorum, & per præsentem
similitudinem doceri nos Angelis hanc im-
positum iri operam, ut discernant & divi-
dant malos à justis: supra enim dicitur,
missurus Filium hominis Angelos suos, colle-
cturosque illos de regno ejus omnia scandala, &
eos qui falsitate iniquitatem, missurusque eos in
caminum ignis: ibi futurum sletum & strido-
rem dentium; hanc autem, exituros Angelos,
& separaturos malos de medio iustorum, & mis-
suros eos in caminum ignis. His autem conse-

B. Etiam illud non est, quod existimant nonnulli, homines videlicet qui salvi sunt in Christo, superiores esse sanctis Angelis: quomodo enim possunt hi qui a sanctis Angelis in vasa mittuntur, cum iis comparari a quibus in vasa mittuntur, eorum subiecti potestati? Hæc autem dicimus, non ignari quibusdam Angelis, iis scilicet quibus hæc administratio tradita non est, sed non omnibus præstare homines qui in Christo salvi fieri debent: nam & id legimus: *In qua desiderant Angeli prospicere*: ibi non dictum est, *i. Pet. 1. 12.*

omnes Angeli. Scimus id quodque: *Angelos* 1. Cor. 6, 3.
C*judicabimus*, ubi dictum non est: omnes. 1.

quæ sub ea congregantur, is qui contendit ante consummationem sæculi, et antequam advenientes Angeli separent malos de medio iustorum, malos ex omni genere sub fægna non comprehendi, videtur neque Scripturæ sensum affectus, & impossibile quid velle. Quocirca ne mirum nobis accidat, si antequam mali de medio iustorum separentur ab Angelis ad id mittendis, videamus nostros cœtus malis repletos. Atque utinam qui in caminum ignis projiciendi sunt plures, non sint quam iusti. Quoniam autem initio diximus parabolas & similitudines non ad omnia assumi quæ iis insunt, quibusdam conferuntur vel assimilantur, sed ad nonnulla; illud insuper ex iis quæ dicenda sunt, demonstrare oportet, piscibus nempe, quantum ad illorum vitam pertinet, mali aliquid contingere, cum sub fægna deprehenduntur: privantur enim vita qua juxta naturam suam fruuntur; & sive in vasa mittantur, sive foras projiciantur, amplius quicquam non patiuntur, quam vitæ, qualis piscibus inest, amissionem: in his autem, per quæ parabola assumitur, malum est in mari esse, & non sub fægnam venire, ut in vasa mit-

Ee

tantur

tantur cum bonis. Sic autem pisces mali
foras mittuntur & projiciuntur; ii autem
qui juxta præsentem similitudinem mali
sunt, mittuntur in caminum ignis, ut quæ
in Ezechiele de camino dicta sunt, illis quo-

Ezech. 22.
17. 18.

que contingant: *Et factum est verbum Domini dicens: Fili hominis, facta est mihi domus Israel admisti omnes are & ferro, & sequuntur usque ad id: Et scietis, quia ego Dominus, cum effuderim indignationem meam super vos. Intellexistis haec omnia? dicunt, etiam.*

Math. 1.
52.

Act. 4, 13.

Math. 13
52.

μὴδ' ἂν τῇ κτ' τὸ γράμμα εἴνομαι διδασκαλία, ὀνομάζεται, ὡς καὶ τὰς ἀρχαῖ-
μας μὲν κ' ἰδιώτας, ἀγορεύεις κ' ὑπὸ * τῷ εἴνομαι γράμματι. γραμματεῖς λη-
σκατὰ πημαίνοντες. εἰδωτῶν γε μάλιστά ἐστι, μὴ εἰδωτῶν τροπολογεῖν, μὴδ' ὁ-
νεντων αὐτῆς ἀναγωγῆς τῶν γραφῶν, ἀλλὰ τῷ γράμματι φησὶ πῶς δοῦνται, καὶ τὰς

ἐκδικούντων, τὸ χρηματίζαν αὐτὰς γραμμα-
 τὰς· ἕως δὲ πῶς διηγήσεται καὶ τ. καὶ ὑμῖν
 γραμματὰς, καὶ Φαρισαῖοι ποικίλται, ὡς
 πάλιν εἰρηλῶρον τὸ πλὴν ἔγραμματα μη-
 δὲν ἔπασμαρθε· ἐντα ἡγήσεις εἰ ὡς πῶς νομι-
 ζοῦσθε γραμματὰς, ἕως ἐστὶ καὶ διαγγελικός, καὶ
 ὡς πῶς τὸν νόμον ἀναγνώσκων, καὶ ἀκούων, καὶ
 λέγων αὐτὰ ἐπὶ ἀλληγορεῖν, ἕως καὶ τὸ
 διαγγέλιον, ὡς εἰδέναι, τρεῖς μέρη τῆς καὶ τὰ
 ἡρώδης ἰσοείας, τὴν δὲ τὰ πνευματικά α-
 πᾶσι ἀναγνώσκειν, ἵνα μὴ μαθηματὰ πνευ-
 ματικά ποικίλται, ἀλλ' ὡς ἀνθρώποις ἔχοντα
 πνευματικούς ποικίλται πνευματικά ἀγαθό-
 τα· μαθηματὰς· ὅτι τῇ βασιλείᾳ τῶν ἑρα-
 νωμάτων, καὶ μὲν τὸ ἀπλῶς ἐρεῖν, ὅτε διὰ
 ἰουδαίου ἀναλαμβάνει πῶς τὴν ἰσοῦς χριστοῦ
 ἐκκλησιαστικὴν διδασκαλίαν. καὶ ὅτι βασι-
 λεύει, ὅτε τὰς διὰ τῶν γραμμάτων τῶν γρα-
 φῶν εἰσαγωγὰς ἀναλαμβάνει πῶς, ἀναδίδει δὲ τῇ
 ἀποδοματικῇ, ὀνομαζομένη βασιλείᾳ τῶν
 ἑρανωμάτων· καὶ καθ' ἑκάστον γὰρ διάνοημα ἐπι-
 πηγαίνοντο, καὶ ἐπαναβεβηκότως νοηθέν, καὶ
 ἀναδίδει, καὶ διδοῖται, ἐστὶ νοῦσαι βασι-
 λεύειν ἑρανωμάτων, ὡς τὸν ἀποστόλου τῇ αὐτῷ
 γράμῃ, ἐν τῇ βασιλείᾳ γινέσθαι τῶν πληθύνει
 ἑρανωμάτων, ἕως ὅτι διδοῖται ἑρανωμάτων· ἕως ὅτι καὶ τρεπο-
 λησὶς τό· μετὰ νοῦσαι, ἡ βασιλεία
 τῶν ἑρανωμάτων, ἡ ὁ γραμματὰς, τὰς ἐστὶν οἱ τὰ
 γραμματὰς· ἡ δὲ ἀποδοματικὴ, μετὰ
 ἰουδαίους διὰ τῆς διανοῆς ἐκδοχῆς, μαθηματὶ
 τῇ διὰ ἰσοῦς χριστοῦ ἐμψύχε λόγος πνευ-
 ματικὴ διδασκαλία, καλεῖται βασιλεία
 ἑρανωμάτων. διὰ τὸ καὶ ὅσον μὲν ἰσοῦς χριστός, ὁ
 ἐν δεξιῇ, ἀπὸ τοῦ θεοῦ λόγος, ἐκ τῆς δι-
 νῆς, οὗ ἐστὶν ἐν ἐκείνῃ ἡ βασιλεία τῶν
 ἑρανωμάτων. ὅταν ὅ ἐν τῇ πῶς γέννηται ἔχωρῃσαι
 τὸν λόγον, τὸ ἐγγίξει ἡ βασιλεία τῶν ἑρα-
 νωμάτων· εἰ δὲ αὐτὸν ἐστὶν ἰσοῦς χριστός, εἰ καὶ μὴ ἐπι-
 νοία, βασιλεία ἑρανωμάτων καὶ βασιλεία θεοῦ,
 δηλοῖται ἀπὸ τοῦ λέγεσθαι· ἡ βασιλεία τῶν θεοῦ
 ὁπότε ὑμῖν ἐστὶ, πῶς τὰς ἀνὰ λέγοιτο καὶ τό.
 ἡ βασιλεία τῶν ἑρανωμάτων ἐν τῷ ὑμῖν ἐστὶ, καὶ μά-
 λιστα διὰ τὴν διὰ τῶν γραμμάτων τῶν
 πνεύμα μετάνοιαν. * ὅτε ἡνίκα διὰ τῆς ἐν-
 τὸς πρὸς κύριον ἀειμερεῖται τὸ ἐπὶ τῶν γραμ-
 ματὶ κάλυμμα. ὁ ὅτι κύριος τὸ πνεύμα ἐστὶν.
 ὁ ὅτι ἀληθὴς οἰκοδεσπότης, καὶ ἐλδὶ θεός ἐστι,
 ὁ πλάτων· πλάτων διὰ τὸ διὰ τῶν γραμματῶν μεμαθηδύται τῇ βασιλείᾳ τῶν
 ἑρανωμάτων, ἐν παντί λόγῳ τῶν παλαιῶν διαθήκης, ὅ ἐν πάσῃ γνώσει τῇ ἀπὸ
 τῆς κινήσεως ἰσοῦς διδασκαλίας, καὶ τὸν πλάττον τῶν ἑχόν διδοῖται ἐν τῷ αὐτῷ
 Ec 2 vbi

bas appellari. Sic autem aliquis explicabit
 & illud: *Ve vobis Scribae & Pharisei hypocri-
 ta*, quasi unicuique dictum sit qui prae ter li-
 teram nihil scit. Hic quaeres, si quemadmo-
 dum Scriba Legis, ita est & Evangelicus; &
 si ita est qui Evangelium, quemadmodum
 qui legem evolvit, & intelligit, & *qua sunt*
per allegoriam dicta exponit; ut servata hi-
 storia juxta rerum gestarum veritatem,
 quomodo certa ad spiritualia anagoge in-
 stitui possit intelligamus, & non sint docu-
 menta *spiritualia nequitiae*; sed contrario
 modo se habentia spiritualibus nequitia,
 spiritualia bonitatis. Instituitur autem ad re-
 gnum caelorum Scriba, juxta simplicem
 quidem sensum, quando relicto Judaismo
 Jesu Christi ecclesiasticam disciplinam sus-
 cipit aliquis: juxta vero reconditiorem,
 quando quis primam in Scripturarum lite-
 ra institutionem sibi comparans, ascendit ad
 spiritualia, quae regnum caelorum appellan-
 tur. Et juxta unamquamque sententiam quae
 occurrit, & evadendo ad altiora excogita-
 tur, & cum aliis conferenda proponitur, &
 demonstratur, intelligere licet regnum cae-
 lorum, ut qui vera abundat scientia, in re-
 gno efficiatur unus ex multitudine cae-
 lorum ad eum modum acceptorum. Sic au-
 tem expones & illud tropologice: *Peniten-
 tiam agite, appropinquavit enim regnum celo-
 rum*, ut Scribae, hoc est ii qui in nuda litera
 acquiescunt, cum eos talis acceptionis pre-
 nituerit, instruantur doctrina spirituali, quae
 est per Jesum Christum animatum Verbum,
 quaeque regnum caelorum appellatur. Pro-
 pterea etiam quatenus Jesus Christus qui e-
 rat in principio apud Deum Deus Verbum,
 in animam non advenit, in illa regnum cae-
 lorum non est: quando autem prope est ali-
 quis, ut Verbum capiat, appropinquat illi
 regnum caelorum. Quod si idem est re ipsa,
 et si non cogitatione, regnum caelorum &
 regnum Dei, nempe quibus dicitur: *Regnum
 Dei intra vos est*, his dicatur & illud: *Re-
 gnum caelorum intra vos est*, maximeque pro-
 pter resipiscentiam a litera ad spiritum. Cum
 enim aliquis conversus fuerit ad Dominum, au-
 feretur velamen, quod supra literam est; De-
 minus autem Spiritus est. Qui autem revera
 paterfamilias est, & liber est, & dives; pro-
 pterea dives, quod a tractatione literae edo-
 ctus sit ad regnum caelorum, in omni sermo-
 ne qui est in Veteri Testamento, & in omni
 scientia quae circa novam Christi Jesu disci-
 plinam versatur, & divitias illas repositas
 habens in suo thesauro, quem, utpote edo-
 ctus ad regnum caelorum, in caelo recondit:

Matth. 23.
 Luc. 11. 44.

Gal. 4. 29.

Eph. 6. 12.

Matth. 3. 2.
 Luc. 10. 11.

Luc. 17. 2.

2. Cor. 3.
 16.
 1. Cor. 3.

ἀλλ' ὑπολαμβάνοντες εἶναι ἰωσήφ τὸ τέκνον.
 ἔχ' ἔτος ἐστὶν ὃ τὸ τέκνον· ὁ υἱός· καὶ ὅλην γε τὴν
 θαυροβλήν αὐτὴ ἐχούσῃ τοὺς γένειαν δὲ διελί-
 ζοντες, ἐφασκον τὸ· ἔχ' ἡ μήτηρ αὐτῆς λέγεται
 μαρία· ὅς ἐστι ἀδελφοὶ αὐτῆς ἰακώβ· καὶ ἰω-
 σήφ, καὶ σίμων, καὶ ἰσίδας· καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐ-
 τῆς, ἐχ' ἅσας παρὲς ἡμᾶς εἰσὶν· ὥντο οὖν αὐ-
 τὸν ἐν αἰσὶ ἰωσήφ καὶ μαρίας υἱόν. τὰς δὲ ἀδελ-
 φὸς ἰησοῦ, φασὶ τινες εἶναι, ἐκ τοῦ πατρὸς οὗ
 μωυσοῦ· ὃς ἐπὶ γυναικὶ μιᾷ καὶ πτετρὶ δια-
 γένετο, ἡ τῆς βίβλου ἰακώβ, υἱὸς ἰωσήφ ἐκ παρ-
 τένου γυναικός, συνωκηκῆς αὐτῷ παρὲς τῆς
 μαρίας, οἱ δὲ ταῦτα λέγοντες, τὸ ἀξίωμα τῆς
 μαρίας ἐν παρθενίᾳ πρὶν μετὰ τὴν βίβ-
 λονταί, ἵνα μὴ τὸ κρεῖττον ἐκείνου σώμα διακοη-
 σαὶ τὸ ἰσχυρὸν λόγῳ. πνῶμα ἅγιον ἀπε-
 λείβετο, ὅτι σε, ὃ δυνάμεις ὑψίστης ἐπισκιά-
 σαι σοι, καὶ κατὰ τὸν ἀνδρὸς καὶ τὸ ἐπελθεῖν ἐν
 αὐτῇ πνῶμα ἅγιον, καὶ τὴν ἐπισκίασεν αὐ-
 τῇ δυνάμει δὲ ὑψέως. καὶ ὅμως λόγον ἔχειν,
 ἀδελφὸν μὴ κατασχεπτὸς τῆς ἐν ἀνθρώπῳ ἀπαρ-
 τῇ γενεῇ τὸν ἰησοῦ. γυναικῶν δὲ τὴν μα-
 ρίαν· καὶ διόφημον. * ἄλλην παρ' ἐκείνην τὴν
 ἀπαρτῇ τῆς παρθενίας ἐπὶ γράψας, ἰακώ-
 β· ὃς ἐστὶν ἔτος ὃν λέγει παῦλος ἰδεῖν ἐν τῇ πρὸς
 γαλάτας ἐπιστολῇ ἑπὶ πάν. ἔτερον δὲ τῆς ἀποστόλων
 οὐκ ἴδον, εἰ μὴ ἰακώβον τὸν ἀδελφὸν· ὃς κυρίως
 ὅτι τοῦτο ἐστὶν ὃ διέλαμψεν ἔτος ὃ ἰακώβος ἐν τῷ
 λαῷ ὅτι δικαιοσύνη, ὡς φάσιν ἰωσήφον ἀνα-
 γράσαντα ἐν ἑκοστῇ βίβλῳ τὴν ἰσραὴλιν
 ἀρχιλογιστήν, τὴν αἰψάν παρὰ τῶν βασι-
 λῶν· ὃς τὰ τοιαῦτα πεπονθέναι τὸν λαόν, ὡς ὅς
 τὸν ναὸν ἀσκαφίσαντα, ἐρεχκεῖν αὐτῷ μὴν ἡ θεοῦ
 ταῦτα αὐτοῖς ἀπνηκέναι, διὰ τὰ εἰς ἰακώβον
 τὸν ἀδελφὸν ἰησοῦ· ὃς λεγομένης χριστοῦ, ὡς
 αὐτῶν τετολημμένα. * ὃ τὸ ταυμασόν ἐστίν,
 ὅτι τὸν ἰησοῦν ἡμεῖς κατὰ δέξασθαι· εἶναι
 χριστόν, ἐδὲν ἦτον ἰακώβος δικαιοσύμην ἐμαρ-
 πησας τοῦ αὐτοῦ. λέγει δὲ ὅτι καὶ ὁ λαὸς ταῦτα
 ἐνόμισε διὰ τὸν ἰακώβον πεπονθέναι. ὃ ἰσίδας
 ἐγενετο ἐπιστολὴν, ὀλιγόστον μὲν, πεπληρω-
 μένῃ τῇ τῆς θρασύας χάριτος ἐρρωμένων λό-
 γων, ὥς ἐκ τῶν πεποιμένων ἐπενεν. ἰσίδας ἰησοῦ
 χριστοῦ δὲ καὶ, ἀδελφὸς δὲ ἰακώβος. καὶ ὅτι
 ἰωσήφ, ὃ σίμωνος, ἡμεῖς ἐδὲν ἰσὶ ὁρῶσαν μὲν. τὸ
 δὲ, ὃ ἀδελφαὶ αὐτῆς ἐχ' ἅσας παρὲς ἡμᾶς
 εἰς δοκεῖ μοι τοιοῦτον τι σημαίνει, τὰ ἡμέτερον
 φερεσθῆναι ἐκ τῶν ἰησοῦ, καὶ ἐδὲν ἐξόνον ἐχασιν· ὃς
 ἐμφαίνεται διὰ τῶν ἐπαπορήσις, περὶ τῆς μηδὲ
 ἰησοῦ, υἱόν μὲν ὄντα, ὡς ὑπολαμβάνοντες, ἰωσήφ

A etiam illi iis diceretur, sed filium Ioseph fabri existimantes: *Nonne hic est fabri filius?* & *Matth. 13.* omnem quæ ad illum proxime pertinere ¹⁵ videbatur cognitionem contententes, dicebant illud: *Nonne mater ejus dicitur Maria?* & *fratres ejus Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas?* & *Sorores ejus nonne omnes apud nos sunt?* Putabant igitur illum esse Iosephi & Mariæ filium: fratres autem Jesu, filios esse Iosephi ex priorē conjugē, quam ipse ante Mariam duxerit, affirmant nonnulli, ad id scilicet adducti traditione Evangelii, quod secundum Petrum inscribitur, velli libri Iacobi. Qui vero id dicunt, Mariæ dignitatem in virginitate ad finem usque volunt conservare, nec corpus illud electum administrandum Verbo dicenti: *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi*, viri concubitus cognosceret, postquam in illam supergenerat Spiritus sanctus, & virtus Altissimi illi obumbrans. Ac existimo rationi consentaneum esse, virorum quidem mundicie quæ in castitate est, primitias fuisse lesu; mulierum autem Mariam. Impium enim est aliac illi primitias virginitatis attribuerē, Iacobus autem is est, quem se vidisse Paulus proficitur in Epistola ad Galatas, dicens: *Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini.* Usque adeo autem Iacobus hic iustitia sua apud populum celebravit, ut Flavius Iosephus, qui viginti libris Judaicam antiquitatem conscripsit, rationem reddere volens, quare talia perpetuus fuerit populus, ut Templum etiam dirutum fuerit, dicat hæc illi sira Dei contigisse, propter ea quæ adversus Iacobum fratrem Iesu, qui Christus dicitur, perpetraverunt. Ac mirabile quidem illud est, cum Iesum nostrum esse Christum non crediderit, cum tamen tantam Iacobi iustitiam testimonio suo tribuisse. Dicit autem existimasse etiam populum se hæc Iacobi causâ sustinuisse. Ecce Iudas Epistola scriptis paucorum quidem versuum, plenam vero efficacibus verbis gratiæ celestis, qui dixit initio: *Iudas Iesu Christi servus, frater autem Iacobi.* De Ioseph autem & Simone nihil habemus comperitum. Hoc vero: *Et Sorores ejus nonne omnes apud nos sunt?* videtur mihi tale quippiam significare: nostra sapiunt, non ea quæ sunt Iesu, neque quicquam inusitatum & novum habent eximie intelligentiæ, quem admodum habet Iesus. Videndum autem, num forte dubium inde aliquod oriatur, Iesum hominem non fuisse, sed aliquid divinius, ut qui esset quidem filius, uti

exultabant, Joseph & Mariæ, frater vero A
quatuor, aliarumque itidem sceminarum;
nihil vero cuiquam cognatorum simile ha-
beret, neque institutione & disciplina, ad
tale sapientiæ & virtutis fastigium evasisset.

Job. 7. 15.

Etenim alibi dicunt: *Quomodo hic literas
scit, cum non didicerit?* quibus consonat quod
hic dicitur. Veruntamen qui ea dicebant,
& adeo incerti & stupefacti erant, non cre-
debant quidem, sed scandalizabantur in eo,

Matth. 13.
57.

utpote quorum mentis oculos urgerent &
occuparent Potestates, de quibus tempore
Passionis suæ in ligno erat triumphaturus. B

Matth. 13.
57.

*Iesus autem dixit eis: Non est Propheta sine ho-
nore, nisi in patria sua.* Quærendum utrum
id quod dicitur, univèrse in quemlibet Prophe-
tæ relatum eandem potestatem ac si-
gnificationem habeat, quasi unusquisque
Propheta in sua solum patria sit inhonora-
tus, cum non omnis qui est inhonoratus, in
patria inhonoratus sit; vel utrum de uno
hoc dictum sit, cum singulariter dicatur.
Siigitur de uno hæc dicuntur, sufficiunt ea
quæ dicta sunt, cum nos ad Servatorem id
quod scriptum est referamus: fin autem u-
nivèrse dictum est, ex historialiquet verum
non esse; non enim Elias in Thesbon Ga-
laad fuit inhonoratus, nec Elisæus in Ebal-
maula, neque Samuel in Armathaim, neque
Jeremias in Anathoth. Per Tropologiam
autem explicatum, omnino verum est: Ju-
dæam enim eorum esse patriam putandum
est, & cognatos Israëlẽ hunc, domum au-
tem fortasse corpus; omnes enim in Judæa
dedecore affecti sunt ab Israëlẽ secundum
carnem, cum adhuc essent in corpore:
quemadmodum scriptum est in Actis Apo-
stolorum, id quod populi redarguendi cau-

sa dicitur: *Quem Prophetarum non sunt perse-
cuti patres vestri, eos qui prænuntiabant de
adventu Iusti?* Similia dicta sunt à Paulo in

1. Thessal.

2. 14. 15.

prima ad Thessalonicenses: *Vos autem imi-
tatores facti estis, Fratres, Ecclesiarum Dei,
quæ sunt in Iudæa, in Christo Iesu: quia ea-
dem passi estis & vos à contribulibus vestris,
sicut & ipsi à Iudeis: Qui & Dominum occi-
derunt Iesum & Prophetas, & nos persecuti
sunt, & Deo non placent, & omnibus homi-
nibus adversantur.* Non estigitur Prophe-
ta inhonoratus inter Gentes, aut enim o-
mnino cum non norunt, vel postquam no-
verunt & susceperunt Prophetam, co-
lunt. Tales sunt autem, qui sunt ex Eccle-
sia. Decorantur autem Prophetæ, pri-
mum quidem cum, juxta historiam, eos in-
fectatur populus; Secundo autem cum prophe-
tiæ eorum fidem populus non adhibet.

Job 5. 46.

Si enim Moyfi & Prophetis credidissent,

προφῆται, πρῶτον μὲν διωχθέντες καὶ ἰσορῶν ὑπὸ τῶν λαῶν. δεύτερον δὲ, μὴ πισθυ-
μῆνης αὐτῶν τῆς προφητείας ὑπὸ τῶν λαῶν. ἐὰν γὰρ Ἰησοῦς μωυσῆ, καὶ προφῆται, οὐκ

ἦσαν καὶ ἑτέρων θηλειῶν, καὶ μηδὲν ἐχού-
σιν τῶν ἐν γένει τῶν ἀπλησίων, μηδὲ ἐκ παιδὸς
σεως καὶ διδασκαλίας, ἡπιτοστέον σοφίας καὶ
δυνάμεως ἐληλακότα. καὶ γὰρ ἀλλὰ καὶ ἰ-
γασί. πῶς ἔτι γράμματα εἶδε μὴ μεμα-
θηκώς; ὡς ἀπλησίων ἐσὶ καὶ τὸ ἐν ταῖς λα-
γόρῃον. πλὴν οἱ λέγοντες ταῦτα, καὶ ἡπιτοσ-
τέον ἐπαπορευόμενοι, καὶ ἐκκλησιασμοὶ, οὗτοι
ἡπισθον μὴ, ἐσκανδαλίζοντο ὅτι ἐν αὐτοῖς, ὡς
τὰς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας κρατάνοντο ὑπὸ
δυνάμεων, ἀς ἐμελλεν ἐν τῷ καιρῷ τῶ πατρὸς
θεοῦ ἐλθεῖν ἐν τῷ ἔσχατῳ. ὁ ὅς ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς,
οὐκ ἔστι πρὸς τῆς ἀπμ, ἐὰν μὴ ἐν τῇ πατρίδι
αὐτοῦ. ζητῆτεον πότερον καθολικῶς ἴσον δύνα-
ται ἡ πᾶσι. πρὸς τῆς ἀναφορῆς ἐν τῇ
λεγομένην, ὡς ἐκαστος τῶ προφητῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ
πατρίδι ἀπμωδῶνται μόνῃ, ἐπὶ πάντος τῶ ἀπ-
μωδῶνται, ἐν τῇ πατρίδι ἀπμωδῶνται. ἡ δὲ
τὸ ἐνικῶς εἰρηδῶ, πρὸς ἑνὸς ταῦτα λέλεκται. ἐν
μὴ ὅτι ἐνὸς ταῦτα λέγεται, δὲ καὶ τὰ ἐν
Cερμηλῶ, ἀναφερόντων ἡμῶν τὸ γεγραμμένον
ἐς τὸν σωτήρα. ἐὰν δὲ καθολικὸν ἐσιν, ὑπὸ μὴ
τῆς ἰσορίας οὐκ ἀληθές, ἔτε γὰρ ἡλίας ἐν θροῶν
τῶ γαλααδ ἡπμωδῶν, ἔτε ἐλισαῦς ἐν ἐβαλ-
μαεῶν, ἔτε ὁ σαμὴλ ἐν δεμαθαίμ, ἔτε ἡ
ερεμίας ἐν ἀναθὼ. τρεπολογούμενον ὅτι, κα-
νὺ ἀληθές. καὶ γὰρ πατρίδα νομίζεν αὐτοῖς
τῶν ἰσραήλ, καὶ συγγενεῖς τὸν ἰσραήλ ἐκείνους, δι-
κίαν ὅτι ταχά το σῶμα. ἡπμωδῶνται γὰρ πᾶσι
ἐν τῇ ἰσραήλ ὑπὸ τῶ καὶ (καρκα ἰσραήλ, ἐπὶ οὐ-
Dτες ἐν τῷ σώματι, ὡς ἐν ταῖς τῶ διαπολῶν περ-
ξοι γένεσθαι ἐν ἐλεγμα λέγομενον πρὸς
τὸν λαόν. τίνα γὰρ τῶ προφητῶν οὐκ εἰδὼς οὐ
πατέρες ὑμῶν, τὰς προκαταγείλῃς πρὸς
τῆς ἐλπίσεως τῶ δικαίᾳ; πρὸς ὅτι τῶ πᾶσι ἐν
τῇ πρὸς θεοῦ ἀποκαλῶν περὶ ταῦτα ὅμοια λέ-
λεκται. ὑμεῖς ὅτι μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοί,
τῶ ἐκκλησιῶν τῶ θεοῦ τῶ ἐσὼν ἐν τῇ ἰσραήλ, ἐν
Eχρῖς ἰησοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς
ὑπὸ τῶ ἰδῶν συμφορῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶ
ἰσραήλ, τῶ τὸν κύριον διποκτείναντων ἰησοῦν,
καὶ τὰς προφητῶν, καὶ ἡμᾶς ἐκδιώξαντων, καὶ ἐπὶ
μὴ δρεσκόντων, ἐπὶ πᾶσι ἀνθρώποις ἐναντίων.
οὐκ ἐστὶν οὐκ προφητῶν ἀπμ, ἐν τοῖς ἐκείνους. ἡ
γὰρ ἐὰν ὅλως οἰδασιν αὐτὸν, ἡ μαρτύρες, καὶ
πρὸς ἀδελφάμενοι αὐτὸν πρὸς τῶν, τιμωροῖ.
τοῖς τοῖς ὅτι οὐκ ἐκκλησίας. ἀτιμάζονται δὲ ἐν

ζευον αὐ χρεῖω, τῷ ᾧ ἀρρήθην ὅτι ἀκο-
 λούθῃ τοῖς πιστεύουσιν Μωσὴ καὶ προφήταις, π-
 εδύειν χρεῖω, καὶ τοῖς μὴ πιστεύουσιν χρεῖω
 ὅτι μὴ πιστεύουσιν Μωσὴ. ἐπὶ ᾧ ὅτι πᾶς πα-
 ραβάτης ὁ νόμος τὸν θεὸν ἀπειθεῖν ὁ ἁμαρ-
 τῶν λέγεται, ἔτω δὲ ὅτι μὴ πιστεύουσιν τῷ
 προφητῶν ἀπειθεῖν ἀπειθεῖται ὑπὸ τῶ ἀπ-
 οστολῶν τῶν προφητῶν ὁ προφήτης· χρεῖ-
 σιμαῖ, ὡς πρὶ τῷ ἰσραὴλ, ἀναλίσταται ἀ-
 πέποιθεν ἰερεμίας ἐν τῷ λαῷ, ὅτι οὐκ εἶπε. καὶ
 ἐπὶ αὐτῷ μὴ λαλῆσαι, ἐδὲ μὴ ὀνομάσαι τὸ ὄνο-
 μα κυρίου καὶ πάλιν ἀλλὰ χρεῖ. διέτελεσα μου-
 κησὶν ὁ κύριος· ὅσα ὅτι καὶ ὑπὸ τῶ ὅτε βα-
 σιλεὺς ὁ ἰσραὴλ πέποιθεν, ἐν τῇ προφητεῖα
 αὐτοῦ ἀναγεγραπται. καὶ μωσῆς ὅτι ἡλθον
 πολλὰς λιθόλευσον ποιήσαι ὁ δὲ λαὸς, ὅτι
 ἔτι γέγραπται. καὶ ὡς αὐτῶ πατέρες, ἐχ' οἱ
 λίθοι πνός ὅτι, ἀλλ' οἱ ἀκολούθησαντες αὐτῶ
 ὁ λαὸς, παρ' οὗτος αὐτὸς ἡμῶν· καὶ ἡσα-
 νας ὅτι πέποιθεν ὑπὸ τῶ λαῷ ἰσραὴλ· ἐδὲ
 πρὸς τῶ προφητῶν τῷ ἰσραὴλ διὰ τὸ ἐν τῷ δόπο-
 κρῶ ἡσάμην αὐτῶν φέρεται, πιστεύουσιν τοῖς
 ἐν τῇ προφῆτῃς ἔτα γεγραμμένοις, ἐν-
 δάδισαν, ἐπιστάδισαν, ἐπειράδισαν. ὅτι ὅτι
 ἐπιστάδισαν, ἐπὶ τὴν ἡσάμην ἀναφέρεται. ὡς
 πρὸς τὸ ἐν φόβῳ μαχαίρας ἀπέθανον, ἐπὶ τὴν
 λαχάριαν φονευθῆναι μετὰ τῶ ἰσραὴλ, καὶ τῶ
 συσταθῆναι ὁ σωτὴρ ἐδὲ δαξάμαρτυρῶν, ὡς
 οὐκ, γενομένη, μὴ φερομένη μὲν ἐν τοῖς κοινοῖς
 ἐδὲ δὲ μνησμένοις βιβλίοις, εἰκὸς ὅτι ὅτι ἐν δόπο-
 κρῶ φερομένη ἡμῶν ἡσάμην ὅτι ἐν τῇ πα-
 τέρῃ τῷ λαῷ τοῖς ἰσραὴλ, καὶ * ὑπελθόντες
 ἐν μνησμένοις, ἐν ἀγγέλοις δεξμασιν, ὑπερ-
 μῶροι, θλιβόμενοι, καὶ τῶ ἐξῆς. πάντες ὅτι
 οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν χρεῖω ἡσάμην διω-
 χήσονται εἰκὸς ὅτι ὅτι τῶ ἡσάμην ὁ παῖ-
 λος, * τῶ προφῆτῳ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατέρῃ διπλῶν
 ἐδὲ ἔχειν, πολλὰ χρεῖ τὸν λόγον κηρύξας, ἐδὲ
 οὐκ ἐξεν ἐν ταρσῶ· καὶ οἱ δόπο-λοιοι διὰ τῶ
 κατέλιπον τὸν ἰσραὴλ, ἐποίησαν ὅτι τῶ προφῆτῳ
 τῶν μῶρων ὑπὸ τῶ σωτῆρος· μαθητεύσατε
 παντὶ τῷ ἔθνει, καὶ τῶ. ἐσέδε μοι πάτερ, ἐντε
 ἰερευσάμην, καὶ πᾶσι τῇ ἰσραὴλ, καὶ σαμαρείᾳ, ἐ-
 νος ἐξάτης τῶ γῆς· πεποιθήσιν μὲν οὐκ ὅτι
 τῶ προφῆτῳ ἐν τῇ ἰσραὴλ, καὶ ἰερευσάμην.
 ἀλλ' ἐπὶ τῶ προφῆτῳ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατέρῃ διπλῶν
 ἐδὲ ἔχειν, μὴ τῶ δὲ ἐξαμῶν ἰσραὴλ τὸν λόγον,
 ἀπὸ τῶ ἰσραὴλ ἐν τῷ ἔθνει τῶ ἰσραὴλ ὅτι ἐδὲ δαξάμην
 πᾶσαν σάρα, καὶ τῶ προφῆτῳ, πεπληρωμένοι μὲν τῷ
 δόπο τῶ ἰσραὴλ ἐν πησῆς λέγειν. ὅτι οἱ τῶ προφῆτῳ
 ἐν τῶ κόσμῳ, καὶ διὰ πιστεύουσιν γῆ-
 πτερεα

Acredidissent & Christo docenti consecrati-
 um esse credentibus Moyfi & Prophetis,
 credere & Christo; & non credentibus
 Christo, Moyfi non credere. Preterea autē
 quemadmodum per transgressionem Legis
 qui peccat, Deo dicitur dedecus inferre; ita
 non credendo iis quæ prædicantur, igno-
 minia afficitur Propheta ab eo qui prophe-
 tiis fidem non adhibet. Utile autem fuerit
 juxta historiam referre quæ in populo pas-
 sus est Jeremias, de quibus dixit: *Et dixit*
Non loquar, neque nominabo nomen Domini,
Et rursus alibi: Perpetuo subsannatus sum.
 Quæcunque vero jubente Rege Israelis tunc
 temporis regnante passus est, in ejus Pro-
 phetia scripta sunt. Nonnullos etiam e po-
 pulo ad Mosen lapidibus obruendum sæpe
 accessisse, id etiam scriptum est: & patria
 quidem illi erat, non alicujus loci lapides,
 sed qui secutus est cum populus, à quo &
 ipse ignominia affectus est. Isaiam quoque
 ferra dissectum fuisse traditum est. Si quis
 vero historiam hanc non admittat, quod ea
 in apocrypho Isaiæ referatur, iis credat
 quæ in Epistola ad Ebraeos ita scripta sunt:

Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt: illud
 enim, *secti sunt*, ad Isaiam refertur: quem-
 admodum illud: *In occisione gladii mortui*
sunt, ad Zachariam occisum *inter templum*
& altare, sicut Servator docuit; testimonio
 suo, opinor, confirmans Scripturam in
 communibus quidem & publicis libris non
 divulgatam; in apocryphis autem libris, uti
 verisimile est, extantem. In sua autem pa-
 tria à Judæis dedecore affecti sunt, & cir-
 cumeunt in melotis, & pellibus caprinis, egen-
 tes, angustiati, & quæ sequuntur. Quicun-
 que enim pie vivere volunt in Christo Jesu,

persecutionem patientur. Probabile est au-
 tem hujusce rei gnarum Paulum, Prophe-
 tam scilicet in sua patria honore carere,
 cum multis in locis Verbum prædicaverit,
 Tarsum non prædicasse. Et Apostoli propter
 ea Israël reliquerunt, & Servatoris manda-
 tum facessiverunt: *Docere omnes Gentes;* &
 illud: *Eritis mihi testes in Jerusalem, & in*
omni Iudæa, & Samaria, & usque ad ulti-
mum terræ. Executi sunt igitur mandatum
 in Judæa & Jerusalem; sed quoniam Pro-
 pheta in sua patria honorem non habet,
 cum Verbum Judæi non admitterent, ad
 Gentes abierunt. Animadvertite autem an
 possis, propter id: *Effundam Spiritum meum*
super omnem carnem, & prophetabunt, dicere
 fuisse illud completum, post adventum Ser-
 vatoris, in Ecclesiis & Gentibus conflatis;
 quoniam qui prius de mundo erant, & pro-

ἐργάσανται, ἔχ' ὅτι οὐκ ἐποίησε δινάμεις διὰ
τὴν ἀπίστην αὐτῶν, ἀλλ' οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ
δυναμεις πολλὰς· καὶ ὁ μαρτυροῦν οὐκ εἶπεν ὅτι
οὐκ ἐδυνάτετο ἐκεῖ ἐδεμῖν ποιῆσαι δύναμιν,
καὶ ἐπὶ τῇ τῆσθ, ἀλλὰ θεωρεῖσθαι, εἰ μὴ
ὁ λόγος ἀρρώστους ἐπιτίθει τὰς χεῖρας ἐθερά-
πυσσε, νικῶντας τ' ἐν αὐτοῖς δυνάμειν καὶ ἔ-
τις τὴν ἀπίστην· δοκεῖ δὲ μοι ὅτι ὡς πρὸς τὴν
τῶν Σωματικῶν, ἐπεὶ αὐτῶν γεωργία καὶ
συγκομιδὴ καρπῶν, ἐὰν μὴ τὸ θεοεχό-
μιον εἰς τὴν γεωργίαν, μάλλον δὲ θεοεχόν
ποιῶνται ὅποια βέλονται ὁ κόσμος, καὶ ποι-
ῶν αὐτὸ ὅποῖον θέλει. ἔτε· θεοεχόν χωρὶς
γεωργίας, μάλλον δὲ ὁ θεωρῶν ἐποιῶνται δι-
αιστέλματα διὰ τῆς τοῦ διὰ τῆς αἰατέλ-
λαι χωρὶς γεωργίας, ἀπαξ δὲ τὸ πεποιή-
κεν ἐν τῇ βλαστῶν τῇ γῇ βοτανῶν χορτὶ
σπείρον σπέρμα καὶ γῆ καὶ κατ' ὁμοιοτήτα.
ἔτε· ἔτε τὰ ἐν ἐργασίᾳ τῶν δυνάμεων χωρὶς
πίστεως τ' τῶν θεοπρονομιῶν τὸ αὐτῶν ἐρ-
γον ἐπιδεικνύται καὶ ἰσχυρῶς, καὶ ἡ πίστις ὅποια
ποτ' αὐτῶν χωρὶς τῆς θείας δυνάμεως· ἔτε· γε-
ωργίαν μὲν ὁ θεὸς ἐφαρμόσας καὶ τῇ
πίστει, καὶ ταῖς δρετῶν κατ' εἶδος, ὡς τὸ ἐν
ποιῶν λόγον, καὶ γὰρ πρὸς τὴν τέλει ἐν πίσει
ἐν τοῖς ἀνθρώποις, τὸ διὰ σε δυνάμειν ἀπεί-
στης, εἰς ἔδην λογιῶνται, ἡ τέλει τῇ (ω-
φρονομῶν, ὡς ἐν τοῖς ἀνθρώποις, τὸ διὰ σε
ωφρονομῶν ἀπέστης, εἰς ἔδην λογιῶνται.
ἡ τέλει ἐν δικαιοσυνῇ, καὶ ταῖς λοιπαῖς δρε-
τῶν, τὸ διὰ σε δικαιοσύνης*, καὶ τῶν διὰ σε
λοιπῶν δρετῶν, εἰς ἔδην λογιῶνται. ὅθεν
μηδὲ καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἐν τῇ θεῖᾳ αὐτοῦ, μηδὲ
ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχυρίᾳ αὐτοῦ. τὸ γὰρ καὶ ἰσχυρὸς ἀ-
πείστης, καὶ ἡ ἀπείστη αὐτοῦ ἰσχυρῶς, καὶ ἔτε τὰ
λοιπὰ· ἐν οἷς καὶ τῶν κατὰ τὴν ἰσχυρίαν ὁ τε-
τελεσμένος τὴν ἀκολουθίαν, καὶ εἶπε τοῖς πασι
ἐαυτὸν· ἔτε ἐστὶν ἰωάννης ὁ βαπτιστής. ἔτε δὲ
τὸ μαρτυρῶν, καὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν ἰσχυρίαν. διὰ
τοῦτο δόξα εἶχον οἱ ἰσχυροὶ, πᾶς μὲν ψυ-
δαίς, ὅποιας ἐφρονομῶν οἱ σαδδουκαῖοι καὶ ἀνα-
στάσεως νεκρῶν, ὡς οὐκ ἐγείροντων, καὶ κατὰ
ἀγγέλων ὡς ἐχ' ὑπαρχόντων, ἀλλὰ τροπο-
λοιοῦντων τὸ κατὰ τὴν ἀνατελεσμένην μό-
νον, καὶ μηδὲν ὡς κατὰ τὴν ἰσχυρίαν ἀληθῆς ἐχόν-
των, ἐτέρας δὲ ὡς ἀληθεῖς, ὡς κατὰ ἀνάστασιν νε-
κρῶν, ὅτι ἐγείρονται ἐν δόξῃ οἱ φαρισαῖοι· τὸ δὲ κατὰ τὴν ἰσχυρίαν
καὶ τὸ κατὰ τὴν ἰσχυρίαν ἐφρονομῶν ἐσφαλμένως, ἔπνευσε τῶν διὰ τὸν ἔλαθ', ὅτι οὐ κατὰ
ὁ λόγος ἀναμειβόμενος αὐτῶν ἰωάννης, ἀνέστη διὰ τὴν νεκρῶν μὲν τὸ δόξα καὶ ἀληθινῶς,

xisse, non hunc virtutes non fecisse, pro-
pter eorum incredulitatem, sed non fecisse
ibi virtutes multas. Et Marcus non dixit,
non potuisse ibi ullam facere virtutem, &
ibi subsistit, sed adjecit: *Nisi paucos infirmos*
impositis manibus curavit, virtute quæ in illo
erat, incredulitatem superante. Videtur
autem mihi, quod sicut in rebus corpo-
reis, neque sufficit agricultura ad fructuum
collectionem, nisi circumfusis aër ad id
conferat, vel potius is qui aërem certa qualitate
instruit, eumque qualem vult, facit:
Neque aer sine agricultura, vel potius is qui
providet, non facit ut ea quæ oriuntur è
terra, sine agricultura oriantur: id enim se-
mel fecit his verbis: *Germinet terra herbam*
virentem, & facientem semen juxta genus
suum & similitudinem: ita neque operatio-
nes virtutum, absque eorum qui sanantur
fide, absolutum opus ad sanitatem confe-
rendam edunt; neque fides: qualiscunque
tandem illa sit, sine divina virtute. Ac id
quidem quod de sapientia scriptum est, ac-
commodabis & fidei, & virtutibus specia-
tim sumptis, ita ut talia dicas: *Nam & si*
quis erit consummatus in fide inter filios homi-
num, si ab illo abfuerit virtus tua, in nihilum
computabitur: aut consummatus in tempe-
rantia, quantum quis inter filios hominum
esse potest, si abfuerit temperantia tua, in
nihilum computabitur: aut consummatus
in iustitia & reliquis virtutibus, si abfuerit
iustitia tua, & reliquæ virtutes, in nihilum
computabitur. Unde: *Non gloriatur sapiens*
in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua:
nam quod gloriatione dignum est, nostrum
non est, sed donum Dei est; ab illo est sa-
pientia; ab illo est robur; & sic reliqua. *In*
Matth. 14. 1
illo tempore audivit Herodes Tetrarcha famam
Iesu: Et ait pueris suis: *Hic est Iohannes Ba-*
ptista. Ita apud Marcum, ita & apud Lucam.
Variæ fuerunt Judæorum opiniones; aliæ
quidem falsæ, quales amplexi sunt Saddu-
cæi de mortuorum resurrectione, quasi qui
non resurgant; & de Angelis, quasi qui mi-
nime existant, sed tanquam quæ de iis scri-
pta sunt ad tropologiam solum pertineant,
ad historiam autem veritatem nullo modo:
aliæ autem veræ, quemadmodum Pharisei
de resurrectione mortuorum agentes, re-
surgere illos docuerunt. Quod igitur hoc
loco quaeritur, illud est, an talis esset quæ-
piam Herodis & nonnullorum è plebe de
anima falsâ quidem sententia, quod ille vi-
delicet Iohannes, quem paulo ante ipse in-
terfecerat, postquam capite truncatus est,
à mortuis surrexerit, idemque esset, aliud

Marc. 6. 5.

Gen. 1. 11.

Sap. 9. 6.

Ier. 9. 23.

Matth. 14. 1.

Marc. 6. 14.

Luc. 9. 7.

nomen usurpans, nuncque dictus Iesus, eundemque virtutum capax, quæ in Iohanne prius operabantur. Quam igitur probabilitatem habet, cum qui ita esset universo populo notus, & in tota Judæa celebris, quem fabri & Mariæ filium esse, & tales habere fratres & sorores dicebant, non alium existimari à Iohanne, cui pater Zacharias fuit, mater Elizabeth, nec ipsi quidem ignobiles in populo? Veri autem simile est populum ita de Iohanne sentientem, prophetam revera illum fuisse; cuius populi ea erat multitudo, ut Pharisei, ne quid populo minus gratum dicere viderentur, respondere veriti sint, *an illius Baptismus è caelo esset, an ex hominibus*, filium illum Zachariæ esse non ignorasse. Fortalic etiam ad nonnullos ex us visio illa Zachariæ visa, cum in Templo apparuit Gabriel, pervenerat: Quam ergo probabilitatem habet error, si ve Herodis, si ve quorundam è plebe, qui putaverint non duos fuisse Iohannem & Iesum, sed unum eundemque Iohannem, qui post amputatum caput, è mortuis resurgens Iesus appellatus sit: Dixerit vero quispiam fallax illi de corporum permutatione sententiæ Herodem, & è plebe nonnullos adhæsisse, quæ adducerentur ut crederent hunc olim Iohannem fuisse, cum nasceretur, & è mortuis remeasse ad vitam, tanquam Iesum: sed quo minus falsa ea opinio probabilis habeatur, impedimento est tempus non sex mensibus longius, quod ortum Iohannis & Iesu intercessit. Fortasse vero sic existimabat potius Herodes, virtutes quæ in Iohanne operata fuerant, in Iesum transisse, unde Iohannes Baptista esse credebatur in populo: Et tali quispiam utatur argumento; quemadmodum propter spiritum & virtutem Eliæ, non propter ejus animam, de Iohanne scriptum est: *ipse est Elias qui venturus est*, quod spiritus & virtus quæ erant in Eliâ, in Iohannem transissent; sic existimabat Herodes, virtutes quæ erant in Iohanne, in Iohanne quidem ea fuisse operatas, quæ ad Baptismum & doctrinam pertinebant: *Iohannes enim signum fecit nullum*; in Iesu autem prodigiosas virtutes. Hoc idem eos existimasse dicet quispiam, qui dixerunt, *quia Elias in Iesu apparuit*, vel *Propheta unus de antiquis surrexit*. Nullo modo autem ad hanc quæstionem pertinet eorum opinio, qui dixerunt *quia Iesus Propheta erat quasi unus ex Prophetis*. Falsus itaque est sermo de Iesu, si ve is qui Herodis fuisse scriptus est, si ve ille qui ab aliis fuit prolatus. Verum longe mihi vide-

Matth. 12.

7.

Matth. 11.

14.

Ioh. 10, 41.

Luc. 9, 8.

Marc. 6, 25.

χαλὼν ἐξηγεῖται· ἔδεν ὃ (ζητήσεως ἔχει) τὸ δόγμα τὸ ἐρηκτόν· ὅτι παρρησιαστικῶς ὡς ἐπὶ τῶν παρρησιαστικῶν ἡ' ἰησοῦς. Ψευδὴς μὲν ἐν ὃ ἔτε ἡρώδης λογίζετο· ἀλλ' ὃ ἰησοῦς ἐστὶν ἀναγ-
γραμμὸς, εἴτε ὁ ὑπὸ τινῶν ἐξηγεῖται, πλὴν δοκεῖ μοι μᾶλλον ἔχειν πιθανότητος· ὅτι ἀνα-
λογον

καὶ ἡ αὐτὸς ἔτερον ὄνομα πρὸς αὐτὸν κα-
λεῖται· καὶ ἰησοῦς, δεκτικὸς τῆς αὐτῆς δυνά-
μεως, αἱ παρρησιαστικῶς ἐν τῷ ἰωάννῃ, πο-
θεν ἐν ἔχει πιθανότητα τὴν ἰπὶ τοῦτον γινώ-
σκοντων πάντων λαῶν, καὶ διαβόητον ἐν ὅλῃ τῇ
δαίμῃ, ὃν ἐλεγον υἱὸν ἐναι· ἔτερον δὲ μαρ-
τυροῦν ἐχεν τοῖς ἑστέροις, ὃ ἀδελφός, νομ-
ίζων ἐναι ἔτερον ἰωάννην, ὃ πατὴρ ἡ' ἰ-
σαακίαν, καὶ μήτηρ ἰσαάκ, ἔσθ' αὐτοῖς ἀπο-
μνηστικῶν ἐν τῷ λαῷ· εἰκὸς δ' ὅτι ὁ λαὸς φερονώ-
τες ἀλλ' ὃ ἰωάννην, ὅτι ὄντως παρρησιαστικῶς
τοῦτον τυγχάνοντες, ὡς φοβέοντες τὰς φαι-
σάδας, διὰ τὸ μὴ δυσχερῆσαι δοκεῖν τῷ λαῷ
λέγειν, ἀποκρίνεσθαι, πότερον ὃς ἐστὶν ἡ'
ἢ ὃς ἀνθρώπων τὸ βράβεισμα αὐτῶν, ὅτι ἐξη-
γεν ὑπὸν αὐτὸν τυγχάνειν ἰσαακίαν· ἰσαακίαν
καὶ ἑστὶν τινὰς ἐφ' ὅσας αὐτῶν τῆς ἐρωμένης
ὁπασίας ἐν τῷ λαῷ· φανερὸν τὸ τῷ ἰσαακίαν
γαβριήλ· ποῦ δὲ ἐν ἔχει πιθανότητα ὃ
εἴτε ἡρώδης, εἴτε τινῶν διὰ τὸ λαὸν ἀπάτη-
σαι· τὸ νομίσαι ὅτι ὁ ἰησοῦς γεγονόσιν ὁ
ἰωάννης, καὶ ὁ ἰησοῦς, ἀλλ' ἑστὶν καὶ αὐτῶν ὁ ἰω-
άννης ἀναστὰς μὲν τὸ ἀποκεφαλίσθαι ἐν τῇ
νεκρῶν, ἐκλήθη ἰησοῦς; λέγοι δ' ἂν τις τὴν
μετεσσωματώσεως ψευδοδόξαν γενέσθαι ἐν
τῷ ἡρώδῃ· ὅτι τισὶ τῶν διὰ τὸ λαὸν, ἀφ' ὧν
ὡντο τὴν ποτε ἰωάννην ἐν γήρῃ γινώσκοντες,
ἐν νεκρῶν ἐκλήθη αὐτὸς εἰς τὸν βίον ὡς ἰησοῦς.
ἀλλ' ἔδεν ταῦτα τὴν ψευδοδόξαν πιθανὴν εἶναι
νομισθῆναι μεταξὺ χειρῶν τῶν γινώσκοντων ἰω-
άννην καὶ ἰησοῦς, ὃ πλείων μνηστικῶν ἐξ ὑπάρχον-
τος· ὡς γὰρ μᾶλλον τὸ αὐτῇ τισὶ ἀποκρίνεσθαι ἐν
τῷ ἡρώδῃ, ὅτι αἱ ἐνεργήσασαι δυνάμεις ἐν τῷ
ἰωάννῃ, μετέστησαν ἰπὶ τὸν ἰησοῦν, ἀφ' ὧν
ἰωάννης βαπτιστὴς ἐναι πεπίστευτο ἐν τῷ λαῷ·
καὶ χεῖρα τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν ὡς ἔτε
διὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν δύναμιν ἦλθε, καὶ ὃ
διὰ τὴν ψυχὴν αὐτῆς, ἀλλ' ἰωάννης λέγει· αὐ-
τὸς ἐστὶν ἡλίας ὁ μέλλων ἐρχεσθαι, ὃ ἐν ἡμῶν
πνεύματι, ὃ τὸ ἐν ἐκείνῳ δυνάμει μετε-
κληυθῆναι ἰπὶ τὸν ἰωάννην, ὡς τὸ ὅτι ἡρώδης
τὸς ἐν ἰωάννῃ δυνάμεις, ἐν μὲν τῷ ἰωάννῃ ἐπι-
κηκεῖται τὸ βαπτισματικόν, ὃ δὲ διδασκαλικόν
ἰωάννης γὰρ ἐποίησε σημεῖον ἐπ' αὐτῶν· ἐν ὃ τῷ
ἰησοῦ τὸς τεραστίους δυνάμεις· τὸ δ' ὅμοιον τῶν
φῆσει· παρρησιαστικῶς ἐρηκτόν· ἡλίας πε-
νεῖν ἐν τῷ ἰησοῦ, ἢ παρρησιαστικῶς ἐν τῷ ἰ-
ωάννῃ· ὡς ἔτε ἡρώδης λογίζετο· ἀλλ' ὃ ἰησοῦς ἐστὶν ἀναγ-
γραμμὸς, εἴτε ὁ ὑπὸ τινῶν ἐξηγεῖται, πλὴν δοκεῖ μοι μᾶλλον ἔχειν πιθανότητος· ὅτι ἀνα-
λογον

liquisset, Herodiadem fratris uxorem du-
Gen. 38. 8. xisse Herodem, Lege ejusmodi nuptias per-
Deut. 25. 5. mittente cum liberi non superessent. Nobis
Ruth. 4. 5. autem cum non liqueat obiisse Philippum,
Matth. 22. majus etiam flagitium Herodem admisisse
24. putamus, hunc nempe à fratre etiamnum
Marc. 12. 19. vivente conjugem abduxisse. Quapropter
Luc. 20. 23. prophetica libertate instructus Johannes, nec
 regiam Herodis dignitatem veritus, neque
 prae mortis timore tantum scelus silentio
 pratermittens, dicebat Herodi divino Spi-
 ritu repletus: *Non licet tibi habere eam: non*
Matth. 14. *enim licet tibi habere uxorem fratris tui.* He-
 rodes quidem apprehenso Joanne vincula
Marc. 6. 18. in carcere deposuit, non ausus plane eum
Levit. 18. 16. interficere, & propheticum sermonem à
 populo auferre. Regis autem Trachoniti-
 dis uxor, mala quaedam opinio, malaque
 doctrina, filiam genuit sibi cognominem,
 cujus motus cum viderentur ad numerum
 eleganter compositi, & Herodi res ad na-
 talitia pertinentes amanti placuissent, causa
 fuerunt, cur non amplius propheticum ca-
 put esset in populo. Haec enim autem existi-
 mo motus populi Judaeorum, qui juxta Le-
 gem esse videntur, nihil esse aliud quam il-
 los Herodiadis filiae: sed Herodiadis saltatio
 contraria erat sanctae saltationi, quam qui
 non saltant, iis exprobrabitur his verbis:
Matth. 11. *Cantavimus vobis tibis, & non saltastis.* Sal-
17. tant autem in natalitiis sermonis iniusti, in-
Luc. 7. 32. ter illos regnantis, ita ut sermoni huic mo-
 tus eorum placerent. Observavit vero ali-
 quis eorum qui nos praecesserunt diem Pha-
 raonis natalem in Geneti descriptum, dixit-
Gen. 40. 20. que impudens res ad natalitia pertinentes
 amantem, diem natalem celebrare. Nos au-
 tem ab illo hanc occasionem nacti, nullibi
 scriptum reperimus à justo quopiam fuisse
 celebrata natalitia: iniquior quippe hoc
 Pharaone fuit Herodes: ab illo enim in na-
 talitiis pistorum princeps sublati est; ab
 hoc autem Johannes, quo inter natos mulie-
Matth. 11. rum major non surrexit; de quo Servator di-
11. cit: *Sed quid existis? videre Prophetam? etiam*
Luc. 7. 26. *dico vobis, & plusquam Prophetam.* Sed gra-
 tia Deo agenda sunt; quod etiam à populo
 prophetica gratia ablata est, major illa om-
 ni diffusa est in Gentes per Servatorem no-
 strum Jesum, *Qui factus est inter mortuos li-*
1. Cor. 13. 4. *ber: Nam et si crucifixus est ex infirmitate, sed*
2. Cor. 13. 4. *vivit ex virtute Dei.* Præterea vide sermo-
 nem per quem munda & immunda edulia
 explorantur; contemnitur autem prophe-
 tia in lance pro obsonio illata. Caput autē
 prophetiae Judaei non habent, Christum Je-
 sum omnis prophetiae verticem ejurantes,
 & capite truncatur Prophetam propter jura-
 mentum, in ea re in qua pejerandum potius

καταφρονεί) ὃ προσφητεία ἐπὶ πᾶσι ἀνθρώποις περὶ τοῦ κεφαλῶν τῆς
 τείας ἐξάγει· οὐκ ἔχουσι, τὸ κεφάλαιον πάσης προσφητείας χριστὸν ἰησοῦν
 δὲ

δαμὴ σαφῶς διείκοντες τεθνηέναι τὸν φι-
 λωπον, μείζον ἐπὶ τῷ ἀδελφότητι τῷ ἡρώδη
 λογιζόμεθα γεγονέναι, ὅτι καὶ ζῶντι ἀπέ-
 σπασε ὁ ἀδελφὸς τὴν γυναῖκα διότι προσφη-
 κῇ παρρησία κεκοσμημένον ὁ ἰωάννης, καὶ μὴ
 κατὰ πᾶν τὸν νόμον τῷ βασιλικὸν ἀξίωμα & ἡ-
 γώδῃ, μὴ δὲ διὰ τὸ δεῖν τὸ θανάτου ἀποπέ-
 πων ὡς τὸ πικρὸν ἀμαρτήματος. ἔλεγε τὸν
 ἡρώδη τρεῖς πληρωθεὶς φρονήματι. οὐκ ἔξε-
 τί (οὐ) ἔχειν αὐτῷ, & γὰρ ἐξέτι (οὐ) ἔχειν τὴν γυ-
 ναῖκα ὁ ἀδελφὸς σε: ὁ μὲν ἡρώδης κομπήσας
 τὸν ἰωάννην, δῆσας ἀπέθετο ἐν τῇ φυλακῇ, μὴ
 ὁλμῇ πάντι δόκτειναι, τὸν προσφῆκτον λό-
 γον ἀνελθεῖν δὲ τοῦ λαοῦ· ἢ ὃς βασιλεὺς τῆς
 τραχωνίδος γυνή, ποιεῖ πρὸς ἑαυτὸν, καὶ
 μοχθηρὰ δδασκαλία, τυλατέρα ἐγγίνετο οὐ-
 μῶν μόνῃς τὰ δοκούσιν αὐτοῦ κινήματα,
 δρέσαντα τὸν ἡρώδη τὰ χυρσεως ἀγαπῶν
 πρᾶγματα, αἵμα γελῶνται & μετέτιναι ἐν
 τῷ καὶ κεφαλῶν προσφῆκτῳ· μέγας ὃς
 δαῖον νομίζω τὰ δοκούσιν καὶ τὸν νομὸν ἀ-
 νακινήματα & λαοῦ & ἐξάμων, μὴ ἀλλοπ-
 πυγχαίνειν ἢ τὸ ἡρώδη δὲ θυγατρὸς. ἀλλ'
 ἡρώδη δὲ δέχεται ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν
 ὡς οὐ μὴ δέχεται αὐτοῦ οὐκ ἐνδεήσονται ἀκούοντες,
 ἡυλίσταμεν ὑμῶν, & οὐκ ἀδεύσασθε καὶ ἐν
 χυρσελίοις ὃς ἀδελφὸς βασιλεύοντος αὐτοῦ
 λόγος δεχόμεν, ὡς δρέσκον ἐκείνῳ τὸν λόγον
 τὰς κινήσεις αὐτοῦ· ἐτήρησε μὲν οὖν πρὸς τὸν
 ἡρώδη τὴν ἀναγέστα μὲν ἐν χυρσελίοις & φε-
 ρεῶν χυρσελίων, & ἐνηγέσασθε ὅτι οὐ φαῖνται γε-
 νέσεως ἀπατῶν πρᾶγματα, ἐοικὸς τῇ χυρσελίων
 ἡμεῖς ὃς ἀπ' ἐκείνης ταυτὶν δρέοντες ἀφε-
 μῶν, ἐπ' ἐδεμίας γραφῆς διέρομεν τὸν δι-
 καῖς χυρσελίων ἀγορῶν. ἀδελφὸς γὰρ μάλλον
 ἐκείνης & φαραῶν ἡρώδης. καὶ γὰρ ὡς ἐκείνη
 μὲν ἐν χυρσελίων δέχεται τοῖς ἀναγέσθαι. καὶ
 ὃς τρεῖς ἰωάννης, & μείζων ἐν χυρσελίοις γυναι-
 κῶν ἐδεῖς ἐγνήσε, ὡς & ὁ σωτὴς λεγόμε-
 νος ἀλλὰ πρὸς ἐκείνην ἰδὲν; καὶ
 λέγω ὑμῶν, καὶ πεποισμένον προσφῆκτα· ἀλλὰ
 δι' χαρισμένην τὴν θεῶν, ὅτι καὶ ἡ προσφῆκτις
 δὲ τοῦ λαοῦ ἦρται χάρις, ἡ πάσης ἐκείνης
 μείζων δέχεται εἰς τὰ ἐθνη διὰ τὸ ὅτι τὸν
 ἡρώδη ἰσοῦς, ὃς ἐγνήσε ἐν νεκροῖς ἐλδοῦσε
 εἰ γὰρ καὶ ἐσαυρώθη ὁ ἀδελφός, ἀλλὰ ἡ οὐ-
 δυνάμειος θεὸς· ἐπὶ ὅρα τὸν λόγον παρ' ἡκα-
 θαρῶν μὲν καὶ ἀκαθάρτων δέξασθαι τὸν ῥηματι-
 σμὸν

231

[illegible]

A erat, quam juramento standum. Temere quippe jurasse non adeo culpandum erat, quam propter juramenti temeritatem Prophetam Iechò dedisse. Nec propterea solum capite truncatur, sed propter eos etiam qui simul accumbebant, malebantque interficere Prophetam, quam vivere. Accum-
bunt autem & epulantur simul cum improbo sermone inter Judæos regnante, qui propter ortum illius oblectantur. Cohinni autem nonnunquam iis quæ dicta sunt, ut ris in temere jurantes, volentesque juramenta super flagitio facta servare, dicens
B non esse consentaneum ut quævis juramenta serventur, quemadmodum nec illa Herodis. Adverte insuper non palam & confidenter, sed clam & in carcere Herodem interficere Iohannem. Nec enim aperte hodiernus Judæorum sermo prophetias respuit, respuit autem revera, & clam, iisque minime fidem habere arguitur. Quemadmodum enim si Moysi credidissent, Jesu credidissent, ita si Prophetis credidissent, eum recepissent, qui fuerat à Judæis præ-
nuntiatus. Huic autem cum fidem non
C habeant, nec habent illis, & sermonem propheticum in carcere concludentes obtruncant eumque mortuum habent, & divinum, & minime sanum, quandoquidem nec intelligunt illum; sed nos integrum habemus Jesum, impleta Prophetia de illo dicente: *Os non comminuetur.* Iohannis autem venientes Discipuli reliquias illius sepeliunt, & venientes nuntiaverunt Iesu; is autem secessit in locum desertum, scilicet ad Gentes, & post Prophetarum necem secuta sunt illum turbæ ex omnibus undequaque urbibus; quam cum vidisset esse frequentem, misertus est, ægròsque qui in ea erant, sanavit, & eos postea qui sesecuti fuerant, paucis panibus alit benedictis & multiplicatis. *Quod quum audisset Iesus, secessit inde in navicula, in locum desertum, solum.* Vexatores fugere, & perspectas devitare insidias, quæ per sermones struuntur nobis, quantum conducit, his verbis addocemur: id enim prudenti & certo consilio fit: temerarii autem est & prædientis animi quæ mala declinare possit, ea adversum ire. Quis autem deinceps ambigat quin
E talia evitanda sint, cum non solum postea quæ Johanni contigerunt, Iesus secessit, sed etiam doceat & dicat: *Si persecuti fuerint vos in civitate ista, fugite in aliam.* Ingentem ergo tentationem, quæ in potestate nostra non est, necesse est fortiter, & confidenter sustinere; cum autem fugere licet, tentatorium est id non facere. Quandoqui-

10h. 5. 45.

Exod. 18.

46.

Num. 9. 12.
Ioh 19. 6.

Marsh, 146

12.

March. 146

13.

Matth. 10.

23:

Matth. 11.
43
Isaie 54. 1.
Gal. 4. 27.

dem autem post ea quæ dicta sunt, locus A.
etiam hic juxta anagogen est examinandus,
dicendum est post appetitum insidias
prophetiam apud Judæos, sublatamque, pro-
pterea quod res ad natalitia pertinētes apud
illos colerentur, & per admissionem vano-
rum motuum, veritate quidem iudice in-
compositorum & extra numerum, sed ut
existimat princeps improborum, ejusque
convivæ, concinnorum, illisque placen-
tium, cedere Jesum à loco in quo Prophe-
tia per insidias condemnata est; cedere au-
tem in locum Deo vacuum apud Gentes, ut
Dei Verbum ab eis regno, datoque
gentifacienti fructus ejus, in Gentibus sit, &
per illud plures sint *fili deserti*, neque Le-
gem, neque Prophetas edoctræ, *quam ejus quæ
virum habet*, nempe Legem. Cum enim olim
Verbum erat apud Judæos, non ita apud
illos, quemadmodum apud Gentes. Proinde
dictum est, in navicula, hoc est, in cor-
pore, in locum desertum scorsum ivisse,
postquam Prophetæ interemptionem ac-
cepit. Cum autem ad desertum pervenisset,
scorsum erat in illo, quod extra morem ef-
ficeret illius sermo, doctrinæ ejus præter
consuetudines, & sanctiones Gentium. Et
hominum multitudo quæ erat apud Gentes
cum audivisset Verbum adesse in suo deserte,
illudque esse scorsum, ut supra tradidimus,
illud à propriis ubibus secuta est,
quod unusquisque reliquisset patrias reli-
gionis consuetudines, & quod ad Christi
legem accessisset. Pedibus autem, non in
navicula hunc secuta est, utpote non cor-
pore, sed nudo animo & consilio à Verbo
suscepto Dei imaginem secuta; & ad illam
quidem Jesus egreditur, cum ipsa non pos-
sit ad eum accedere, ut cum ad eos qui for-
is erant, introivisset, eos qui erant foris,
introducere. Numerosa autem turba est, ad
quam exit Dei Verbum, & effundens in il-
lam lumen inspectionis suæ vidit eam; &
videns illos potius miseratione dignos, quod
in talibus versarentur, utpote hominum
amans, per miserationem illam aliquid pas-
sus est is qui affectionibus nimis erat ob-
noxius; nec miseratus est solum, sed agros
etiam illorum sanavit, variis & omnigenis
ex malitia morbis laborantes. Si autem vi-
dere vis, quales sint animi morbi, cogita
mihi avaros, & gloriosos, & puerorum ama-
tores, & si quis est mulierosus; hos enim in
turbis videns, & eorum miseratus sanavit.
Non vero existimandum est, omne peccatum
morbum esse, sed illud quod toti ani-

σχήματα· εἰ θέλεις ἰδεῖν ποῖά ἐστ' αὐτῇ ψυχῇ ἀρρώστια, ἀλάνοι μοι τὰς φιλαρχίας
 καὶ τὰς φιλοδοξίας, καὶ τὰς φιλόπαιδας καὶ πᾶς ἐστὶ φιλόγυνος· καὶ τότε τὸν ὅτι ἐκ
 λείψιδόν, ὅσπαρχ' ἔχουσιν ἐπ' αὐτῆς ἐθεράπυσεν· ἔπειτα δ' ἡ ἀμαρτία νομίσαν
 ῥώσιν εἶναι, ἀλλ' ὅπως ἐναπέστη τὴν ὅλην τὴν ψυχὴν· ἔγω γὰρ ἐν ἰδεῖν τὰς μὲν φιλαρχίας

[illegible]

τὰς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες ἀγοράσωσιν ἑαυ-
 τὰς βρώμας· ὁ μὲν οὖν ἰησοῦς διὰ τὸ ἐδοκεῖν
 ναμὶν κατέειπεν ἡρεπικῶς τοῖς μαθηταῖς, εἰ-
 πε· ὁ δὲ αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν· ὁ δὲ μὴ λησέ-
 μνοι μὴ τὴν δυνάμειν διδοῦναι ἀρετὰς, πολλὰ
 ὁ δὲ αὐτοῖς αὐτὰς νομίζοντες εἶναι, ὅτι ἐχ' ἰκα-
 νες τρέφειν τὰς ἀκούσας τὰς λέξεις, ὁ δὲ
 θεωροῦντες ὅτι ἕκαστος ἀρετὴν λόγον ὁ ἰησοῦς λα-
 βὼν εἰς ὅσον βάλει· ὁ κτείνει, ποιοῦν αὐτὸν δια-
 κὴ πᾶσιν ὅτις ἐαυτὸν ἡρεπάζει, φασι· ὅτι ἐ-
 χ' ὡς εἰ μὴ πέντε ἀρετὰς, καὶ δύο ἰχθύας.
 πέντε μὲν ἵσως ἀνωτάτοις ἀρεταῖς εἶναι τὰς ἀ-
 νθρωπείων γενομένων λόγων, ὅτι διὰ τὸ ἱερὰ
 τὰς πέντε ἀνθρώπων, δύο δὲ ἰχθύων, ἡ τοῦ
 φερόμενου, καὶ τὸν ἐν διαδοχῇ λόγον, ὡς περὶ
 τὸν πυλῶνα τῶν ἐν ταῖς γεγραφαῖς ἀνθρωπεί-
 κων, ἡ τὰ χαλκῶν τὴν φάσαντα ἐπ' αὐτὰς
 πατρὸς καὶ υἱὸς λόγον, δύο καὶ αὐτὸς ἐφα-
 ρμοῦ ἰχθύος ὅτις αἰσάσας, μέγας λαβὼν διὰ
 τῶν μαθητῶν, καὶ διδοῦναι αὐτοῖς ἵνα ἐδω-
 τὸν μέγας ἀπαρχαίαν αὐτῶν πατρὸς
 θεωροῦν· ἡμεῖς μὲν οὖν ἔστωμεν τῶν πέν-
 τε ἀρετῶν καὶ δύο ἰχθύων ἐπὶ τῶν ἐδω-
 μέτων λόγων· ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι ἡμῶν ζω-
 γείν διδάμενοι τὰς πέντε ἀρετὰς καὶ τὰς δύο
 ἰχθύας παρ' ἐαυτοῖς, πλείονα καὶ κρείττονα
 οὐκ αὐτῶν διδοῦναι πατρὶ τῶν νομῶν·
 ἀποπνεύοντες μὲν οὖν τὰς πέντε ἀρετὰς καὶ
 δύο ἰχθύας οἱ μαθηταὶ λέγουσιν ἔχειν τὰς
 μαθητῶν, καὶ τὸ μέγας, καὶ τὸν μικρόν· ὅτι
 οἱ πλείονες ἢ οἱ κρείττονοι ἦσαν ὑποσημειω-
 μένοι· ὁ δὲ ἰωάννης μόνος κρείττος εἶπεν εἶναι
 τὰς ἀρετὰς, δύο ἴσως καὶ οἱ μαθηταὶ ὅτι μολο-
 γοῦσιν αὐτὰς παρ' ἐαυτοῖς ἐν τῷ ἰωάννῃ δια-
 γελῶν, ἀλλὰ λέγουσιν παρ' αὐτῶν, ὅτι ἐπὶ παρὰ
 ἐκείνους, ὅτι ἐχει πέντε ἀρετὰς κρείττους, καὶ
 δύο ἰχθύας· ὅτι οἱ μὲν οἱ πέντε ἀρεταῖς εἶναι
 ἰχθύες ὅτι ἐφείροντο ὑπο τῶν μαθητῶν ὅτι
 οἱ, ὅτι ἡνέκαρον, ὅτι ἐπληθύνον, ὅτι ἐ-
 δωκὼν τρέφειν πλείονας· ὅτι ὁ λαβὼν αὐ-
 τὰς ὁ σωτὴρ πρῶτον ἀνέβλεψεν εἰς τὸν οὐρανόν,
 ταῖς ἀκρίβειαι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν οἰονεῖ κατα-
 βῆναι δυνάμειν ἐκείθεν, τὴν ἀνακολλησο-
 μένην αὐτῶν, ὅτι οἱ ἰχθύες, μέλυσαι τρέφειν
 τὰς πεντακοχλίους, καὶ μὴ τὸν ἡνέκαρον πέν-
 τε ἀρετὰς καὶ τὰς δύο ἰχθύας, τὸν λόγον, καὶ τὴν δι-
 δοῦναι αὐτοῖς, καὶ πληθύνειν αὐτὰς, καὶ τρίτον μετὰ
 τῶν κλῶν ἐδοκεῖ τοῖς μαθηταῖς, ἵνα ἐκεί-
 ναι τοῖς ὄχλοις τρεφῶσιν, τότε διηγεσάμενοι οἱ ἀρεταί,
 καὶ οἱ ἰχθύες, ὡς φαγεῖν πάντας, καὶ
 κορεσθῆναι, καὶ πᾶς τῶν διδωμένων ἀρετῶν
 μὴ χωρῆσαι φαγεῖν· ἐπὶ τῶν δὲ τοῖς
 ὄχλοις τρεφόμενα, καὶ μὴ τὰς ὄχλους ὅτι
 καὶ τὰς δυναμένους μαθητὰς ἀρε-
 τῶν

Ascetis: *Dimittite turbas, ut euntes emant sibi e-*
scas. Iesus igitur propter eam, quam Discipu-
 lis dedit, alios alendi vim, dixit; *Date illis* Matth. 14.
vos manducare. Illi autem non inficientes 16.
 posse se panes dare, sed pauciores eos exi-
 stimantes esse, nec ad eos alendos qui Ie-
 sum secuti fuerant sufficientes, neque con-
 siderantes Iesum, cum acceperit unum-
 quemque panem, hoc est Verbum, quan-
 tum vult extendere, sufficientemque red-
 dere omnibus quoscunque nutrire volue-
 rit, dicunt: *Non habemus hic nisi quinque pa-*
nes & duos pisces: obscure forsitan signifi- Matth. 14.
 cantes quinque panes, esse sensiles Scriptu- 17.
 rarum sermones, & propterea numero sen-
 sum respondentem: duos vero pisces, nem-
 pe sermonem ore pronuntiatum, & eum
 qui mente concipitur, qui sunt veluti opo-
 nium sensilium quæ in Scripturis extant;
 vel fortasse sermonem de Patre & Filio, qui
 ad illos jam pervenerat. Propterea & ipse Luc. 24. 48
 postquam reitrexisset piscem alium come-
 debat, parte sumpta à Discipulis, & acce-
 pta, quam illi ex parte poterant exponere,
 de Patre Theologia. Sic nos igitur ad asse-
 quendum sermonis illius de quinque pani-
 bus, & duobus piscibus sensum collineare
 potuimus: verisimile est autem eos qui plus
 quam nos quinque panes & duos pisces
 apud se possunt colligere, ampliorem &
 meliorem posse super illis sensum dare.
 Animadvertendum est autem apud Mat- Matth. 14.
 theum, Marcum, & Lucam Discipulos 17.
 dicere se quinque habere panes & duos pi- Marc. 6. 33
 sces; non indicantes utrum triticeæ sint, an Luc. 9. 13
 hordeaceæ; solum autem Johannem dixisse Ioh. 6. 9
 hordeaceos esse panes. Ideo fortasse neque
 Discipuli eos esse penes se in Iohannis Evan-
 gelio fatentur, sed apud eum dicunt, *esse*
puerum hic, qui habet quinque panes hordeacos,
& duos pisces. Et quamdiu quidem quinque
 ille panes & duo pisces à Discipulis Iesu non
 ferebantur, non augebantur, neque multi-
 plicabantur, neque plurimos alere pote-
 rant; se postquam Servator acceptis illis
 primum in cælum suspexit, radiis oculo-
 rum suorum veluti de vim deducens, quæ
 misceretur panibus & piscibus, quibus ho-
 minum quinque millia ali debebant; &
 postea benedixit quinque panibus, & duo-
 bus piscibus, sermone & benedictione au-
 gens & multiplicans illos; & tertio divi-
 dens & frangens dedit Discipulis, ut ipsis
 turbis apponerent: tunc suffecerunt panes
 & pisces, ut comederent omnes & satia-
 rentur, & quosdam è panibus benedictis

πάντες ἢ ῥοπαῖαν· καὶ ἐκείνοι πάντες ὅχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τὸ χορτὸν, καὶ ἡ ἀξίον ἐστὶ κελύσεως ἡσέ νουσι καὶ τὸν ἑ-
 πον· νομίζω ὅτι τὰς ὀχλούς ἐκείλους ἀνα-
 κλιθῆναι ἐν τῷ χορτῷ, διὰ τὸ ἐν ἡσεία λελε-
 γμένον· πάντα ῥα εἰς χορτὸν, τρέψιν ὑποκάτω
 ποίησαι τὴν σάρα, καὶ ὑποτάξαι τὸ φρόνημα
 τὸ σαρκὸς, ἢ ἔτω τις διωκθῇ ὡς δὲ λογεῖ ἀρ-
 των ἡσέας μέγα λαβεῖν ἔτα ἐπὶ τῶν ματα διά-
 φορῶν ἐστὶ τῷ δεομένῳ τὸ δὲ ἡσέας τρεφῆς, μὴ
 πάντων τοῖς ἡσέας λόγοις τρεφομένων, διὰ τὸ
 ἡμαῖ τὸν μὲν μακρον πεποικηκεναι, καὶ ἐπέτα-
 ξεν αὐτοῖς πάνσι ἀνακλιθῆναι συμπόσια συμ-
 πόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χορτῷ. καὶ ἀνέπεσον
 περὶ αὐτῶν περὶ αὐτῶν ἀνά εκατὸν καὶ πενήκοντα. τὸν
 ἡλεῶν. ἀπὸ τῶν μαθητῶν αὐτῶν, καὶ τα-
 κλῆναι αὐτὰς κλισίας ὡς ἀνά πενήκοντα.
 ἔδοι ἡσέας ἀναπαυσόμενος ἐπὶ ταῖς ἡσέας τρε-
 φῆς, ἡσέας ἐν τῷ ματα εἶναι τὸ εκατὸν ἡσέας δι-
 μέ, καὶ τῷ θεῷ διὰ τὴν μονάδα ἀνακειμένης,
 ἡ ἐν τῷ ματα τῷ πενήκοντα, ἀριθμῶ ἀεὶ ἐ-
 χοντὶν ἀφῆσιν, καὶ τὸ μυστήριον τῶν ἡσέας,
 ἡσέας διὰ πενήκοντα ἡσέας, καὶ τὸ καὶ τὴν
 πενήκοντα ἡσέας, ἡμαῖ ὅτι οἱ δώδεκα κόφι-
 νοῖσαν τῶν τοῖς μαθηταῖς. αὐτῶν εἰς ἡσέας.
 καθίσταται ἐπὶ δώδεκα ἡσέας, κελόντες ἡσέας
 εἰς φυλάς τῶν ἡσέας. καὶ ὡς περὶ λέγοντο ἀν-
 μυστήριον εἶναι ἡσέας κελόντες φυλῶν ἡσέας,
 καὶ ἡσέας κελόντες φυλῶν ἡσέας, καὶ
 αὐτῶν φυλῶν ἡσέας, καὶ ἡσέας καθεξῆς. ἡσέας
 ἐπὶ αὐτῶν κόφινον τρεφῆς ἡσέας, καὶ αὐτῶν ἡσέας
 αὐτῶν λευκῶν καὶ τὸν παρόντα ἡσέας λό-
 γον αὐτῶν ἐκείνου τῶν τρεφῆς ἡσέας, ὡς συ-
 ναγαγῆναι αὐτῶν τῶν εἰς φυλῶν, καὶ ἡσέας τῶν
 αὐτῶν ἐκάστη αὐτῶν, καὶ εἰπῆν τις ἐκάστη τῶν ἡσέας
 φυλῶν· ὡς αὐτῶν ἡσέας τῶν μαθη-
 τῶν ἡσέας εἰς τὸ ποῖον, ὡς αὐτῶν αὐτῶν
 εἰς τὸ πέραν, ὡς εἰς διπολῶσαι τῶν ὀχλούς.
 αὐτῶν τρεφῆς ποσάκις ἡσέας καὶ τῶν αὐτῶν
 τοπες τὸ ὄνομα, οἱ ὀχλοί, ὡς ἄλλο ὄνομα,
 οἱ μαθηταί. ἢ ἐν τῷ αὐτῶν τρεφῆς, ὡς τὸ αὐτῶν
 τρεφῆς συναγωγῆς τρεφῆς, ὡς τὸ αὐτῶν
 μὲν τοῖς εὐαγγελισταῖς καὶ διὰ τὸ εὐαγγελικῆς
 ἡσέας αὐτῶν διαφορῆς τῶν αὐτῶν ἡσέας
 μὲν τῶν ἡσέας. ὡς οἱ μὲν εἰσιν ὀχλοί, ὡς εἰς
 ἡσέας αὐτῶν μαθηταί, ἡσέας οἱ μαθηταί
 ἡσέας τρεφῆς τρεφῆς τῶν ὀχλῶν. ἀπὸ τῶν
 ἐπὶ αὐτῶν ὀλίγα ἡσέας αὐτῶν ἡσέας διὰ τῶν
 ὀχλῶν τῶν εὐαγγελίων· γέγραπται τῶν ὀχλῶν
 ἀναστάντες εἰς τὸ ὄρος τῶν ἡσέας δυναμένων
 αὐτῶν αὐτῶν, ἐνθα ὀχλοὶοί τε ἡσέας οἱ ὀχλοί

tem turbis, & manducaverunt omnes. Quid
 enim sibi velit illud: Et iussit omnes discumbe-
 re super fenum, & quid hoc loco dignum
 mandato Christi intelligendum est? Existi-
 mo autem iussisse illum turbas discumbere
 super fenum, propter id quod in Isaiā di-
 ctum est: Omnis caro fenum, hoc est carnem
 submittere, & subicere prudentiam carnis,
 ut ita quispiam possit fieri particeps panum,
 quibus benedixit Iesus. Deinde quando-
 quidem varii sunt ordines eorum qui egent
 nutrimento quod a Iesu est, cum non omnes
 aequalibus sermonibus nutrantur, propter
 ea Marcum opinor posuisse: Et praecepit
 illis omnibus, ut accumberent secundum con-
 tubernia super viride fenum, & discubuerunt in
 partes per centenos & quinquagenos. Et Lucas:
 Ait autem ad Discipulos suos: Facies illos dis-
 cumbere per convivia quasi quinquagenos.
 Oportebat enim eos qui in alimentis Iesu
 acquiescunt erant, vel in ordine centenorum
 esse, qui numerus sacer est, & Deo propter
 unitatem consecratus; vel in ordine quin-
 quagenariorum, qui numerus remissionem
 continet, juxta mysterium Jubilei, qui fit
 in annis quinquaginta, vel festi quod cele-
 bratur in Pentecoste. Existimo autem duo-
 decim cophinos fuisse apud Discipulos, qui-
 bus dictum est: Sedebitis super sedes duodecim,
 judicantes duodecim tribus Israel. Et quem-
 admodum dici possit sedes judicantis tri-
 bum Ruben, esse mysterium; & sedes judi-
 cantis tribum Symeon, & alia tribum Ju-
 da, & ita deinceps; sic etiam sit cophinus
 cibariorum Ruben, & alius Symeon, &
 alius Levi. Sed non est praesentis tractatus
 usque adeo nunc a proposito divertere, ut
 ea congerantur, quae de duodecim tribu-
 bus dici possunt, & scorum de singulis, &
 quamnam fuerit unaquaeque tribus Israel ex-
 ponere. Et statim compulsi Discipulos ascen-
 dere in naviculam, & praecedere eum trans
 fretum, donec dimitteret turbas. Observedum
 est, quoties in iisdem locis dictum est
 vocabulum, turba, & aliud vocabulum,
 Discipuli; ut ex observatione, & eorum vo-
 cabulorum collectione perspicatur, fuisse
 Evangelistis propositum per Evangelicam
 historiam differentias eorum qui ad Iesum
 accedunt, declarare; quorum ii quidem
 sunt turbæ, & Discipuli non appellantur;
 alii vero Discipuli turbis meliores. Sufficit
 autem in praesentia pauca verba nos profer-
 re, ut ab iis excitatus quispiam simile faciat
 in omnibus Evangelii. Quasi turbis igitur
 inferiore loco manentibus, quum Discipu-
 li ad Iesum, qui montem conscenderat, adi-

Isaiā 40.6.

Rom. 8.6.

Marc. 6.39

40.

Luc. 9.14.

Matth. 19.

28.

Luc. 22.30

Matth. 14.

22.

ἥλικα λαβὼν τὰς πέντε ἄρτας, καὶ τὰς δύο
 ἰχθύας ἀνεθέλκας εἰς τὴν ἑρᾶνον διελόγησεν, καὶ
 κλάσας τὰς ἄρτας, ἔδωκε ὁχλοῖς, ἀλλὰ τοῖς
 μαθηταῖς ἔδωκεν, ἵνα οἱ μαθηταὶ δώσιν τοῖς
 ὄχλοις, μὴ χωρεῖν ἀπ' αὐτῶν λαβεῖν, ἀλλὰ
 μόρις διὰ τὴν μαθητῶν δεχομένων τὰς τ'
 διανοίας ἰσοῦς ἄρτας, καὶ ἔδωκε τέτταρες πάν-
 τας ἕλκισιν. χορεύοντες γὰρ οἱ ὄχλοι κατέλα-
 λησας τ' αἰσούσων ὃν νεφίους ἔστι πληρε-
 σμένοι διδασκᾶ. ἐδὲ ἐνεκεν * ταύτης παρεκλήφθη, καὶ
 ἔστη περικείμενον, ὅπ' χωρέας ὁ ἰσοῦς τὴν
 ὄχλουν τὰς μαθητῶν, ἠναγκασεν αὐτὰς ἐμῆ-
 ναι εἰς τ' πλοῖον, καὶ παρᾶλιν αὐτῶν εἰς τ' πέραν,
 εἰς ἃ δούλευε αὐτὸς τὰς ὄχλους, ἐγὼ δὲ ἐδούλω-
 τοῖς ὄχλοις εἰς τ' πέραν ἀπελθεῖν, ὥς ἃ μυσ-
 τικῶς ἐβραβύ, οἱ πνεῖς ἐκμυλύνοντα, περὶ πλοῖ-
 οῦ. ἀλλὰ ἔτι ἔργον ἔτι τὴν ἰσοῦς μαθητῶν. λέγω
 ᾧ εἰς τ' πέραν ἀπελθεῖν, καὶ ὑπερέβηναι τὰ
 βλεπόμενα, καὶ σωματικὰ, ὡς παρῶκαμα,
 φθάσαι ὅτι τὸ μὴ βλεπόμενον, καὶ αἰώνια·
 διεργασίαν οὖν ἀνταρκτικῶς ἡ τὸς ὄχλους δότο ἔ-
 ἰστοῦ αὐτοῖς διδασκᾶ, μὴ διωμαρτύριος διὰ τ'
 ὄχλους ἐναρπάζειν εἰς τ' πέραν, δούλου ἡ-
 ναι δότο ἰσοῦς, ἡ πᾶσα δούλουσιν ἐδὲ εἰς
 ἔξωθεν δούλουσιν, ἢ ὁ χρεῖος μόνον, καὶ ἔτι οἶνε
 τί ἐστι δούλου ἡ πᾶσα, μὴ παρῶκαμα φα-
 γόντα ἀετῶν, ὡς ὁ ἰσοῦς διελόγει. καὶ οἶνε ᾧ φα-
 γὼν τὴν ἀετῶν τ' διελόγια ἰσοῦς, εἰς μὴ ὡς ἐκ-
 λυσει ὁ ἰσοῦς ποιήσας, καὶ ἀνακληθὲν τὰ ἔτι
 ἔτι ἔργον, ἃς δότο δὲ ὡς μαθητῶν. ἀλλ' ἐδὲ ἔτι δό-
 ται ἰσοῦς δότο τὴν ἰδὼν πόλεων, ἀλλὰ χωρῆσθαι εἰς
 ἔξωθεν δότον καὶ ἰδὼν τ' παρῶκαμα μὴ ἀξι-
 ούμενον ὑπὸ τὴν μαθητῶν δούλουσας τὰς ὄχλους,
 οὐκ ἀπέλυσεν, εἰς ἔδωκε τοῖς ἀετῶσι τ'
 διελόγια· καὶ ἔτι δότου, τὴν μαθητῶν παρῶ-
 κειν ἀνακαλέστων ἐμῆναι εἰς τ' πλοῖον, καὶ
 δούλου αὐτὰς κάτω πᾶσι γαλάνοις, κάτω
 γὰρ ἔξωθεν. αὐτὸς ᾧ ἀνέειν εἰς τ' ὄρεα παρῶ-
 σάδων καὶ ἔτι ὅτι παρῶκαμα, ὅπ' οὐδέως
 μὴ τ' γεφυρῶν τὰς πέντε ἀντικλινίας, ἠναγκασεν
 ὁ ἰσοῦς τὰς μαθητῶν ἐμῆναι εἰς τ' πλοῖον, καὶ
 παρῶκαμα αὐτῶν εἰς τ' πέραν· πᾶν δὲ ἐδούλην
 τὸν μαθητῶν παρῶκαμα τὴν ὁμοῦ εἰς τ' πέραν,
 ἀλλὰ μέγα εἰς τ' θαλάσσης φθάσας, εἰς
 εἰσπῶκαμα ἔτι πλοῖα, τὰ τὴν ἀνεμὸν αὐτοῖς ἐ-
 ναι οὐκ ἔστιν, ὡς οὐδέ τὴν, ἀλλὰ τὴν φυλακί-
 ας μὴ ἀναεῖν εἰς τ' πλοῖον ὁ ἰσοῦς, καὶ ἂν ὁ τοῖς
 σαβᾶν καὶ ἔτι ἂν διαπεράσονται ἡλθον εἰς τ'
 τὴν πέραν αὐτὰς διδάξαι, ὅπ' μὴ δὴ ὁ τὴν χωρεῖ

A paces non erant ab illo accipiendi, sed vix accipere poterant à Discipulis panes benedictionis Jesu, nec vero eos omnes comederunt; saturatæ enim turbæ residuum reliquerunt in duodecim cophinis, qui quidem pleni erant. Id autem propter quod hæc asplumimus, illud est de quo nunc agitur, quod nempe secernens Jesus Discipulos à turbis, *compulsi illos ascendere in naviculam, & præcedere eum trans fretum, donec ipse dimitteret turbas*: nec enim poterant turbæ in ulteriorem ripam transire, utpote quæ non essent mystice Ebræi, qui exponuntur, Trajectitii: sed id opus erat Discipulorum Jesu, dico autem, in ulteriorem ripam transire, & ea quæ videntur, corporeaque sunt, utpote temporaria, transgredi; pervenire autem ad ea quæ non videntur, & sunt æterna. Beneficium igitur sufficiens erat turbis, à Jesu in illas collatum, cum non possent transire in ulteriorem ripam, quod turbæ essent, à Jesu dimitti; qua dimissione nullum habet dimittendi potestatem præter unum Christum; nec possibile est dimitti quemquam, qui non prius panes comederit, quibus Jesus benedixit; nec vero possibile quemquam panes benedictionis Jesu comedere, qui non ita fecerit, sicut jussit Jesus, & non supra scænum discubuerit, ut tradidimus. Sed neque hoc possibile est facere turbas, quæ non è suis urbibus secutæ fuerint, ut scilicet secedentem in desertum locum seorsum. Et primum quidem rogatus à Discipulis, ut dimitteret turbas, non dimisit, donec eas aluerit panibus benedictionis; nunc autem dimittit, postquam cœgit Discipulos navim conscendere, & dimittit eas alicubi in infimo loco versantes; infra quippe erat desertum; ipse autem *ascendit in montem* Matth. 14.
orare. Id vero observandum est, statim com- 23.
pulsi Jesum Discipulos ascendere in navim, & præcedere eum trans fretum, postquam quicunque hominum millia aluit. Verum non potuerunt Discipuli præcedere Jesum in ulteriorem ripam, sed ubi ad usque medium maris pervenisissent, jactareturque navis, quod contrarius ipsis esset ventus, timore perculsi sunt, cum circa quartam noctis vigiliam venisset ad illos Jesus. Ernisi Jesus navim conscendisset, neque navigantibus Discipulis adversus ventus remississet, neque in ulteriorem ripam, post tractum mare, navigantes venissent. Et volens fortasse experimento docere illos, non posse absque se trans lacum ire, *compulsi* quidem *ascen-*

οὐκ οὐκ ἰσχυρὸν τῷ λατρεῖν τὴν ὁλοκαυτῶν
 αἰών, καὶ τὸν ὁλοκαυτῶν καὶ ἀναβάντων ὁ ἱε-
 ρεὺς μὴ περὶ τοῦ ἐν πλοῖον, ἐκὸς παρὲν ὁ ἀνέμος,
 μὴ δὲ ἐπὶ δυνάμει τοῦ ἐνεργεῖν, εἰς αὐτὸ ἀνα-
 βάντων ὁ ἱερεὺς καὶ τῶν ὁλοκαυτῶν διαπεί-
 σαντες, ἵδοντες τὴν γλῶσσαν ἡρεσάζει, ἥς τὴν
 ἐκκλησίαν εἰς ἡρώδην, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀνάμεθα
 αἰπὴ πρὸς τὴν τῶν ὁλοκαυτῶν δόξαν, πα-
 ρεργάζει, ἐπεὶ πιστὸς ὁ θεός, οὐκ ἐὼν περὶ αὐ-
 τῶν τῶν ὁλοκαυτῶν ὡς ἐν δυνάμει, ἵνα
 τὸ πλοῖον ὁ ὁσὸς ὁ θεὸς μὴ μαθῇ ὡς ἡνάκα-
 σεν ἐκκλησίαν εἰς τὸ πλοῖον, ὡς ἰσχυρὸς, καὶ
 δυνάμεις ὅτι τὸ μέτρον τῆς θαλάσσης φθά-
 σαι, καὶ ὑπομένει τὴν δύσιν τῶν κυμάτων ἐά-
 σαντες, ὡς αἰετὶ τῆς θείας βοήθειας ἡρώδην,
 καὶ ἰδὼν τὸν ἱερεῖα, καὶ ἀκροῶν ἀναβάντων
 αὐτῶν, * διαπείσαντες, καὶ ἐλθὲν εἰς τὴν γλῶ-
 σσαν αὐτῶν, τὸς ὁλοκαυτῶν ἀπολύσας, ἐλαβόν-
 τας πείσαντες, ὡς ἀδελφοὶ, πλοῖον καὶ κυμά-
 των καὶ ἀντιπρὸς ἀνέμους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρεον
 κατ' ἰδίαν πρὸς ὁλοκαυτῶν. αὐτῶν τὴν τῶν ὁλοκαυ-
 τῶν, ἢ ἄρα αὐτῶν μὴ τῶν ὁλοκαυτῶν, ἵνα
 ἀπολυθέντες μὴ τῶν ὁλοκαυτῶν ἀγέτες, μὴ
 ἐν ὁλοκαυτῶν τῇ δύσει ὁ ἱερεὺς ἀπολύσει πρὸς
 αὐτοὺς, αὐτῶν τῶν μαθητῶν. ἵνα ἀναβάντων
 τῶν αὐτῶν ἐκκλησίαν εἰς τὸ πλοῖον, ὡς ἀνα-
 γέναι αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, μὴ δὲ παρὲν ἐν
 τῇ θαλάσσῃ, μὴ δὲ τῶν ὁλοκαυτῶν ἀνέμους, καὶ
 θαρρῶς ἐπιποιμὴν ὅτι διὰ τὴν τῶν ὁλοκαυτῶν
 τὴν πατέρα αὐτῶν τῶν μαθητῶν ὁλοκαυτῶν, ἐδὲν πε-
 πόσαντες ὁλοκαυτῶν, θαλάσσης ὡς κυμάτων καὶ ἐν ὁλοκαυ-
 τῶν ἀνέμους αὐτοῖς ἀντιπρὸς ἀνέμων. ὁ μὲν δὲ
 ἀπὸ τοῦ ὄρεος τῆς ἰσορείας. ἡμεῖς δὲ, εἰ
 ποτε ἀνάγκη περὶ τοῦ αὐτοῦ αὐτοῦ, ἀνα-
 μνησκόμεθα, ὅτι ἡνάγκασεν ἡμᾶς ὁ ἱερεὺς
 ἐκκλησίαν εἰς τὸ πλοῖον αὐτῶν, βελονῶν ἡμᾶς
 πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον. ἐγὼ δὲ δυνατὸν μὴ πε-
 ρεργάζει ὑπομένει τὴν κυμάτων καὶ ἀνέμους
 ἐκκλησίαν, εἰς τὸ πλοῖον φθάσαι, ἐπεὶ ἀνέμους
 πολλὰ τὰ ὁλοκαυτῶν ἡμᾶς πρὸς αὐτοὺς, E
 ὡς χαλεπαί, ὡς καμνόντες μετρίως αὐτῶν ὅτι
 ποσὸν διανέμεται, λογιζόμεθα ὅτι τὸ πλοῖον
 ἡμῶν μέθυσεν ἐν τῇ θαλάσσῃ. τότε βα-
 σάντες αὐτοὺς τῶν κυμάτων, βελονῶν
 ἡμᾶς ναυαγῆσαι αὐτῶν τὴν πῖν, ἢ τινὰ τῶν
 δρετῶν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πλοῖον ὡς πονηροὺς ἐλέ-
 γοντες ἀντιπρὸς ἡμῶν τοῖς πρὸς αὐτοὺς, ἐν-
 νοσῶντες ὅτι τῶν ἡμῶν ἐκκλησίαν εἰς τὸ πλοῖον
 ναυαγῶντες ἐν τοῖς πρὸς αὐτοὺς, ἐκκλησίαν εἰς τὸ πλοῖον
 ναυαγῶντες ἐν τοῖς πρὸς αὐτοὺς, ἐκκλησίαν εἰς τὸ πλοῖον
 ναυαγῶντες ἐν τοῖς πρὸς αὐτοὺς, ἐκκλησίαν εἰς τὸ πλοῖον

tionem deposuerat. Et simulatque cum Pe-
 tro navigium conscendit Jesus, remisit ven-
 tus, nihil amplius in navim agere valens,
 postquam eam conscenderat Jesus. Et tunc
 Discipuli quam transfretassent, venerunt in
 terram Genesareth, ^{Matth. 14. 34.} ^{1. Cor. 1. 13.} ^{adver.}
 cuius interpretationem si sciremus, ab illa juvaremur aliquatenus
 ad eorum, de quibus agimus, expositionem. Observa autem, quandoquidem fide-
 lis est Deus, non finis tentari turbas su-
 pra id quod possunt, qua ratione Filius Dei
 Discipulos coegerit navigium conscende-
 re, ut qui fortiores essent, valentesque ad me-
 dium maris pervenire, & sustinere fluctuum
 jactationem, donec digni evassent divino
 auxilio, & vidissent Jesum, audissentque
 eum postquam ascendisset, & trajicere, & in
 terram Genesareth pervenire. Et dimissis
 turbis, quæ utpote imbecilliores, navigii &
 fluctuum & venti adversi periculum non fe-
 cerant, ascendit in montem solus orare: pro
 quo autem orare? an fortasse pro turbis, ut
 postquam dimissæ sunt cum panibus bene-
 dictionis, nihil contrarium faciant dimis-
 sioni à Jesu? pro Discipulis vero, ut à se
 coacti navigium conscendere, & se in ulte-
 riorem ripam præcedere, nihil in mari pa-
 tiantur, nec à contrario vento? Ac ego
 quidem confidenter dixerim, propter Jesu
 preces ad Patrem pro Discipulis, nihil illos
 passos esse, & mari & fluctibus, & contra-
 rio vento ipsis adversantibus. Simpliciori
 quidem sufficiat hæc explicatio: nos autem
 si quando in tentationum periclitationem
 incidamus, meminerimus Jesum coegisse
 nos conscendere illarum navigium, volen-
 tem nos præcedere se in ulteriorem ri-
 pam. Nec enim fieri potest, ut qui tentatio-
 nes fluctuum & venti contrarii non susti-
 nuerint, ad ulteriorem ripam perveniant.
 Deinde cum viderimus non multitudine
 rerum difficultum circumveniri, & medio-
 citer laborantes ea aliquatenus tranaveri-
 mus; cogitemus navigium nostrum in me-
 dio mari esse, tunc jactatum à fluctibus, vo-
 lentibus nos circa fidem aut aliquam è vir-
 tutibus naufragium facere. Sed postquam
 Spiritum Mali viderimus rebus nostris ad-
 versantem, tunc nobis contrarium esse
 ventum animum inducamus. Ubi igitur id
 perpetientes exegerimus tres vigilias no-
 ctis, hoc est tenebrarum, quæ sunt in ten-
 tationibus, pro vitibus egregie decertan-
 tes, caventesque à naufragio circa fidem
 aut aliquam è virtutibus; primam vigiliam
 adversus patrem tenebrarum, & iniquita-
 tis; secundam adversus filium ejus, qui

probare, nullam dantium reprehensionis
ansam, velut de transgressione mandato-
rum Dei, Phariseis & Scribis: qui quidem
de transgressione Discipulos non accusas-
sent, quasi transgredientes præceptum Se-
niorum, si facultatem habuissent corripien-
di eos qui accusabantur, & ostendendi
transgredi illos mandatum Dei. Neputes
autem his probari servandam esse Legem
Mosis juxta literam, quia videlicet Disci-
puli Jesu ad hoc usque tempus eam serva-
bant; nec enim antequam pateretur, nos
Gal. 3. 13. redemit de maledicto Legis, is qui patiendo,
pro hominibus factus est pro nobis maledictum.
1. Cor. 9. 20. Sed quemadmodum convenienter Paulus
Judæis factus est Judæus, ut Judæos lucrare-
tur, quid absurdum est Apostolos inter Ju-
dæos commorantes, etiam mysticos Legis
sensu callerent, sese tamen ad alienam
voluntatem accommodasse, quemadmodum
Act. 16. 3. & Paulus cum Timotheum circumcidit, &
Act. 18. 18. obtulit, ut in Actis Apostolorum scriptum
est; Verum rursus rixosi apparent, qui ni-
hil habent, quod Jesu Discipulos accusent
de mandato Dei, sed tantum circa tradi-
tionem unam Seniorum; & ita perspicuum
est criminandi studium, quod apud eos qui
ex morbis sani facti fuerant, accusationem
impingunt; in speciem quidem adversus
Discipulos, revera autem magistrum ca-
lumniari volentes; quasi necessarium foret
ad pietatem, quod a Senioribus de lavatio-
ne traditum erat. Existimabant enim impu-
ras esse & immundas eorum manus qui, an-
tequam panem ederent, non lavissent; pu-
ras autem & sanctas factas esse, eorum qui
aqua eas abluissent, cum id per proportio-
nem non respondeat Mosis juxta literam
Legi. Nos autem non juxta traditionem
Seniorum qui apud illos sunt, sed juxta re-
ctam rationem nostras actiones purgare
conemur, & sic animorum manus lavare,
quando comesturi sumus tres panes, quos a
Jesu, volente nobis esse amico, postulamus;
immundis enim & illotis & impuris mani-
bus non oportet esse panis participes. Jesus
autem non accusat eos de traditione Senio-
rum Judæorum, sed de mandatis Dei duo-
bus valde necessariis, quorum aliud quin-
tum erat in Decalogo, sic habens: *Honora*
Exod. 20. 12. patrem tuum & matrem tuam, ut bene tibi
Deut. 5. 16. sit, & sis longævus super terram, quam Domi-
nus Deus tuus dedit tibi. Alterum vero in Le-
vitico eo pacto scriptum erat. Si homo male-
Lev. 20. 9. dixerit patri suo, aut matri sue, morte moria-
Exod. 21. 17. tur; patri matrique maledixit, reus erit. Sed
Prov. 20. 20.

Αβράσσεως ἐν τολῶν θεοῦ τοῖς φαρισαίοις, καὶ
γεγραμματοῦν, οἵτινες οὐκ αὐτῶν ἐκείνων
τοῦ θεοῦ ἀβράσσεως τοῖς μαθηταῖς ἐγκλημα,
ὡς ἀβραῖνα στίλβον τὸν τῶν πρεσβυτέρων,
εἰπεῖς ἔχον ἐπὶ λαμβάνειν τῶν ἐγκαλημένων,
καὶ ἀποδεικνύειν αὐτοὺς ἀβραῖνον τὸν ἐν τολῶν
θεοῦ· μὴ νομίσῃς ὅτι ταῦτα κατασινδασκα εἶ-
ναι· δὲν περὶ αὐτῶν τὸ γράμμα μωσέως
νόμον, ἐπεὶ οἱ ἔσονται μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτε αὐτὸν
ἐφύλαττον. & γὰρ αὐτῶν πατὴρ ἐξηγορεῖται
ἡμᾶς ἐν τῷ καθάρει τῶν νόμων, ὅ ἐν τῷ πα-
θεῖν ἵνα ὡς ἀνθρώπων γρόμῳ· ἵνα ἡμῶν
καθάρει, ἀλλὰ ὡς πρὸς καθηκόντως καὶ πάλιν
τοῖς ἰσχυροῖς ἰσχυρῶν ἐγγέτο, ἵνα ἰσχυροὺς κε-
δήσῃ, τί ἀποτὸν τὰς ἀποστόλους ἐν ἰσχυροῖς
ποιεῖν τὰς διαταγὰς, καὶ τὰ πνευματι-
κὰ νόμῳ δὲ νόμῳ, καὶ τῇ συμφορῇ,
ὡς καὶ πάλιν· πρὸς θεοῦ καὶ ἡμῶν, καὶ ἡμῶν
κατὰ πάντα νομικῶν διχῶν ἀποσταλάσκει, ὡς
ἐν ταῖς τῶν ἀποστόλων γενεαλογίαις περὶ
C πλὴν πάλιν φανόν· φιλεγκλήμονες, οἱ αὐτοὶ
μὲν ἐν τολῶν θεῷ μὴ ἔχοντες ἐγκαλῆται·
ἰσχυρῶν μαθηταῖς, μόνον ὅ αὐτοὶ πρεσβυτέρων
ἀβράσσεως μᾶς. καὶ μάλιστα ἐμφανέται·
τὸς τῷ φιλεγκλήμονι, ὅτι παρ' αὐτοῖς τοῖς ἰσχυροῖς
σιν δὲ κακῶς ἔχον ἀποσταλάσκει τὸ ἐγκλημα·
τὸ μὲν δοκεῖν, καὶ τὸ μαθητῶν τῶν ἀληθινῶν, τὸ
διδασκαλὸν διαβάλλειν ἀποσταλάσκει. ὁ καὶ
ἀβράσσεως τῶν πρεσβυτέρων τὸ νικῶνται,
ὡς ἀναγκαῖον αὐτοῖς ἀποδείξειν· ὡς γὰρ καὶ
μὲν καὶ ἀκαθάρτοι ἵνα ἡμῶν τῶν καὶ μὴ
νικῶντων αὐτοῖς δὲ ἀποσταλάσκει, καθάρει ὅ ἐν
ἀγίας γενόμεναι τὰς τῶν ἀποπνευσμένων ὡς
πρὸς συμβολικῶς ἀνάλογον τῶν καὶ τῷ γράμματι
μωσέως νόμῳ· ἡμᾶς ὅ ἐν τῷ τῶν πατέρων ἐκεί-
νοις πρεσβυτέρων ἀβράσσειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπο-
γον καθάρειν πειρώμεθα ἑαυτῶν τὰς πράξεις,
ὅ ἐστιν τὰς τῶν ψυχῶν νικῶνται καὶ ἡμῶν, ὅτι
μελλομένων εἶναι ἐν τῷ μέντοι δὲ φιλῶν ἡμῶν
θελόντων εἶναι ἰσχυρῶν ἀγίων· κοινῶς γὰρ καὶ
ἐν τῶν καὶ καθάρειν χερσὶν ἐν τῷ τῶν ἀγίων
μεταλαμβάνειν· ὅ ἐν ἰσχυροῖς οὐκ ἐγκαλῶν αὐτοῖς
ἀβράσσεως αὐτοῖς πρεσβυτέρων ἰσχυρῶν,
ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν τολῶν θεῷ ἀναγκαῖον ὡς
ὡν ἡμῶν ἑτέρω περὶ μὴ τῶν δεκαλόγων, ὡς
ἐχέτω. ἡμᾶς τὸν πατέρα σε καὶ τὴν μητέρα
σε, ἵνα σοὶ γῆναι, ἐν γῆναι μακροχρόνιον· ὅτι
γῆς, ἡς κύριος· ὁ θεός σε δίδωσί σοι· ἡ γὰρ λοιπὴ ἐν τῷ
λαοικῶν τῶν ἐν γῆναι πονεῖν ἀνθρώπων κακῶς εἶπεν τὸν πατέρα αὐτοῦ,
δω· πατέρα αὐτοῦ, ἡ μήτερά κακῶς εἶπεν, ἐνοχῶ· ἔσται· ἀλλ' ἐπεὶ αὐτὸν θέλωμεν ἰδοῦν
τῶν

τὴν λέξιν, ἡ δὲ ἐξέτετο ὁ ματθαῖος, ὅτι ἐκα-
 κολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτῶ-
 νται, ὡς πῶς οὐκ ἐπὶ τῇ ἐκείνου φωνῇ ἐν-
 στα γέγραπται, ὅς τῃ πατέρα αὐτοῦ, ἢ μη-
 τέρα αὐτοῦ, θανάτῳ τελευτῶνται. ★ ★ ἔτι μὲν
 αὐτὸν ἀπὸ τῶν νόμων λέξεις αὐτῶν τῶν δύο ἐν-
 τολῶν. ὁ δὲ ματθαῖος ἐν μέσσοις, καὶ ἐπιτε-
 μημύως αὐτοῖς ἐξέτετο, καὶ οὐκ αὐταῖς λέ-
 ξεσι, ἢ ἐγκαλεῖ τοὺς δύο ἐκδοτούμεν φε-
 ρομένους, καὶ γραμματισταῖν ὁ σωτὴς, λέγων
 αὐτοῖς, ἀκούσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ
 τὴν ἐκείνου ἀπαρχὴν, καὶ ἀνοήτων καὶ οὐκ ἐν-
 νοίων ἐπέ-ημα τὸν πατέρα σε, καὶ τὴν μητέρα
 σε, διδάσκων τὴν δέσσαν πρὸς τὸν νόμον γο-
 νιστὴν τὸν ἐξ αὐτῶν ἡρώδην. ταύτης τὴν ἀ-
 γῆν τοῖς μετέωρον καὶ τὸ κοινῶν αὐτοῖς
 τῶν βιωτικῶν χρεῶν εἰς διατροφὰς καὶ σκεπά-
 σματα, καὶ ἐν πάλῳ οἷος τὴν χαρίζεσθαι τοῖς
 ἐαυτοῦ γονιστῶν. οἱ δὲ φαρισαῖοι, καὶ οἱ γραμ-
 ματισταὶ ταύτην ἐναντιῶν τῶν νόμων ἀπα-
 ρχὴν ἐν δέσσει, ἀσάφειστον ἐν τῷ ἐνα-
 γλῶν καμίνῳ, ἢ ἐπὶ αὐτοῖς ἐπιβέβηκα μὲν
 αὐτοῖς τῶν ἐκείνων πρὸς τὸν νόμον ἐκείνῳ
 τὸν ὅτιον ἔχοντα. ἐπὶ ὅτε, φησὶν, οἱ
 δούλοισι δυστροπέσις αὐτοῖς πῶς χρεώ-
 νται, καὶ δυναμένοι μὲν, μὴ βελομένοις
 ἵδμεν δίδοναι τὸ χρεὸν ἀνέπεσαν τὸ ὀφειλ-
 ῶν ἐν τῇ πενήτων λόγον, οἷος ἐδάλλετο εἰς
 τὸ γὰρ οὐράκιον ὑπὸ ἐκάστω, ὡς ἐδύατο, τῶν
 βελομένων αὐτοῖς κοινῶν. ἐλεῖν οὖν ἐπὶ ὅτε
 τοῖς ὀφειλέταις τῶν οὐκ ἐν δέσσει, κορ-
 βαῖς ἐν ὀφειλέταις μοι, ταῦτα, δῶρον. ἀνέ-
 βηκα ὅτι αὐτοῖς εἰς λόγον τὸ εἰς θεὸν ἀσβεβείας,
 τοῖς πενήτων. εἴτα ὁ χρεώτης, ὡς μηκέτι ἀν-
 θρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ ὀφειλῶν, καὶ τῇ εἰς
 αὐτὸν ἀσβεβείας, οἷον ἐσυγκλείετο πρὸς τὸ
 καὶ μὴ ἐκλόμῳ ἀποδοῦναι τὸ χρεὸν, οὐδέ-
 τι μὲν τῶν δούλων πρὸς τὸν λόγον τῶν πενήτων
 τῷ θεῷ, ὡς ὀνόματι τοῦ θεοῦ. ὅτι οὖν ὁ
 δούλος ἐποίησε τῷ χρεώτῃ, ὡς ποτέ πινε τῶν
 οὐκ ἐν δέσσει, καὶ ἐλεῖν αὐτοῖς, ὅτι ὁ δὲ ἐξ
 ἐμὲ ὀφειλῆς, πατέρες, ἢ μητέρες, τέτο ἴδι
 ἀπὸ τοῦ κορβαῖ λαμβάνειν, ἐκ τῶν λόγων τῶν
 θεῷ ἀνακείμενων πενήτων. εἴτα ἀκούοντες οἱ
 γονεῖς ὅτι κορβαῖ ἐν ἀνακείμενων τῷ θεῷ
 δίδοναι αὐτοῖς, οὐδέ τι ἐβέβητο λαμβάνειν,
 ἐκ καὶ πάντων ἐχρηζον τῶν ἀνάγκων, ἀπὸ τῶν
 ἡρώδων. οἱ οὖν περὶ τούτοις τοῖς ἀνὰ τὴν ἀπαρχὴν
 εἰς τὰς δύο ἐλάττω, ὅτι οἷος ἀνὰ τὸν πατέρα ἢ τὴν
 μητέρα εἰπε τὸ δίδμεν ὅτι αὐτοῖς
 κορβαῖ ἐν ἀνακείμενων, ἐπὶ οὐδέ τι ὀφειλέτης
 ἐπὶ πρὸς τὸν πατέρα, ἢ μητέρα ἐν δέσσει

Aquandoquidem ipsum sermonem confide-
 rare volumus, quem edidit Matthæus, ut
 nempe qui maledixerit patri, vel matri, mor-
 te moriatur, adverte, num desumptum sit è
 loco, ubi scriptum est: Qui percussit patrem
 suum aut matrem suam, morte moriatur.
 [Et qui maledixerit patri suo, aut matri sue,
 morte moriatur.] Sicigitur se habebant ver-
 ba Legis super duobus mandatis. Matthæus
 autem illa ex parte & concisè prodidit, &
 non iisdem verbis. Quæ de re autem Pha-
 risæos, & Scribas, qui venerant Hierosoly-
 mis, accuset Servator, dicens eos transgredi
 mandatum Dei propter suam traditionem,
 animadvertendum est. Ac Deus quidem di-
 xit: Honora Patrem tuum & Matrem tuam,
 docens honorem debitum parentibus red-
 dendum esse ab eo, qui ex ipsis genitus est.
 Hujus autem erga parentes honoris pars
 erat, vitæ commoda ad victum & vestitum
 habere cum illis communia, & si quam
 aliam rem gratificari parentibus suis pote-
 rat. Pharisei autem & Scribæ talem Legi
 contrariam traditionem prodiderunt, ob-
 scurior in Evangelio expressam, quam ne-
 mos quidem fuisset allecturi, nisi aliquis
 ex Ebrais tradidisset nobis ea quæ ad hunc
 locum pertinent, sic se habentia Contingit
 nonnunquam, inquit, ut sceneratores cum
 in difficiles debitores incidunt, qui possunt
 quidem, sed nolunt debitum reddere, debi-
 tum in pauperum rationem consecrant,
 quibus in gazophylacium pecunia mitteba-
 tur pro viribus, ab unoquoque eorum qui
 volebant cum illis bona communicare. Dic-
 cebant autem nonnunquam debitoribus sua
 lingua, Corban est id quod mihi debes, hoc
 est, docum: dedicavi enim illud pauperibus
 in rationem pietatis erga Deum. Deinde
 debitor tanquam non hominibus amplius,
 sed Deo debens, suæque erga illum pietati,
 veluti illuc concludebatur, ut etiam nolens
 debitum referret, non amplius sceneratori,
 sed jam Deo in rationem pauperum, nomi-
 ne sceneratoris. Quod igitur scenerator facie-
 bat creditori, illud idem nonnulli quan-
 doque filii faciebant parentibus, dicebant-
 que illis: Illud quo a me adjutus fuisses, Pa-
 ter vel Mater, scito te acceptum è Cor-
 ban, de ratione pauperum Deo consecra-
 torum. Deinde audientes parentes Corban
 esse Deo consecratam, id quod sibi dandum
 erat, non amplius à filiis accipere volebant,
 etiam si rebus necessarijs magnopere indi-
 gerent. Talem ergo traditionem Seniores
 apud plebejos proferebant; quicumque di-
 xerit patri vel matri, id quod alicui eorum
 dandum erat, Corban esse, & domum, eum
 non amplius debitorem esse patri vel matri

Matth. 15.
 14.
 Exod. 21. 15
 Lev. 19. 9.
 Hac in
 nostro Co-
 dice præ-
 termissa,
 ex Krasni
 interpre-
 tatione
 supplēvi-
 mus.

ad suppeditanda illi vitæ necessaria. Hanc igitur traditionem Servator reprehendit, non velut sanam, sed Dei mandato adversantem. Nam si Deus dicit: *Honora patrem & matrem*, dicebat autem traditio; Non debet honorare patrem & matrem largitione, qui id quod daturus erat parentibus, Deo, ut Corban consecravit, manifestum est fuisse relictum præceptum Dei de honore parentum, Phariseorum & Scribarum traditione, dicente non amplius cum debere Patrem honorare & matrem, qui Deo semel consecraverit id quod acceperant parentes. Et Pharisei, utpote avari, ea docebant, ut sub pauperum specie ea etiam acciperent, quæ parentibus alicujus danda erant. Ac eorum quidem avaritiam testatur Evangelium dicens: *Audiebant autem omnia hæc Pharisei qui erant avari, & deridebant illum.* Si quis igitur eorum qui inter nos Seniores dicuntur, vel quoquo modo populo præfunt, pauperibus mavult obtentu reipublicæ dari, quam propinquis eorum qui dant, si contingerit eos necessariis indigere, neque possint ij qui dant utrumque præstare, jure merito appelletur ille frater Phariseorum, qui sermonem Dei propter suam traditionem abrogarunt, quique à Servatore hypocritæ esse convicti sunt. Ac valde quidem detertere possunt, quominus de ratione pauperum quispiam sponte sumat, & existimet quassum esse pietatem aliorum, non hæc solum, sed & quæ de proditore Juda scripta sunt, qui per speciem quidem pauperum causam agebat, & indignans dicebat: *Potestis, & dari pauperibus; revera autem fur eratis, & loculos habens, ea quæ mittebantur, surripiebat.* Si quis igitur nunc quoque Ecclesiæ loculos habens, loquitur quidem ut Judas pro pauperibus, ea autem quæ immituntur, surripit, partem sibi ponat cum Juda qui talia fecit, propter quæ velut gangræna animam ipsius depalcentia, Diabolus immisit in cor ejus Servatorem prodere, & cum excepisset ignitum de ea re telum, tandem ipse in animam ejus intrans, replevit eum. Et fortasse quando dicit Apostolus: *Radix omnium malorum est avaritia,* propter avaritiam Judæ dicit, quæ omnium malorum quæ contra Iesum admilla sunt, radix est. Sed redeamus ad proposita, in quibus Servator duo è Lege mandata strictim exposuit; alterum quidem è Decalogo qui habetur in Exodo; aliud vero à Levitico, vel aliud ex aliquo loco ex iis qui

Luc. 16. 14.

1. Tim. 6.

Matth. 26.

9.

Job. 12. 6.

1. Tim. 6. 10.

Αὐτὸν ὡς τοῦτο εἶβας χρείας· ταύτην οὖν ἐλά-
χει, ἔχ' ὡς ὑγίως ἔχουσιν ἀδελφοὶ οὐ σωτη-
ρίαν ἀλλὰ ἐναντιομενῶν τῇ ἐντολῇ τοῦ Θεοῦ· εἰ γὰρ ὁ
μὴρ Θεὸς λέγει· *ἧμα τὴν πατέρα καὶ τὴν
μήτέρα.* ἡ δὲ ἀδελφότης ἐλέγε· *ὁ δὲ Θεὸς π-
μᾶν τὴν πατέρα καὶ τὴν μήτέρα τῇ δόξῃ, ἀνα-
θεὶς τῷ Θεῷ, ὡς κοινῶν, τὸ δὲ Θεὸς οὐ μόνον αὐτοῖς
γεννητοῖσι, ἀλλὰ καὶ ἐν ἡμῶν· ὁ δὲ Θεὸς αὐτῶν π-
μῆς γονεῶν ἐντολὴν ἔχον· τὴν φαισάων καὶ
γεγραμμένων ἀδελφότητος, λέγοντος μηκέτι εἶναι
πμᾶν τὴν πατέρα καὶ τὴν μήτέρα, τὴν ἀπα-
νάστατον Θεὸν τῷ Θεῷ ὁ ἐλάειν οἱ γεννητοῖς
καὶ ὡς φιλαργεῖ γὰρ οἱ φαισάοι, καὶ τῇ
ἀποφασί τῇ πενήτων λαμβάνων καὶ τῷ
Θεῷ οὐ μόνον αὐτοῖς γονεῶσι τῷ Θεῷ, ἀλλὰ καὶ τῷ
Θεῷ καὶ μαρτυρεῖ γὰρ αὐτῇ τῇ φιλαργεῖα τῷ
Θεῷ ἀφ' ἑαυτοῦ λέγον· ἡμεῖς οὖν ταῦτα οἱ φαισά-
οι φιλαργεῖοι ὄντες, καὶ ὁξέμεν κτηρίζον αὐτοῖς
εἰ περ οὖν καὶ τῇ λεγομένην ἐν ἡμῶν πενήτων
τέρας· ἡ δὲ πᾶσι ποτε δέχοντων ἑλθεῖν, ἀλλὰ
τῷ ὀνόματι τοῦ κοινῶς βεβληται διδόναι τοῖς πε-
νήτων, ἡπερ τοῖς δικαίοις τῷ δίδοντι εἰ τι
χοιεν τῷ ἀναγκαῖον χεῖροντες, ὁ μὴ δυνά-
μενος οἱ δίδοντες ἀμφοτέρω ποιῆναι, ἀδελφοὶ αὖ
ἐστὶν ἐνδοκίως λεγόντες τῷ ἀναγκασθέντι τὸν λόγον
τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἀδελφότητα ἐαυτῶν φαισάων, ὁ
ἐλεγχθέντων διὰ τοῦ σωτῆρος· ὡς καὶ τῷ καὶ
σφόδρα γὰρ δυνατὸν ἐστὶν ἐν τῷ λόγῳ τῷ
πενήτων λαμβάνειν πᾶσα ἀποδύμενος, ὁ
καὶ ποιεῖν ἐν αὐτῷ τῷ ἑτέρῳ δίδοντες, ὁ
μόνα ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τῷ Θεῷ τοῦ ἀποδύ-
μενος γὰρ αὐτῶν, ὁ δὲ τῷ μὴ δοκεῖν ἐπεί-
βουε· τῷ πενήτων, καὶ ἀγανακτῶν ἐλεγε· *καὶ
ἡδυνάτω· ὁ δὲ τῷ μύρον παραστήναι δυνατὸν
τετακισίων, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς.* τὸ δὲ ἀληθές,
κλέπτῃς τῷ, καὶ τὸ γλωσσόκομον ἔχων, καὶ τῷ
βαλλόμενος ἐδάσκει· εἰ τις οὖν ἐν τῷ
ἐκκλησίᾳ ἔχων γλωσσόκομον λέγει μὴ εἶναι
ἐδάς, ὡς πενήτων, τῷ βαλλόμενος ἐδά-
ζει, τῷ μερίδα ἐαυτοῦ τιθεῖν μὴ τῷ
ἐπαύξαντ· ἰδοὺ. διὰ ὅς γὰρ αὐτῶν νομῶν
ἐρηκότα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν, ὁ διαβολὸς ἐδα-
λεν αὐτῶν εἰς τὴν καρδίαν τὴν σωτήρα ἀποδύ-
ναι, καὶ ἀδελφόμενοι τὸ πεποιημένων ἀπὸ
τέρας ἐλθόν, ὑπερον αὐτοῦ εἰσελθόντες εἰς τὴν ψυ-
χὴν αὐτῶν ἐπλήρωσεν αὐτὸν καὶ τῷ χαλεπῶν λε-
γὼν ὁ δὲ πτωχὸς· *ρίζα πάντων τῶν κακῶν ἡ φιλαργεῖα, διὰ τὴν ἰδοὺ λέγει φιλαργεῖα
ἡ τις ρίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν τῷ καὶ τῷ Θεῷ· ἀλλὰ γὰρ ἐπανεληθμεν ἐπὶ τῷ ἀποκατα-
να, ἐν οἷς ὁ σωτὴς δύο διὰ τοῦ νόμου ὁπτερούμενος ἐντολὰς ἐδέχθη, τῷ μὲν διὰ τοῦ
καλόγῃς διὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ δὲ διὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ ἀλλῶν διὰ τοῦ Θεοῦ τῷ ἐν τῇ πενήτων**

ὅτι ἐπὶ τῷ λόγῳ τῷ πνεύματι ὁ Θεός, ἀλλὰ
 τῷ ἄνθρωπῳ ὁ Θεός τὴν τῶν αὐτῶν συμπαρο-
 νουμένην ἔδωκεν ὁ Θεός τὴν τῶν ἰσχυρῶν λαόν, καὶ
 ἀπώλεσε τὴν ὁφίαν αὐτῶν τὴν παρ' αὐτοῖς ὁ-
 φίαν. ὁ δὲ ἐπὶ γὰρ ἐπὶ ὁφίαν παρ' αὐτοῖς, ὡς ἔτε-
 ρη ὁφία. ἀλλὰ καὶ τὴν συνέσπον τὴν συνετῆ-
 ραν καὶ κατέβηκεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ Θεός, καὶ
 ὁρῶν ἐπὶ λαμπερῇ ἐκ τῆς φωνῆς, διὸ καὶ δό-
 κῳ βελῶν πᾶσι βαθέως ποιεῖν, ἐκ δὲ τῆς κυ-
 ρίας αὐτῶν ποιῶντες τὰ ἀληθινά, καὶ κρυφά
 πᾶσι ἐπαγγέλλων βελῆς θείας, ψάλλοντες,
 ἐπὶ ᾧ ἔργα αὐτῶν ἐφωτίζονται, ἀλλὰ σίωτες
 καὶ κρυφῶς διὰ βραχέων ὅ ἐδοξεν ἡμῖν ἐκθέ-
 ρειν τὴν κοινήν, καὶ τὴν ἐπιπροσόν (αφῆ-
 κισιν αὐτῶν). ἐπεὶ πρὸς ἐμνηστὴν αὐτῶν ὁ μαθητῶν,
 ἐμνηστὴ καὶ ὁ μαθητῶν, ὁ δὲ χρησίμως ὡς ἀν-
 σιμῶς ἀπὸ τῆς ἀβασίσεως τῆς πρεσβυτέρων
 δόξαν τὴν ἡμετέραν τῶν χείρας, ὅταν ἄρτον ἐκτι-
 σιν ἰσχυρῶν, (καὶ τῶν ἑσπέρων ἔχοντες). οἱ γὰρ
 φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ ἰσχυροί, ἐάν μὴ πυ-
 λῃ ἡνῶν τῶν χείρας, οὐκ ἐδέχοντο, κερταύ-
 πτε τὴν ἀνάδοσιν τῆς πρεσβυτέρων. καὶ αὐ-
 τῶν ἄρτων, ἐάν μὴ βαπτίσαν, οὐκ ἐδέχοντο. καὶ
 ἄλλα τινὰ ἔστιν, ἀπαρέλαβον καὶ τὴν βαπτί-
 σμῳ ποιεῖν, καὶ ἔξωθεν, καὶ χαλκαίων, καὶ
 κλωνῶν καὶ πετραλῶν ἀμύμων τὴν ὄχλον, εἶπεν
 αὐτοῖς, ἀκούετε καὶ συνίετε, ὅτι ἡ ἐξ ἑσῶν
 διὰ τῶν ὕδατων τῆς ζωῆς διδασκόμεθα,
 ἀναγιγνώσκοντες ἐν τῷ λαοικῷ, καὶ ἐν τῷ δαυτε-
 ροῦ μὴ τὰ ἀπὸ καθαρίων, καὶ ἀκαθάρων ἐρω-
 ματων, ἐφ' οἷς ὡς ἀνανομεῖσιν ἐγκαλέσιν
 ἡμῖν οἱ σωματικοὶ ἰσχυροί, ὅτι οἱ ὅλην δια-
 φέροντες αὐτῶν ἐδιδάσκον, μὴ νομίζον τὴν σό-
 πον εἶναι τῇ γραφῇ ἀσέχοντες ἀπὸ τῶν
 νομῶν γὰρ ἐπὶ ἐσσερχομένην εἰς τὸ νόμα κοινῶν
 τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸ ἐξερχομένην ἐκ τοῦ νό-
 ματος, καὶ μάλιστα ἐπὶ κατὰ τὴν μάρεον ἐλεγε
 ταῦτα ὁ σωτὴς, καθαρίζων πάντα τὰ ἐσώματα,
 διὸ ὅτι ἐκ κοινέμεθα μὴ ἐσόντες ἀ ἰσχυροί
 φασί, τὰ γὰρ ἡμῶν τὸ νόμα δὲ λαβεῖν ἐδέχον-
 τε, ἐν ἡμῶν ἀκαθάρτα, τότε ὅτι κοινέμεθα, ὅτε δὲ
 τὰ χεῖρά ἡμῶν δὲ ἐδῶκεν ἡμῶν, καὶ ποιεῖν ἡμῶν
 οἷς λεγομένην ζῶν ἐκ σαθρῶν, λεγομένην τὰ
 ἀσέχοντα, διαλογίζομεθα ὅτι τὰ μὴ δέ-
 οντα, ἀφ' ὧν ἡ πηγὴ ἡμῶν ἐρχεται τὰ ἁμαρ-
 ματων. ἐκ τῆς πηγῆς γὰρ ἐστὶν τοῦ νόμου ἀπαγο-
 ρεύειν τὰ δὲ κακία, ὅτι ἀποστῆσαι τὰ κα-
 κά. τὰ δὲ τὰ ἰδίῳ λόγῳ ἀδιάφορα, ταῦτα ἐάν τῃ χάριτι, διὰ τὴν ἡμῶν
 ὡς ἐστὶν καὶ τὴν ἡμῶν λόγον, ἀμαρτανόμενα μὴ κακῶς πρὸς τὰς κα-
 κα, καὶ τὰ νομιζόμενα ἀκαθάρτα, διὸν τε ἐστὶ κα-
 καλῶς ταῦτα δέ τις ἐπιμελῶς νοήσας, ὅψεται ὅτι καὶ τὰ νομιζόμενα ἀκαθάρτα, διὸν τε ἐστὶ κα-

Aquæ sunt à sapientia Spiritus, sed huma-
 nas. Unde cum hæc illis acciderint, trans-
 tulit Deus populum Judæorum, & perdi-
 dit sapientiam illorum qui apud eos erant
 sapientum: nec enim amplius apud illos
 est sapientia, ut neque Prophetia, sed &
 intelligentiam intelligentium populi defo-
 dit, & occuluit Deus, nec amplius splendi-
 da est & illustis; propterea etiam si videan-
 tur consilium aliquod profunde agitare,
 cum id propter Dominum non faciant,
 miseri dicuntur; & si occulta aliqua divini
 consilii enuntiaturos se profiteantur, men-
 tiuntur, quoniam opera illorum non lucis
 sunt, sed tenebrarum & noctis. Visum est
 autem nobis paucis verbis Prophetiam, &
 illius aliqua ex parte explicationem aperire,
 quoniam inmeminit illius Matthæus, me-
 minit & Marcus: unde circa transgressio-
 nem Seniorum statuentium ut cum panem
 comedant Judæi, lavent manus, utiliter
 producemus ea quæ hoc loco sic habent:
 Pharisei enim, & omnes Judæi, nisi crebro la-
 verint manus, non manducant, tenentes tra-
 ditionem Seniorum. Et à foro nisi baptizentur,
 non comedunt; & alia multa sunt quæ tradita
 sunt illis servare, Baptismata calicum, & ur-
 ceorum, & aramentorum, & lectorum. Et
 convocatis ad se turbis dixit eis: Audite & in-
 telligite, & quæ sequuntur. Dilucide his ver-
 bis à Servatore docemur, cum in Levitico
 vel in Deuteronomio legimus ea quæ de
 mundis & immundis cibis tradita sunt,
 propter quæ nos ut violatores accusant Ju-
 dæi corporales, & parum ab his discrepan-
 tes Ebionæi, non Scripturæ scopum esse
 arbitrari, cum qui obviis est super iis rebus
 sensum. Nam si non quod intrat in os, coin-
 quinat hominem, sed quod procedit ex ore, &
 maxime, quoniam, juxta Marcum, hæc dixit
 Servator, purgans omnes escas, manife-
 stum est non inquinari nos ea comedentes
 quæ Judæi literæ Legis servare volentes im-
 munda esse pronuntiant; tunc autem in-
 quinari, quando cum oporteat labia
 nostra ratione vineta esse, nosque iis quæ
 dicimus stateram & libram adhibere, obvia
 quæque loquimur quidem, cogitamus au-
 tem non necessaria, unde fons nobis scatu-
 rit peccatorum. Ac decet quidem Dei Le-
 gem ea quæ à nequitia proficiunt, vetare;
 quæ vero ad virtutem pertinent, præcipere;
 quæ vero ex se sunt indifferentia, suo loco
 relinquere, ea videlicet quæ male fieri pos-
 sunt, si ex instituto, & ex ea quæ in nobis
 est ratione in iis peccemus: recte autem fie-
 ri, si ad bonum finem perducantur. Ad hæc

Matth. 23, 14

Matth. 23, 19

Marc. 7, 3

Matth. 23, 19

Matth. 23, 19

Matth. 23, 19

Marc. 7, 17

vero qui diligenter attendet, videbit in iis A
quæ bona esse creduntur, posse cum pecca-
re, qui male, & ex pravo affectu ea susce-
perit; & quæ immunda dicuntur, posse
pro mundis reputari, si cum ratione iis uta-
mur. Quemadmodum enim delinquentis

Rom. 2. 6.

Judæi circumcisio in præputium reputabi-
tur, & Ethnici recte facientis præputium in
circumcisionem; sic & quæ pura existiman-
tur, pro impuris imputabuntur ei, qui nullo
modo iis, nempe quando oportet, neque
unde oportet, utitur; quæ autem impura di-
cuntur, omnia sunt munda mundis; conquin-
natis enim & infidelibus nihil est mundum,
quoniam inquinata sunt eorum & mens & con-
scientia; & hæc polluta cum sunt, omnia
impura efficiunt, quæcunque attigerint;
quemadmodum rursus è contrario pura
mens & pura conscientia pura omnia fa-
ciunt, etiam si impura esse videantur: nec
enim præ lascivia, vel studio voluptatis,
neque cum dubitatione in utramque par-
tem trahente, utuntur iusti cibo & potu,

1. Cor. 10. 31

memores dicti illius: *Sive manducatis, sive
bibitis, sive quid facitis, omnia in gloriam
dei facite.* Quod si designandi sunt ii qui
juxta Evangelium impuri sunt cibi, dice-
mus, tales esse illos qui ab avaritia submini-
strantur, & turpis luci studio comparan-
tur, & præ voluptate sumuntur, & idcir-
co quod honoratum ventrem pro Deo ha-
beamus; quando videlicet ipse, ejusque
appetitus, nec ratio, animæ nostræ domi-
nantur. Sed & scientes Dæmonii usum
aliquem fuisse, vel non cognoscentes qui-
dem, suspicantes autem, & ea de re dubi-
tantes, si talibus utamur, non ad Dei glo-
riam illis usi sumus, neque in nomine Chri-
sti, cum non ipsa solum suspicio cibos ido-
lis immolatos esse, comedentem condem-
net, sed & de ea re dubitatio; qui enim du-
bitat, juxta Apostolum, si manducaverit,
damnatus est, quia non ex fide: omne autem
quod non ex fide, peccatum est. Ex fide autem
manducat is, qui credit in idolorum templis
immolatum non esse id quod comeditur,
nec suffocatum illud esse, nec sanguinem;
non ex fide vero, qui de aliquo eorum du-
bitat: & particeps quidem dæmoniorum
fit, qui illa dæmonii immolata esse novit,
iisq; nihilominus tamen utitur, cum polluta
imaginatione de Dæmonibus sacrificium
participantibus. Et Apostolus quidem sci-
ens naturam ciborum nullius detrimenti
causam esse ei qui utitur, nec emolumenti ei
qui abstinet, sed opinioniones, & eam quæ
illis inest rationem, dixit: *Esca autem nos non
commendat Deo; neque enim si manducaveri-*

Rom. 14. 23

mus, abundabimus; neque si non manducaveri-
mus, *Esca autem nos non commendat Deo; neque enim si manducaveri-*
mus, abundabimus; neque si non manducaveri-

1. Cor. 8. 8

mus, abundabimus; neque si non manducaveri-

κως καὶ διὰ πάθος λαβόντα, ἀμαρτανέν. καὶ
τα λεγόμενα ἀκαθάστα, διωκτὴν καὶ λόγον δι-
χρησέει ἡμῖν γνώμην, λογίζεσθαι καθάραι·
ὥς περὶ γὰρ ἡ ἀμαρτανέν. ἡ ἐδωκεν ἡ ἀποστολή
εἰς ἀκροβυστίαν λογιστέται, τὴν δὲ καθάραι·
τὴν δὲ διὰ τῶν ἐθνῶν ἡ ἀκροβυστία εἰς ἀκαθάρ-
τιαν, ὅπως τὰ μὴ νομιζόμενα καθάραι λογιστέται
εἰς ἀκαθάρτα τὰ μὴδὲ ὄντως αὐτοῖς, μὴδὲ οὕ-
τως, μὴδὲ ὅθεν δὲ χρωμίζω. τὰ δὲ λεγόμενα
ἀκαθάστα, πάντα γινώσκοντες καθάραι τοὺς καθάραι·
τοὺς γὰρ μεμιασμένους, καὶ ἀπίστους ἐδὲν κατα-
ργή, ἐπεὶ μεμιασμένοι αὐτῶν καὶ οὗτοι, καὶ ἡ συ-
είδησις. καὶ ταῦτα μεμιασμένα, ἀπαντὰ ποιεῖ
μιαρῶν ἀν' ἑαυτῆς. ὡς πάλιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
ὁ καθάργος νῆς, καὶ ἡ καθάραι συνείδησις πάν-
τα ποιεῖ καθάραι, καὶ ὅλην ἀκαθάρτα πη-
χάνειν. ἔστι δὲ διὰ ἀκολασίας, ἐδὲ διὰ φιλο-
δοτίας, ἐδὲ καὶ διακρίσεως ἀπεικονίσεως εἰς
ἐκάτερα οἱ ἡκαιοὶ χροῖν. τοὺς βρώμασιν ἡ πο-
μασι, μεμνημένοι. ἔ. εἴτε ἐδίδετε, εἴτε πί-
τε, εἴτε πᾶλλον ποιεῖτε, εἰς ὃδὸν θεοῦ ποιεῖτε·
εἰ δὲ χρεὶ τῶν ὑπογράψαντα καὶ τὴν διακρίσειν ἀκα-
θάρτα βρώματα, φησὶ μὲν ὅτι τοιαῦτα εἰς
διὰ πλεονεξίας πεπορευμένα. καὶ διὰ ἀφρο-
νεύσεως ἀφροσύνην, καὶ διὰ φιλοδοτίας
λαμβάνομενα, καὶ διὰ τῆς θεοποίειν πνε-
μῶν τῶν γαστέρας, ὅταν αὐτῇ, καὶ αὐτῇ
αὐτῇ ὀρεῖται, καὶ μὴ λόγῳ, ἀλλ' ἡ ψυχή
ἡμῶν. ἀλλὰ καὶ γινώσκοντες δαίμονιους κερ-
ταῖς πᾶσι μὴ γινώσκοντες μὲν, ὑπονοοῦντες
τὴν διακρίσειν τοὺς ἀκαθάρτους, εἰς χρεὶς μὲν
τοὺς τοῖς τοῖς, ὅτι εἰς ὃδὸν θεοῦ αὐτοῖς κερ-
ταῖς, ἐδὲ ἐν ὁνόματι χριστοῦ, ἔ. μόνον τὸ πνε-
μα εἰς ὁδὸν τοῦ θεοῦ εἶναι ὑπολήψεις κατακρί-
σεως τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀκαθάρτα δια-
κρίσεως. ὁ γὰρ διακρίνει μὴ, καὶ τὴν διὰ τοῦ
λον, ἐὰν φάγη, κατακρίνεται, ὅτι ὅτι ἐν
πίστεως. πᾶν δὲ ὅτι ἐν πίστεως, ἀμαρτία ἐστὶν
ἐν πίστεως μὲν οὐκ ἐστὶν ὁ περὶ δόκους μὴ ἐν
δωλοῖς τε δύσας τὸ ἐκδομένον, μὴδὲ πικρὴν ἀν-
τιεῖναι ἡμῶν. ὅτι ἐν πίστεως, ὁ ἀκαθάρτος
πνὸς διακρίνεται. καὶ κοινωνοὺς τῶν δαίμο-
νίων γινώσκοντες ὅτι αὐτὰ εἰδὼς δαίμονιους τε δύ-
σας καὶ ἐδὲν ἡττον χρώμενοι καὶ μεμολυσμένοι τὸ
ἀκαθάρτον δαίμονιων κοινωνήσαντων τὰ θύματα
φοντασίας. ὁ δὲ διὰ τοῦτο μὲν οἱ ἐκ πίστεως
μὴ τῶν φῶσιν τὸ βρώματων ἀπὸ τοῦ εἶναι ἐκεί-
νῳ τῶν φῶσιν, ἡ ὀφειλὴς τὰ ἀπεχομένων, ἀλλὰ
δόγματι καὶ τὴν ἐνυπάρχοντα λόγον, εἴτε. βρώματι ἡμᾶς ἐπαίρεισι τὰ θεῶν εἴτε γινώσκοντες
τῶν φῶσιν βρώματι, εἴτε ἐὰν μὴ φάωμεν ὑπερβρέμεθα καὶ ἐπείπερ ἡ πίστις μετὰ τοῦ
ἐστὶν

ερεον νοήσας κτ' τὸν νόμον τίνα τί καθαρὰ, καὶ
 πῶς ἀκαθάρατα, ὁποσάν τις τ' αὐτὴν ἔχῃ
 ὡς καθαρὰς, καὶ ἀκαθάρτους διαφορὰς, * ἐν
 διαφορῇ τῇ χρεῖται τῶν βρωμάτων, καὶ διὰ τὸ
 ἰσὺν ἰσχυρῶν ὡς ἀθανάτους κρινέσθαι, διὰ
 τὸ ἂν περὶ μὲν οὖν κρινέτω πῶς ἡμᾶς ἐν βρώ-
 σι, ἢ ἐν πόσει, καὶ τί ἐξ ἧς, διδάσκων ἡμᾶς
 ὅτι ἡμῶν κατὰ τὸ γράμμα, σκιά ἐστὶ, τί δὲ ἀ-
 ληθὴν ἔστι νόμος ἐναποκεῖμενα τῶν οὐ νοημάτων,
 μέλλοι τὸ ἐπὶ ἀγαθὰ, ὅν τις ἐστὶν διείρων τίνα τὰ
 καθάρτα τὸ ψυχῆς πνευματικὰ βρώματα, ὅτι πᾶ-
 να τὰ ἀκαθάρτα ἐν λόγοις ψευδῶσι, ὅτι ἐναντί-
 οισι, ἐλπίσιν τὸν τρεφόμενον ἐν αὐτοῖς σκικλὸν
 γὰρ ἔχον ἐνόμου τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ὡς
 πῶς ἢ πολλοὺς καὶ ὀνομαστοὺς τὸ θαυματοῦρον
 ἀποκαλύπτει ὅτι οἱς ἔσονται λόγοις, ὅτι ἐν
 ἐξέτασιν ἐργου, ὡς καὶ ὅτι τῶν κατὰ τὸν ὅ-
 ρον, τὸ ὅλον γὰρ ἀποσκαλεσάμεν, ἔπεν
 αὐτοῖς ἀναστε καὶ συνίετε, ὅτι ἐξ ἧς καὶ τὰ
 εἰρη, φασματικῶν σκικλοῦσι τοῦτον ὅτι τὰ
 τῶν λόγων, ὡς διὰ τὰ μοχθηρὰ δόγματα, καὶ
 τὴν φαντασίαν τῶν νόμων ἐκδοχῶν, ὅσα ὅντων
 φυτείας ἔνι ἐρανοῖς αὐτῶν πατρὸς, καὶ διὰ τὸ
 ἐκείνους ἐκείνους ἐκείνους ὡς πᾶσι γὰρ μὴ τῶν ἀ-
 ξιμῶν τῶν νόμων πατρὸς γεωργημάτων ἀμ-
 πλον ἀληθινῶν ἰσχυρῶν χρεῖται. πᾶσι γὰρ ἡδυνά-
 τῶν φυτείας πατρὸς οἱ ἐπὶ τοῖς ἰσχυρῶν σκικ-
 λοῦσι τῶν λόγων, ἀφιστάμεν ἔτι μὴ ἀφ' ἧς,
 μὴ γὰρ, μὴ δὲ θῆρας, ἀλλ' πάντα εἰς ὁμο-
 ραν τῇ νόμῳ χρεῖται, κατὰ τὰ ἐντάλματα καὶ δι-
 δασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, ἀποσάφισι τὸν
 σωτηρίαν αὐτῶν ἀκροατικῶν πρὸς τὰ ἀνω αὐτῶν
 τῶν ἰσχυρῶν καὶ μὴ πῆγῶς οἱ ἐκδοχῶν, καὶ ἐπὶ διὰ
 τὰ μοχθηρὰ δόγματα ἐφυτεία ἵσαν τὰ ἐν
 ἐρανοῖς πατρὸς οἱ φασματικῶν, διὰ τὰς ὡς αὐτῶν
 ἀπάντων αὐτῶν λέγει τοῖς μαθηταῖς τ. ἀφετε
 αὐτὰς, ἀφετε, διὰ τὰς, ὅτι τυφλοὶ ὄντες, δεόν
 αὐτὰς ἀφ' ὧν ἀφ' ὧν τυφλοὶ καὶ ἵπτοι ὄ-
 ντες, οἱ δὲ ἐπαγγέλλονται ἀμαρτανέντες τὸ
 αὐτῶν τυφλοὶ καὶ, ὁδηγῶν τυφλούς, ἐκ τοῦ
 τοῦ ἐμπροσθέν εἰς βόθρον, αὐτῶν ἔτι ἐν
 ψαλμοῖς γεγραπὸν * λάκκον ὥρυξε, καὶ ἀνέ-
 σκαψεν αὐτὸν, ὅτι ἐμπροσθέν εἰς βόθρον ὃν ἐρ-
 γάσῃ ἀμαρτανὴν οὖν γεγραπὸν, ὅτι ἰδὼν
 τὰς ὁχλούς, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ καθίσαντο
 αὐτὰς ἀποσάφισι καὶ μαθηταῖς αὐτῶν, ὅτι αὐτὰς
 ὁρᾷ τὸν ὄρος, καὶ ἀποσκαλεσάμεν αὐτῶν
 τὴν αὐτοῦ τὸ ὄρος καὶ τὸν νόμον ἐρωτημάτων ἐκ
 ἐκ συνίετε, ὅτι πᾶσι συμβαίνει τὸν νόμον ἐκ
 ἐκ συνίετε, ὅτι πᾶσι συμβαίνει τὸν νόμον ἐκ

A mus, deficiemus. Et quoniam sciebat eos qui sublimius intelligunt juxta Legem, quamnam pura sint & quamnam impura, abhorrentes à discrimine in utendo ut puris, & impuris, & superstitione, opinor, circa differentes cibos, iis indiscriminatim uti, propterea quæ à Judæis tanquam Legis transgressores damnati, idcirco dixit alicubi: *Nemo ergo nos judicet in cibo aut in potu,* & Col. 2. 16. 17 quæ sequuntur, docens nos ea quæ sunt juxta literam, umbram esse; veros autem Legis sensus qui in iis continentur, futura

esse bona, in quibus reperire est quinam
sint puri animæ spirituales cibi, & quinam
impuri in sermonibus fallis, & contradi-
centibus, lædentes eum qui iis innuitur
est: *Umbra enim habebat Lex futurorum bo-* Col. 2. 17.
norum. Quemadmodum autem in multis Heb. 10. 1.

animadvertendum est id quod in Servatoris sermonibus admirabantur Judæi, quod nempe in potestate preferrentur, sic & in his qui habentur hoc loco. Cum advocasset igitur turbam dixit illis: *Audite & intelligite*, & quæ sunt deinceps; & illud dixit, cum offenderetur Pharisei hoc sermone. ut

Cpote qui propter pravas sententias, & pravam Legis acceptionem non essent plantatio Patris sui qui in cœlis est, & ideo eradicarentur; quippe eradicati sunt.

quod non receperint exultant a Patre
vitam veram Jesum Christum. Quomodo
enim poterant esse plantatio Patris ii qui
offendebantur Jesu sermonibus, avertentibus
quidem ab eo: *Nesetigeris nequa gl'averis,
neque contr'averis, quae sunt omnia in inter-* Col. 2, 22
tum ipso abusu, secundum praecepta & doctrinas
hominum; deducuntur verò sapientem
suum auditorem ad querenda. *finitis illis* Col. 3, 1, 2

ea quæ furtim sunt, non quæ super terram,
ut Judei. Et quoniam propter prava sensa
Pharisæi plantatio non erant Patris qui in
caelis est; idcirco de illis tanquam insana-
bilibus, ait Discipulis: *Sinite illos*, sinite,
propterea quod caci cum sint, deberent ca-
14.

citatem suam sentire, & duces vitæ quæ-
re; ipsi vero cæcitatem suam non sentien-
tes, cacos ducere se gloriantur, non cogi-
tantes casuros se in foveam, de qua in Plal-
mis scriptum est: *Lacum aperuit & effodit psal. 7. 16.*
eum, & incidit in foveam quam fecit. Alii

igitur scriptum est. Cum uidisset turbas ascen-
disse in montem; & quum sedisset, accessisse ad
eum Discipulos ejus: hic autem manum tur-
bæ porrigit, eam advocans, & abducens à
supradicta acceptione questionum quæ sunt

in Lege, quum primum dicebat illis : *Au-
dite & intelligite*, nondum capientibus quæ
audiebant; deinde vero, tanquam in para-

δοχῆς, ὅτε πρῶτον μὴ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀκ-
 ρὴν τοῦ αἵματος ἔλθῃ αὐτοῖς. ἔτι ἕως

bolis dicebat illis: *Non quod intrat in os, coim-
quinat hominem, sed quod procedit ex ore.* Post
illa operæ pretium est animum ad hoc di-
ctum advertere, quod ii cavillantes perver-
tunt, qui ajunt, non eundem esse Legis &
Evangelii Jesu Christi Deum; qui quidem
pronuntiant cœlestem Jesu Christi Patrem
non esse eorum agricolam, qui sibi videntur
juxta Mosis Legem Deum pie colere. Ipse Je-
sus dixit, Phariseos qui Deum colebant
conditorem mundi & Legis, non esse plan-
tationem quam plantasset cœlestis ipse
Pater, et propterea illam eradicari. Dixe-

Exod. 15.17

ris autem & illa, etiam si pater esset Iesui
 Exod. 15. 17 *qui introduxit, & plantavit exeuntem de*
Aegypto populum, in monte hareditatis suæ,
in firmissimo habitaculo suo; dixisse tamen Je-
suum de Pharisæis: Omnis plantatio quam non
plantavit Pater meus, eradicabitur. Ad hæc
 vero dicemus, quicunque propter pravam ac-
 ceptionem eorum quæ sunt in Lege, non
 erant plantatio Patris qui in cælis est,
 ipsos upote veritati non credentes, sed in
 iustitia gaudentes, esse mente excacatos ab

1. Cor. 4. 4.

Phil. 3. 19

oh. 16. 11.

Rom. 8.15.

Luc. 20. 34

3530.

2. Cor. 4.4.

6.

5

Non quod intrat in os, coim-
 quinat hominem, sed quod procedit ex ore. Post
 illa opera pretium est animum ad hoc di-
 cūm advertere, quod ii cavillantes perva-
 runt, qui ajunt, non eundem esse Legis &
 Evangelii Jesu Christi Deum; qui quidem
 pronuntiat celestem Jesu Christi Patrem
 non esse eorum agricolam, qui sibi videntur
 juxta Mosis Legem Deum pie colere. Ipse
 dicitur, Phariseus qui Deum colebatur
 conditor mundi & Legis, non esse plan-
 tationem quam plantasset celestis ipse
 Pater, & propterea illum eradicari. Dix-
 is autem & illa, etiam si pater esset Jesus
 qui introduxit, & plantavit excurrentem de
 Aegypto populum, in monte hereditatis sue,
 in firmissimo habitaculo suo; dixisse tamen Je-
 sum de Pharisæis: Omnis plantatio quam non
 plantavit Pater meus, eradicabitur. Ad hæc
 vero dicemus, quicumque propter pravam ac-
 ceptionem eorum quæ sunt in Lege, non
 erant plantatio Patris qui in cælis est,
 ipsos utpote veritati non credentes, sed in
 justitia gaudentes, esse mente excæcatos ab
 eo qui a filiis sæculi hujus pro Deo habetur,
 propterea quæ apud Paulum Deus hujus sæ-
 culi dicitur. Nec vero existimes, Paulum di-
 cere Deum hunc revera nostrum esse; quem-
 admodum enim venter, cum Deus non sit
 eorum qui voluptatem plurimi facientes,
 voluptatis potius quam Dei amatores sunt,
 à Paulo Deus illorum appellatur ita etiam
 si Deus non sit princeps sæculi hujus, de quo
 ait Servator: Nunc princeps hujus mundi ju-
 dicatus est. Deus esse dicitur eorum qui spi-
 ritum adoptionis accipere nolunt, ut filii
 fiant sæculi illius, & resurrectionis à mor-
 tuis, & propterea manent filii sæculi hujus.
 Hæc mihi vasa sunt necessario fuisse assu-
 mata, etiam per digestionem diffusa fuerint,
 propter illud: Cæli sunt duces cæcorum; qui-
 nam autem? Pharisei, quorum Deus hu-
 jus sæculi excæcavit mentes, utpote qui incre-
 dunt, quod in Jesum Christum non cre-
 diderint; & excæcavit quidem, ut non ful-
 geat eis illuminatio Evangelii gloria Dei, in fa-
 cie Christi. Non solum autem cavendum est,
 ne ab illis ducamur cæcis qui sibi ipsi opus
 esse ducibus sentiunt, quod nondum acce-
 perint facultatem ex se ipsis videndi; sed etiam
 super omnia cum magna diligentia & cura
 audiendi sunt illi, qui se in sana doctrina du-
 ces esse profitentur; & sanum iudicium his
 quæ dicuntur adhibendum, ne forte dudum
 juxta ignorantiam cæcorum, & res quæ ad
 sinceram doctrinam pertinent minime vi-
 dentium, cæci & ipsi esse videamur, quod

ἐν ὑμῇ διδασκαλίᾳ Ἀπμελῶς ἀκασέον, ἵς κείον ὑμῇ τοῖς λειομύροις παρῆκατο, μπε-
τε κατ' ἀγνοίαν τυφλῶν, καὶ μὴ βλέπόντων τὰ πράγματα τ' ὑμῶς διδασκαλίας οὐδέ-
μυροι, τυφλοὶ ἱς αὐτοὶ διὰ τ' μὴ βλέπειν τὸν νοῦν τῶν γραφῶν τυχαῖοντες φανώμεν, ὡς
αὐφ-

ἀμφοτέρους, ὅτε οὐδὲν ἔσται, καὶ οὐδὲν ἔσται. **A** Scripturarum sensum non perspicimus; ita ut uterque, & is qui ducit, & is qui ducitur, in foveam cadant, de qua supra diximus. Deinde vero scriptum est, quo pacto Petrus respondens dixerit Servatori, quasi non intelligens id: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore,* **Matth. 15.** hæc verba: *Ediffere nobis parabolam.* Ad quæ Servator sic ait: *Adhuc & vos, sine intellectu estis,* quasi, vos mecum tanto tempore conversati; nondum eorum quæ dicuntur sensum capitis, & nodum intelligitis, propterea hominem non coinquinare id quod intrat in os illius, quia in ventrem abijt, & inde progrediens in secessum mittitur. Non propter Legem cui servire videbantur, plantatio non erant Patris Jesu Pharisei, sed propter pravam Legis, & eorum quæ in ea scripta sunt, acceptionem. Cum enim duo intelligantur in Lege; ministratio mortis impressa literis, neque ullam habens affinitatem cum spiritu; & ministratio vitæ quæ intelligitur in spirituali Lege; qui poterant ex affectu sincere dicere hæc: *Scimus enim* **Rom. 7. 12.** *quia lex spiritualis est, & propterea Lex sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum,* illi erant plantatio quam plantavit Pater cœlestis; qui vero tales non erant, sed mortiferam solum literam tuebantur, non erant plantatio Dei, sed ejus qui inducaverat cor illorum, eique velamen imposuerat, quod in illis vim obtinebat, quam diu ad Dominum non convertebantur. **2. Cor. 3. 16.** *Si quis enim conversus fuerit ad Dominum, auferitur velamen, Dominus autem Spiritus est.* Dixerit autem aliquis qui in hunc incidit locum, quemadmodum *Non quod intrat in os, coinquinat hominem,* etiam si existimetur à Judæis impurum; ita quod ingreditur in os, non sanctificare hominem, etiam si à simplicioribus existimetur sanctificare, id quod Domini panis appellatur. Et sermo quidem ille minime, opinor, aspernandus est, propterea quæ perspicua indigens explicatione, quæ mihi ita se habere videtur. Quemadmodum non cibus, sed conscientia ejus qui cum dubitatione comedit, comedentem coinquinat: *Nam qui dubitat, si manducaverit, damnatus est, quia non ex fide;* & quem **Rom. 14. 23** *admodum inquinato & incredulo nihil purum est, non quidem perfecte, sed propter illius contaminationem & in credulitatem;* ita id quod *sanctificatum est per verbum Dei* **1. Tim. 4. 5.** *& orationem,* non ex se utentem sanctificat; nam si id ita esset, sanctificaret & illum qui indigne Domino comedit, nec ullus propter cibum hunc infirmus factus fuisset, aut imbecillis, aut mortuus; tale enim quidpiã

ἀμφοτέρους, ὅτε οὐδὲν ἔσται, καὶ οὐδὲν ἔσται. **A** Scripturarum sensum non perspicimus; ita ut uterque, & is qui ducit, & is qui ducitur, in foveam cadant, de qua supra diximus. Deinde vero scriptum est, quo pacto Petrus respondens dixerit Servatori, quasi non intelligens id: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore,* **Matth. 15.** hæc verba: *Ediffere nobis parabolam.* Ad quæ Servator sic ait: *Adhuc & vos, sine intellectu estis,* quasi, vos mecum tanto tempore conversati; nondum eorum quæ dicuntur sensum capitis, & nodum intelligitis, propterea hominem non coinquinare id quod intrat in os illius, quia in ventrem abijt, & inde progrediens in secessum mittitur. Non propter Legem cui servire videbantur, plantatio non erant Patris Jesu Pharisei, sed propter pravam Legis, & eorum quæ in ea scripta sunt, acceptionem. Cum enim duo intelligantur in Lege; ministratio mortis impressa literis, neque ullam habens affinitatem cum spiritu; & ministratio vitæ quæ intelligitur in spirituali Lege; qui poterant ex affectu sincere dicere hæc: *Scimus enim* **Rom. 7. 12.** *quia lex spiritualis est, & propterea Lex sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum,* illi erant plantatio quam plantavit Pater cœlestis; qui vero tales non erant, sed mortiferam solum literam tuebantur, non erant plantatio Dei, sed ejus qui inducaverat cor illorum, eique velamen imposuerat, quod in illis vim obtinebat, quam diu ad Dominum non convertebantur. **2. Cor. 3. 16.** *Si quis enim conversus fuerit ad Dominum, auferitur velamen, Dominus autem Spiritus est.* Dixerit autem aliquis qui in hunc incidit locum, quemadmodum *Non quod intrat in os, coinquinat hominem,* etiam si existimetur à Judæis impurum; ita quod ingreditur in os, non sanctificare hominem, etiam si à simplicioribus existimetur sanctificare, id quod Domini panis appellatur. Et sermo quidem ille minime, opinor, aspernandus est, propterea quæ perspicua indigens explicatione, quæ mihi ita se habere videtur. Quemadmodum non cibus, sed conscientia ejus qui cum dubitatione comedit, comedentem coinquinat: *Nam qui dubitat, si manducaverit, damnatus est, quia non ex fide;* & quem **Rom. 14. 23** *admodum inquinato & incredulo nihil purum est, non quidem perfecte, sed propter illius contaminationem & in credulitatem;* ita id quod *sanctificatum est per verbum Dei* **1. Tim. 4. 5.** *& orationem,* non ex se utentem sanctificat; nam si id ita esset, sanctificaret & illum qui indigne Domino comedit, nec ullus propter cibum hunc infirmus factus fuisset, aut imbecillis, aut mortuus; tale enim quidpiã

ἔσται, καὶ οὐδὲν ἔσται. **A** Scripturarum sensum non perspicimus; ita ut uterque, & is qui ducit, & is qui ducitur, in foveam cadant, de qua supra diximus. Deinde vero scriptum est, quo pacto Petrus respondens dixerit Servatori, quasi non intelligens id: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore,* **Matth. 15.** hæc verba: *Ediffere nobis parabolam.* Ad quæ Servator sic ait: *Adhuc & vos, sine intellectu estis,* quasi, vos mecum tanto tempore conversati; nondum eorum quæ dicuntur sensum capitis, & nodum intelligitis, propterea hominem non coinquinare id quod intrat in os illius, quia in ventrem abijt, & inde progrediens in secessum mittitur. Non propter Legem cui servire videbantur, plantatio non erant Patris Jesu Pharisei, sed propter pravam Legis, & eorum quæ in ea scripta sunt, acceptionem. Cum enim duo intelligantur in Lege; ministratio mortis impressa literis, neque ullam habens affinitatem cum spiritu; & ministratio vitæ quæ intelligitur in spirituali Lege; qui poterant ex affectu sincere dicere hæc: *Scimus enim* **Rom. 7. 12.** *quia lex spiritualis est, & propterea Lex sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum,* illi erant plantatio quam plantavit Pater cœlestis; qui vero tales non erant, sed mortiferam solum literam tuebantur, non erant plantatio Dei, sed ejus qui inducaverat cor illorum, eique velamen imposuerat, quod in illis vim obtinebat, quam diu ad Dominum non convertebantur. **2. Cor. 3. 16.** *Si quis enim conversus fuerit ad Dominum, auferitur velamen, Dominus autem Spiritus est.* Dixerit autem aliquis qui in hunc incidit locum, quemadmodum *Non quod intrat in os, coinquinat hominem,* etiam si existimetur à Judæis impurum; ita quod ingreditur in os, non sanctificare hominem, etiam si à simplicioribus existimetur sanctificare, id quod Domini panis appellatur. Et sermo quidem ille minime, opinor, aspernandus est, propterea quæ perspicua indigens explicatione, quæ mihi ita se habere videtur. Quemadmodum non cibus, sed conscientia ejus qui cum dubitatione comedit, comedentem coinquinat: *Nam qui dubitat, si manducaverit, damnatus est, quia non ex fide;* & quem **Rom. 14. 23** *admodum inquinato & incredulo nihil purum est, non quidem perfecte, sed propter illius contaminationem & in credulitatem;* ita id quod *sanctificatum est per verbum Dei* **1. Tim. 4. 5.** *& orationem,* non ex se utentem sanctificat; nam si id ita esset, sanctificaret & illum qui indigne Domino comedit, nec ullus propter cibum hunc infirmus factus fuisset, aut imbecillis, aut mortuus; tale enim quidpiã

ἐξελθὼν ὁ κύριος, φησὶ καὶ τοῖς ἀποστόλοις, καὶ
 φησὶ καὶ τοῖς βέλαις τῆς καρδίας. μετὰ
 πάντων τῶν λογισμῶν ἀνθρώπων κατηγοροῦ-
 των, ἡ καὶ ἀπολογισμῶν, ἡνίκα ἐὰν κυκλώσῃ
 αὐτὸς τὴν διαβόληα ἐαυτοῦ. τοῖς δὲ εἰσὶν οἱ
 ποιητοὶ διαλογισμοί, ὡς ἐστὶν ὅτι καὶ τὸ δο-
 κῶντα ἀγαθὰ, καὶ ὅσον ἐπὶ τῇ κρίσει τῶν
 πολλῶν ἐπαυνοῦνται, καὶ ποιεῖν ἐὰν γούμποι-
 μῶν ἐλεημοσυλῶν ἐμπεδῶν τῶν ἀνθρώπων, ἐν
 τοῖς διαλογισμοῖς ἡμῶν σκοποῦντες τὸ θεοῦ
 καὶ τοῖς ἀνθρώποις φιλάνθρωποις, ἐπὶ τῇ φιλαν-
 θρώπῳ δόξαν ἵνα, ἀπέχουμιν τὴν δόξαν τῶν ἀν-
 θρώπων μισθόν. καὶ ἀπαξιαπῶς πᾶν τὸ γινώ-
 μῶν μὴ εἶναι τὸ πρᾶξιν οὐκ ἐκ τῆς καρδίας
 δόξαν ἵνα, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ἔχει τέλος
 δὲ βέλαιον ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἀποδοῦν-
 ται τὸν μισθόν τοῖς ἐν τῇ καρδίᾳ κατὰ τὴν ἐ-
 τῶς οὖν ἐν τῇ δοκῶν ἀγνείᾳ, ἐὰν διαλογισμὸς
 ἔχηται ἐπὶ κενόδοξῳ, ἡ φιλοκερδίᾳ, καὶ ἡ νο-
 μολογία κληρονομία διδασκαλία, ἐὰν ἐν
 λογισμῶν ἀνελθῇ θεία γινῆται, ἡ ἀπο-
 φασὶς πνευματικῆς, ἡ ζῆλος τοῦ πνεύματος
 ἀνθρώπων ἐπὶ διδασκαλίᾳ δόξαν, οὐκ ἐκ λεγο-
 μῶν δὲ τῶν θεῶν δὲ τῶν ἐν τῇ ἐκ-
 κλησία πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις * ὁ δὲ τρεῖς ἀπο-
 στήν καὶ τρεῖς διδασκάλων * τὸ δὲ ὁμοίων ἐρεῖς
 καὶ τὸ ἐρεγομένης ἀπὸ σκοποῦ διὰ τὴν ἀν-
 θρώπων δόξαν, ἡ τῶν ἀνθρώπων κολακεί-
 α, ἡ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων τῶν λόγων πορισμὸν,
 διδόντων ἀποφασίς δις ἐρεῖας. ὁ γούμποις
 ἐπὶ σκοποῦ ἐκ καλῶν ἐργῶν ἐπὶ τῶν ἐν δυνά-
 μει ἀνελθῇ τῇ, ἐπὶ τῇ φράσει, ἐπὶ τῇ σά-
 φει, μετὰ τὴν δόξαν, καὶ ἀκολάσως
 αὐτὸς ἐμφορῶν τὸ ὅτι αὐτὸς ἐκ πρᾶξιν
 τῶν, καὶ διακόνων ἐρεῖς * ταῦτα ὅτι ἐκ δό-
 ξῶν πᾶσι ἐν παρεμβάσει ἐρεῖας, ὅρα ἐκ
 μὴ ἀναγκάως λέλειπται, διὰ τὸ πᾶσι εἶναι
 πάντων τῶν ἀμαρτιῶν τῶν πονηρῶν διαλο-
 γισμῶν, διωκόμενος μολῶν καὶ τῶν, ἐκ χωρὶς
 αὐτῶν πρᾶξιν, δικαιοσύνην ἀντὶ τὴν ποιήσαν-
 τῶν πᾶσι μὴ οὐκ ἀκούοντα, καὶ διώκοντες ἡμῶν
 ἐξήτασαν. τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν, ἐκ κοινοῦ
 τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐλθόντων ἐπὶ τὴν κοινὴν
 πέφυκε τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν ἐστίν.

Περὶ τῆς χαναναίας.

De Chanaana.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκείθεν ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν
 εἰς τὰ μέρη τυρῆς, καὶ σιδωνος. καὶ ἰδὼς γυνῆ
 χαναναία. πᾶθεν, ἐκείθεν; ἡ δὲ λέγει γυνή σου.

Et egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri
 & Sidonis, & ecce mulier Chanaana. Unde;
 inde? an è terra Genesatet, de qua superius
 dictum est: Et quum transiretissent, vene-
 runt

Matth. 14.
24.

runt in terram Genesaret? Secessit autem, fortasse quod offenderentur Pharisei, postquam audissent non id quod intrat, sed quod exit hominem coquinare. Quod autem hominibus eos qui de infidiis suspecti erant, dixerit, secessit, vel ex hoc loco per-

Matth. 4.
12.

spicuum est; *Quum autem audisset quod Iohannes traditus esset, secessit in Galileam.* Et ideo Marcus ea quæ pertinent ad hunc locum

Mar 6.7.2

4 conscribens dicit: *Surgens abiit in fines Tyri,*
& ingressus domum, neminem voluit scire.
 Verisimile est hunc devitalasse Phariseos do-

ctrina illius offensos, cum magis oppor-
tunum ad patiendum & recte præfinitum
cessurus esset. Dixerit vero quispiam.

Tempus expectaret. Dixit vero quidam
Tyrum, & Sidonem pro Gentibus esse di-
ctas. Secedens igitur ex Israel, ad Gen-

tium partes accedit. Tyrus certe appellatur
quod apud Ebræos Sor dicitur, & redditur,
per vocem, *Angustia*: Sidon autem quæ

& ita ab Ebræis nuncupatur, redditur per
verbum, *Venantes*. In Gentibus autem *Ve-
nantes* sunt improbæ potestates, & magna

est apud eas angustia, ea videlicet quæ in
nequitia est & affectionibus. Egressus
igitur Iesus è Genesaret. secessit quidem ab

Ἀσπαρέτ, ὡς ἡς ἀσπαρέτ. καὶ διαπεράσαν-
τες ἦλθον εἰς τὴν γλῶσσαν Ἀσπαρέτ: ἀνέστη

ἵ, τὰ χαρὰ διὰ τὸ σκιδνωθῆναι τὰς φαινο-
μενὰς ἀκρόσωνται ὅτι τὸ ἐισερχόμενον, ἀλλὰ τὸ

ἐκπορεύομενον κοινοὶ τὴν ἀνθρώπων· ὅτι ὁ δὲ
τὰς ὑπονομιὰς ἀπὸ βελούειν εἶπε τοῦ ἀνε-

χωρήσας, ὁπλὸν ἐκ 8. ἀκυστας ὁ ὀπίωάνης
παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν γαλιλαίαν. Ἡ-
καθὰ τὸ ἔργον ὁ μάργαριτὸς ἀνέστη.

Β τὴν ὅπῃ, φησὶν ὅτι ἀναστὰς ἦλθεν εἰς τὰ ὄρη
τύχη, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν ἐδραμεῖται

γινῶναι· εἰκὸς ὅτι τὰς σκανδαλιζήσας ἐπὶ τῇ
διδασκαλίᾳ αὐτῶν φαρισαῖος πείσεται, καὶ

μύρων τὸν ὑπὸ πειθεϊστότερον εἰς τὸ παθεῖν, καὶ κα-
λῶς ἀεισμύρον καμρόν· εἵποι δ' αὖ πρὸς οὐκ ὀπί-
στην.

ρΘ, κ, σιδων αντι τῶν ἐθνῶν λέλεκται· ἀναχ-
 ρήσας οὖν ἀπὸ τῆς ἰσραήλ, εἰς τα μέση τῶν ἐθνῶν

μαζομένη μετ' αλαμδαίνε) σὸς, ἥ τις ἐξυμνω-
εῖ). (συμπαγή πρὸς τὸν ἑταίρον καὶ παρ' ἐξουσίαν)

μαζονήν μεταλαμβάνε) εἰς τὸ, θηρώντες·
ἐν ᾧ τοῖς ἔθνεσι καὶ οἱ θηρώντες εἰσιν ἀπὸ παντὸς

δυνάμεις, καὶ πολλή σιωπή παρ' αὐτοῖς, καὶ
τῇ κακίᾳ ἐς τοῖς πάθεσι. Ἐξελθὼν οὖν διὰ τ

ἤλ, ἤλθε ὃς ἐκ εἰς τύρον καὶ σιδῶνα, ἀπ' ἧς

μερὴ τῶν καὶ σιδῶν, τῶν καὶ μερὴ καὶ
πισθύνει τὰς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, ὡς εἰς πᾶσαν
τίαν καὶ σιδῶν ἐπισθύνει, ὡς εἰς πᾶσαν

ἐν αὐτῇ κατελείφθη· καὶ τὸν μάγον, ἀναστὰς
ὁ ἱππότης ἦλθεν εἰς τὰ ῥόγια πύργου· καὶ συνεκλήθη

τῶν ἐθνῶν, ἵνα ἡ ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων οἱ π-
 ράσσοντες σωθῇται διασθῶσιν, ἐπὶ τὸν ὄχλον αὐτῶν

αὐτά· πρῶτος γὰρ πᾶς καὶ ὁ ἄγνος χιλιανῶν
ἀπὸ τῶν ὀρέων ἐκείνων ὤξελθῶσα, ἐκράζει καί

βίσα· ἐλέησόν με ὑεδαδίδ, ἡ θυγάτηρ μου
δενῶς δαυμονίζεται· καὶ οἶμαι ὅτι οὐκ ἀνέμω

Δεχθῆσα δὲ τῇ ὁρίῳ κειμένη καὶ
 πρὸς ἰσοῦν ἐδυάτο, δὲν μεγάλην, ὡς μαρ-

πίσεως ἀξέεχεται πρὸς τὸ ἐν τοῖς ἔθνεσιν
οἰεῖν· ὅς τε διεμείνεν ἔθνη οὐκ ἔχοντα

καὶ δειθμόν ἦν ἰσραὴλ, ἐπὶ τὴν ὑπὸ πτερόν φε-
ραν αὐτὴν ἐκώλυσεν· ἐνταῦθα μὲν οὖν ὅρα·

Φοβῶς, ἥπερ φανῶ) τοῖς αὐτοῖς μερισμοῖς καὶ
 ἡ κληρονομία τῆς ἰσραὴλ δυναμῶν ἀνά-
 λογον τῶν πνευματικῶν σωμάτων νόμῳ· ἀπὸ
 οὗ ἐστὶ τῆς οἰκονομίας ἀπάντησις ἡ ἰσοσύνη
 ἀπὸ τῶν ἡλικιωτῶν γυναικῶν. ὁ μὲν γὰρ ἐξ-
 ἤλθε ὡς πατὴρ τῶν μετὰ τὴν ἐκδοκὴν ἡ δὲ ἐξελ-
 θῆσα τῶν οὐκ ἐκδοκῶν κενῶν λέγουσα· ἐλθέ-
 σόν με κύνες ἢ δαβὶδ· γυναικῶν δὲ τῶν γυναι-
 κῶν μέγα μὲν ἐστὶν εἰς τὸ ἡτοιμασθῆναι τα-
 πεινώσει· οἱ μὲν δὲ δικαιοὶ ἡτοιμασμένοι εἰσὶν ἐν
 βασιλείᾳ τῆς ἐξουσίας καὶ τῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς
 ἐξουσίας οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ, ἡτοιμασμένοι
 ταπεινώσει τὸν αὐτοῦ κακίας, ὅς τ' κατ' αὐ-
 τῶν προέβλεπον, ἡτοιμαζόντων αὐτὸς αὐτῇ. ὅς
 τ' βασιλευσὶς ἐν τῇ ἐκδοκῇ αὐτῶν σώματι ἁ-
 μαρτίας· πλὴν ἡ γυναικὶς ἐξελθῆσα ἀπὸ τῆς
 ἐκδοκῆς ἐκείνης, ἐξήλθε ἀπὸ τῆς ἡτοιμασθῆσαι
 ταπεινώσει κενῶν καὶ λέγουσα· ἐλθέσόν με
 κύνες ἢ δαβὶδ· συνάγαγε δὲ τὸν τῶν διαγ-
 γελῶν, πῶς μὲν αὐτὸν καλεῖσιν υἱὸν δαβὶδ, ὡς
 αὐτὸν καὶ οἱ ἐν ἱεροῖς τυφλοὶ. τίνες δὲ υἱὸν θεοῦ,
 ὅς τ' ἡτοιμασθῆναι, ἀληθῶς, ἀπὸ τῆς ἐκδοκῆς,
 ὡς οἱ δυναμοὶ λέγοντες. πῆ μὲν καὶ οἱ υἱοὶ
 θεοῦ. τίνες δὲ μὴ τὸ ἀληθῶς, ἀπὸ τῆς ἐκδοκῆς,
 ὡς οἱ ἐν τῇ πλῆθει ἀποκαλυφθέντες, ἀληθῶς θεοῦ
 υἱὸς εἶναι, λέγοντες αὐτῶν· καὶ γὰρ χηρὸν καὶ
 ὄρφανον ἐξουσίᾳ τῆς ἐκδοκῆς συνάγαγε, ἀπὸ τῆς
 ἐκδοκῆς τῶν διαφορῶν τῶν ἀποκαλυφθέντων. τίνες μὲν
 οἰκονομῶν ἐν ἀποκαλυφθέντι δαβὶδ καὶ
 ἁρκα ἀποκαλύπτει. τίνες δὲ τῶν οὐκ ἐκδοκῶν καὶ θεοῦ
 ἐν ἀποκαλύπτει· πῶς μὲν ἀποκαλύπτει. ὅς τ' ἐκ-
 δοκῆς μὲν μὴ τὸ ἀληθῶς. τίνες δὲ χηρὸν καὶ
 ὄρφανον ἐξουσίᾳ τῆς ἐκδοκῆς πῶς ἡ γυναικὶς μὲν
 υἱὸς, ὁ δὲ τῶν διαφορῶν γυναικῶν φαίνεται,
 ἀλλὰ αὐτὴ θυγατὸς παρεκάλει, δεινῶς δα-
 μονιζμένης. ἀλλὰ δὲ μητρὸς υἱὸν ἐκκομιζό-
 μενον κενῶν ἀποκαλύπτει (ὡς οἱ). καὶ πάλιν ὁ
 μὲν ἀποκαλύπτει αὐτὴν αὐτὴν δαδὲκαετας θυγα-
 τὸς αἰσίου, ὡς ἀποκαλύπτει. ὁ δὲ βασιλι-
 κὸς αὐτὴν υἱὸς, ὡς ἐπνοοῦν καὶ ἀποκαλύπτει
 μέλλοντος· δαμονῶσα τῶν θυγατρῶν, καὶ
 υἱὸς κενῶν, ὅς τ' ἡσαν μητῶν. καὶ τεθνηκυῖα
 θυγατρὸς καὶ υἱὸς ἀπὸ θανάτου ἀποκαλύπτει, τῶν δυο-
 πατέρων ὧν ὁ μὲν ἀποκαλύπτει, ὁ δὲ βα-
 σιλικὸς ὡς ἔχον τὰ πένθετα μαλόντας αὐτὴν
 ἡλικίᾳ ἐν ἡλικίᾳ διαφορῶν. ἀστὴρας ὁ ἰσχυρὸς
 (ὡς οἱ αἰῶνες). ὅς τ' πάντα ὅσα θεραπεύει ἐν
 τῇ λαῷ, μάλιστα ἀπὸ τῶν διαγελῶν ἀναγεγραμμένα, γέγονε μὲν ὅτε, ἵνα οἱ μὴ ἀλ-
 λως πιστεύοντες, εἰαν μὴ ἰδῶσι σημεῖα, ὅς τ' ἐκδοκῶν, πιστεύωσι. σύμβολα γὰρ τῶν αὐτῶν
 τ' αὐτῶν τ' ἀναγεγραμμένων. ὅς τ' ἐστὶ γὰρ ὅτε ἐκδοκῶν τῶν ἀναγεγραμμένων
 K k per.

ea quæ ad divisionem, & hæreditatis Israel
 distributionem pertinent, juxta spiritualis
 Legis rationem constituere. Attende item
 ad hunc Jesu quasi occursum, factum mulie-
 ri Chananæ; is enim venit tanquam in
 partes Tyri & Sidonis; hæc autem ē finibus
 illis egressa clamavit dicens; *Miserere mei*
Domine, fili David. Mulier vero erat Cha-
 nanæ, quod interpretatur, *ad humilitatem*
parata. Iusti quidem parati sunt ad regnum
 celorum, & elationem quæ est in regno
 Dei: peccatores autem parati ad abjectionem
 nequitie quæ in illis est, & facinorum
 quæ juxta illam fiunt, hos ad eam præpa-
 rantium, & peccati in mortali eorum cor-
 pore regnantis. Cæterum Chananæ egressa
 ē finibus illis, à præparatione ad abjectionem
 exiverat clamans & dicens: *Miserere*
mei, Domine, fili David. Collige autem ex
 Evangelis, quinam eum filium David ap-
 pellant, sicut illa, & cæci qui erant Hierichunte;
 quinam vero filium Dei, atque id
 quidem sine additamento vocabuli, *vere*;
 ut & Dæmoniaci dicentes: *Quid nobis & tibi*
fili Dei; Quinam autem cum adjectione vo-
 cis, *vere*, ut qui in navigio adorabant di-
 centes illi: *Vere filius Dei es.* Horum sedenim
 collectio utilis erit tibi, opinor, ad eorum
 cognoscendam differentiam qui [ad Je-
 sum] accedunt; nonnulli quidem eum, ut
 qui ex semine David secundum carnem ge-
 nitus sit, adeunt; quidam vero tanquam
 eum, qui *Prædestinatus est filius Dei in virtute*,
secundum Spiritum [sanctificationis]; & horum
 aliqui cum dictione, *verè*; aliqui vero abs-
 que illa. Animadvertite præterea Chana-
 næam non pro filio, quem profusus non ge-
 nuisset illam apparere, sed pro filia à Dæmo-
 ne graviter vexata orasse; aliam autem ma-
 trem filium qui defunctus efferebatur, vi-
 vum recepisse; & rursum Archisynagogum
 pro filia duodecim annos nata, velut mor-
 tua, orasse; Regulum vero pro filio quasi
 etiamnum ægrotante, & jamjam morituro.
 At filia Dæmone jactata, & filius mortuus
 duobus erant matribus oriundi; & filia
 item mortua, & filius ad mortem usque
 ægrotans, duobus patribus, quorum hic
 Archisynagogus, Regulus ille erat. Hæc
 autem de diversis animarum generibus,
 quas Jesus vivificans sanat, differendi ma-
 teriam continere arbitror. Ac quæcunque
 sanat in populo, ea præsertim quæ scripta
 sunt ab Evangelistis, tunc sunt facta, ut
 crederent ii, qui alioquin nisi visis signis &
 prodigiis non credidissent; nam quæ ali-
 quando eorum quæ semper virtute Jesu

Rom. 6. 12

Matth. 20

30.

Matth. 8.

29.

Matth. 14.

33.

Rom. 1. 4.

Luc. 7. 11.

Matth. 9.

18.

Joh. 4. 46.

Joh. 4. 48.

perficiuntur, symbola erant. Nunquam
 enim contingit, ut unumquodque eorum
 quæ scripta sunt, secundum cuiusque di-
 gnitatem virtute Dei non factum sit. Chan-
 anæa igitur propter genus suum ne res-
 ponsionem quidem impetrare merebatur à
 Jesu, proficiente se non ad aliud quæd-
 am à Patre missum, nisi ad oves quæ perierunt do-
 mus Israël, genus videlicet animarum per-
 spicacium perditum: sed ob propositum &
 adorationem Jesu Dei filio exhibitam res-
 ponsum consequitur, quod ipsius declarat
 ignobilitatem, ejusque meritum signifi-
 cat, eam videlicet micis, ut catellum, non
 panibus dignam esse. Cum autem intensio-
 re studio, & comprobato Jesu sermone id
 contendit, ut velut catellus micas impetret,
 & generosiores esse dominos confiteatur,
 tunc responsionem alteram obtinet, quæ
 magnam illius fidem testatur, futurumque
 illi quod vult, pollicetur. Existimo autem,
 cum proportionem ad illam quæ sursum est Je-
 rusalem, liberam Pauli matrem, ejusque si-
 milium, intelligendam esse Chananaeam,
 matrem puellæ à dæmonio vexatæ, quæ
 matris ejusmodi animæ symbolum est. Ac
 attende, num rationi consentaneum sit &
 plures esse patres, & plures matres instar
 patrum Abraham, ad quos abiit Patriar-
 cha; & Jerusalem matris, quemadmodum
 ait Paulus de seipso, sui que similibus. Veri-
 simile est autem egressam illam, cujus sym-
 bolum est Chananaea, ex sinibus Tyri & Si-
 domis, quorum figuræ erant loca terre, post-
 quam accessit ad Servatorem, orasse illum,
 & nunc etiam orate dicentem: *Miserere mei
 Domine, fili David, filia mea male Dæmonio
 vexatur.* Deinde & iis qui foris sunt, & Dis-
 cipulis, quum res ita postulat, respondens
 dixit: *Non sum missus,* docens esse perditas
 quasdam principales animas intelligentes,
 & perspicaces, quæ tropice oves domus I-
 srael appellentur: quæ simpliciores, opi-
 nore, de carnali Israel dicta esse arbitantes,
 necessario & illud admittent, Servatorem
 nostrum non ad alios, quam ad Judæos il-
 los qui perierunt, à Patre missum esse. Nos
 autem qui sincere nos loqui gloriamur, *Et si*
 aliquando *cognovimus secundum carnem Chri-*
stum, sed nunc jam non noscens, scimus Ver-
 bi potissimum illud esse opus, perspicacio-
 res servare: hi enim majori sunt illi neces-
 situdine conjuncti, quam hebetiores. Sed
 quoniam oves quæ perierunt domus Israël, ex-
 ceptis reliquis quæ sunt secundum electionem
 gratia, verbo fidem non habuerunt, pro-
 pterea quæ *stulta sunt mundi elegit,* Israël
 autem ne perspicacem quidem; ut *confun-*
dat sapientes Israël: & vocavit quæ non sunt,

[illegible]

Matth. 10,
6. 15, 24.

Gal. 4. 26.

Gen. 15. 15

Rom. II. 5.

1. Cor., i. 2;
28.

αὐτοῖς δι' ἡδυνάωτο χωρήσας τὴν μοῖραν ὅτι
 κηρύττοντες καὶ διδόντες αὐτοῖς τὰς εἰς τὸ
 πνεῦμα, ἡ δὲ διελέγετο ὅτι ὅτι, ἐν τῷ
 ματῷ νηπίων καὶ ἡλικιωτῶν καὶ τρεπόμε-
 νων αὐτῶν, ἐπεὶ γεγονός ἐχθρὰ τῇ ἀλη-
 θεῖᾳ· ἐλθὼσα δὲ ἡ χαναναία, ὡς ἐκινῶν
 ἐπὶ τῷ ἱεροῦ λέγουσα· κύριε βοήθησόν μοι. ὃ δὲ
 δοκῶν εἶπεν· οὐκ ἐξέστι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν
 τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυνάρουσιν· ἡτοίμα δὲ
 αὐτῇ πρὸ βέλτη καὶ ταύτης τὴν λέξιν, ἐπεὶ
 μετὰ τὸν παρόντα ἄρτων, ὡς μὴ δυνάμεθα
 καὶ τὰ τέκνα ἐδιδόναι ἄρτους, καὶ κυνῶν τῆς
 οἰκίας, ἢ καὶ ἄλλους ἄρτων δι' ἐργασμῶν, ἐχ-
 θρὸν τε καὶ ὄλονον κυνῶν διδοῦν τρεφῶν
 τὸν καλῶς ἐργασμῶν τῶν τέκνων ἄρτον· ἐδὲν
 δὲ τὸν φαίνεται ὅτι τὸ ἱερὸν δυνάμεως,
 ἀφ' ἧς δυνάμει καὶ τὰ τέκνα μεταλαμβάνου-
 ναι, καὶ τὸν λόγον κυνῶν· ὅρα οὐκ οὐκ πῶς
 ποιεῖς· οὐκ ἐξέστι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων,
 λατρεῖν οὐκ ὁ κενώσας ἑαυτὸν τῷ μορῶν δέ-
 να ἀνελθόντα, μετὰ δυνάμεως καὶ
 ἐχθρῶν ἐν κόσμῳ πειράματα, ἐκόντισεν·
 ἀφ' ἧς δυνάμεως, καὶ ἡδυνάωτο πᾶσι ἐξέχε-
 ῖν ποσότητα ἀπ' αὐτῆς, ὡς ὅλον ἐν τῷ ἡνα-
 ῶ με πᾶσι, ἐγὼ γὰρ ἐγὼ δυνάμει ἐξελθὼν
 οὐκ ἀπ' ἐμῆς· διὰ τὴν οὖν δυνάμει μετὰ
 δυνάμεως ἐταμιεύετο, τοῖς μὲν τρεφόμε-
 νοις πρὸς τὸν διδοῦν καὶ καλεῖσθαι τοῖς. τοῖς
 δὲ μὴ τοῖς ἐλάττω, ὡς τοῖς κυνῶν· ἀλλ'
 ἐκ τῶν αὐτῶν ἑστὶς ἐκινῶν, ἐδὲν ἡτοίον ὅτι με-
 γάλῃ πίστει, ἔδωκε τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, ὡς
 τέκνα, τῇ δὲ τῷ ἐν χαναναία δυνάμει
 κυνῶν πύργῳ τῷ· ὅτι καὶ τῶν λόγων
 ἡτοίον ἐστὶς ἄρτοι, ὡς τοῖς λογικωτέροις ὡς
 τέκνοις ἐξέστι διδοῦναι μόνοις. καὶ ἄλλοι λόγοι,
 οἰκνῶν ψυχὰς διὰ τὴν μεγάλῃς ἐστὶς, καὶ τρε-
 πῆς τῶν δι' ἡδυνάωτων καὶ κυνῶν, οἷς χηρῶν
 ἀνπνεύσας ὡς κυνῶν· καὶ τὸν τῶν μωσέως
 νόμον πρὸς τὴν γέγραπται τῷ κυνῷ δοῦναι
 ψυχῶν, ὅτι ἐμείλησε τῷ ἀγίῳ πνεύματι ἐν
 ταύτῃ πρὸς τὴν βρωμάτων, ἡ καὶ
 ἀποδοῦναι· ἄλλοι μὲν οὖν ὑπολαμβάνοντες
 ὅτι ἐστὶς ἐκκλησίας καὶ λόγους μεταβάλλειν
 τοῖς ψυχῶν διὰ τὴν σωμάτων ἀνθρώπων ὅτι σώ-
 ματα κυνῶν τῶν διὰ φθορὰν κακίαν· ἡμεῖς δὲ
 μὴ δυνάμεθα εὖ εὐρίσκοντες ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ,
 φαμὲν οὐ καὶ ὡς αἰσὶς λογικωτέροις μεταβάλλει
 εἰς ἀλλοτρίαν, ἐν πολλῇ ραθυμίας καὶ ἀμε-
 λείας τῶν πᾶσι πᾶσι· ὁμοίως δὲ καὶ ἀλλοτρίαν
 ἀποδοῦναι τῶν ἀλλοτρίων ἀποδοῦναι τῶν
 καὶ, ὅτι πρὸς τὴν ποτὶς εἰς τὸ λογικῶν ἐστὶς
 ποτὶς κυνῶν τῶν ἀλλοτρίων ἐστὶς τῶν ψυ-
 χῶν

gentem illis intelligentem tradens, quæ
 poterat capere *stultitiam prædicationis*, &
 volens servare huic assensum præbentes, ut
 refelleret ea quæ sunt, ex ore infantium & la-
 centium perficiens sibi laudem, quoniam illa
 veritati inimica facta sunt. Quum venisset
 autem Chananæa, Iesum ut Deum adora-
 bat dicens; *Domine adjuvame*; *Qui respon-*
dens ait: *Non licet sumere panem filiorum &*
mittere canibus. Quæviserit autem aliquis
 sensum sermonis illius, quippe cum hæc
 adesset panum mensura, ut non possent
 panes comedere filii simul, & canes domus,
 nisi alios ab elaboratis panibus; non pote-
 rat, juxta rectam rationem, catellis in ali-
 moniam dari panis filiorum elaboratus. Ni-
 hil autem simile videre est in Iesu potestate,
 ejus participes fieri poterant, & filii, &
 qui catelli appellantur. Vide igitur, num
 forte dicendum sit ad id: *Non est bonum su-*
mere panem filiorum, eum qui semetipsum
 exinanivit servi formam accipiendo, meniu-
 ram potestatis, secundam quam res mun-
 danas continebat, attulisse; de qua pote-
 state sentiebat quantitatem aliquam a se
 exiisse, ut vel inde liquet: *Tertigit me aliquis*, *Luc. 8. 46.*
nam ego novi virtutem de me exiisse. De hac
 itaque potestatis mensura dispensabat; præ-
 cipuis quidem, & filiis dictis plura liberali-
 ter distribuens; pauciora vero iis qui tales
 non erant, tanquam catellis. Sed quamvis
 hæc ita fierent, nihilominus tamen quum
 magna fides adesset ei, quæ propter gene-
 ris ignobilitatem quæ erat in Chananæa,
 catella erat, tanquam filio panem filiorum
 dedit. Fortasse etiam & sermonum Iesu
 sunt quidam panes, quos iis solum dare li-
 cet tanquam filiis, qui ratione magis pos-
 sent; & alii item sermones, velut perexi-
 gua micæ de magno illo convivio, & gene-
 rosiorum mensa, ac dominorum, quibus
 animæ nonnullæ velut canes utantur. Ac in
 Moysis Lege de nonnullis scriptum est ut ca-
 nibus projiciantur; & Spiritui Sancto curæ
 fuit de cibis quibusdam sancire, ut relin-
 querentur canibus. Existiment igitur alii
 in Ecclesiasticis sermonibus peregrini, tran-
 sire animas ab humanis corporibus in cor-
 pora canina, pro varia iniquitate: nos ve-
 ro in divina Scriptura id minime reperien-
 tes, pronuntiamus ratione magis pollen-
 tem constitutionem in carentem magis
 ratione mutari, ex magna nempe ignavia
 & incuria id patientem: similiter & ratio-
 nis inopem voluntatem propter neglectam
 rationem converti ita nonnunquam, ut
 ratione prædita evadat, adeo ut qui olim
 catellus fuerat de micis è mensa domino-

ἔθεραπεύοντα· ὅτι ἐπὶ ἰδὺς ἐν τῷ τ' κοι-
 νοτέρῳ ἐκκλησίας λεγομένης ἀποστολῆς ἐρ-
 ριμύρας μὲν τὰς τελευτάς αὐτῆς, οἰοῦντο ὅτι
 αὐτὰ τὰς πόδας ἔῃσιν ἐν τῷ ῥωματικῷ τ' ἐκ-
 κλησίας, τὰς κατηχευόμενας ἀποσπασθόντας μὲν
 τῷ ἰσραὲλ κωφότητος, ὡς πρὸς τὴν ἁγίαν
 τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἁγίων θεοπροφητῶν
 λέγων λόγον, ὅτι ἂν ἀμάρτυρες τὰς ἐκκλη-
 σίας εἴησιν ὅπως ἡμεῖς οἱ ἰσραῖτες, ἐρρίφθαι
 αὐτὰ τὰς πόδας αὐτῶν, καὶ τεθεραπεύθαι
 αὐτὰς, ὥστε τὴν ὁχλὸν τῆς ἐκκλησίας θαι-
 μάξω βλέποντας ἀπὸ θηλικίων κακῶν με-
 ταβολὰς ἐπὶ τὸ βλέπον γυμνάς, ὥς ἂν
 εἴπω, οἱ ἀσθενέστεροι κωφοὶ ὑμεῖς λαλοῦσι τὴν
 λόγον τῆς θεῆς, καὶ οἱ χωλοὶ περιπατοῦσι.
 πηρευμένη καὶ τῇ ἡσυχίᾳ, ὡς μόνον ἐν ῥωμα-
 τικοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν πνευματικοῖς ἀποφαινεῖται
 λέγοντος· ὅτι ἐλεῖται ὡς ἐλαφὸς ὁ χωλός, καὶ
 τρανὴ ἔσται γλῶσσα μοιλάων· καὶ οἱ δὲ, οἱ
 μὴ διπλωματικῶς ἐμνηται· ὡς ἐλαφὸς ἀ-
 λείῳ χωλός, φησὶν μὴ ματῶν ἐλαφῶ
 κατὰ τὴν ὡμῶν πολεμικῶν τῶν ὁσίων, καὶ μὴ
 δὲ βλαπτικῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διωκτοῦ
 αὐτῶν ἐλεῖται τὰς ἀσθενέστερας χωλὰς, καὶ
 οἱ αὖτε ἰσταν ἀλλομένους ὡς ἐλαφόν· πλη-
 ρῆται δὲ καὶ τῷ βλεπόντι κωφὰς λα-
 λοῦντας ἢ λέγοντας ἀποφαινεῖται· ἔτραν ἔσται
 γλῶσσα μοιλάων, ἢ μάλλον φάσκοντα.
 οἱ κωφοὶ ἀκούσατε· καὶ οἱ τυφλοὶ δὲ βλέψα-
 σιν τὴν λέγουσαν ἀποφαινεῖται ἐξ ἡς· οἱ κω-
 φοὶ ἀκούσατε, ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέψατε εἰδέναι
 οἱ τυφλοὶ ὅτι ἐλέπεσιν, ὅτε βλέποντες τὴν κόσ-
 μον, οἱ μεγάλας ἔκκλητας τῶν κτισμάτων,
 ἀναλόγως αὐτοῖς τὴν ἡμετέραν θεοφάνειαν, ὡς
 αὐτὰ ἀράστα αὐτῶν· θεῶν δὲ καὶ κόσμου
 τοῖς ποιήμασι νοεῖν καὶ καθορῶσι, ταῦτα ὅτι
 μελῶς, ὡς σαφῶς ὁρῶσι, καὶ νοεῖσι· ταῦτα ὅτι
 βλέποντες οἱ ὁχλοὶ ἐδόξαζον τὴν θεοὶ ἰσραὴλ, ὡς
 δόξαζαν παθόμενοι ὅτι ὁ αὐτὸς θεὸς πατὴρ
 ἐστὶν θεοπροφήτης τὰς ἀποφαινεῖται, καὶ θεός
 ἐστὶν ἰσραὴλ. ἐν ἡμετέροις μόνον ὁ θεός ἐστιν,
 ἀλλὰ ἐν ἡμῶν ἀναβλέψατο μὲν ἐν αὐτῷ
 ἐπὶ τὸ ὅτι· ἐνθα καθέξει ὁ ἰσραὴς τὴν ἐκκλη-
 σίαν αὐτῶν, τὰς βλεπομένης ἀναβλέπειν ἐπ' αὐτῶν
 μετ' ἡμῶν κωφὰς, τυφλὰς, χωλὰς, κυλῶν, ὡς ἐ-
 τέρους πολλὰς, ὡς ῥίπτωμεν αὐτὰς αὐτὰς πόδας ἔῃσιν ἐν
 ματῶν ἐπὶ τῇ τῶν θεοφάνειαν τὰς ὁχλὰς, οἱ γὰρ μαθηταὶ
 αὐτῶν ἀναβλέποντες ἐπὶ τῇ ἡμετέρῃ ἀναβλέποντες
 αὐτὰς μαθητὰς αὐτῶν, ὡς παρὸντες τῷ ἰσραὲλ, ὡς
 ἀπὸ τῆς ἀναβλέποντες ἐπὶ τῇ ἡμετέρῃ ἀναβλέποντες
 αὐτὰς μαθητὰς αὐτῶν, ὡς παρὸντες τῷ ἰσραὲλ, ὡς
 ἀπὸ τῆς ἀναβλέποντες ἐπὶ τῇ ἡμετέρῃ ἀναβλέποντες

A sanantur. Et cum videris in Ecclesiæ vul-
 go dictæ congregatione Catechumenos, qui cum propria surditate, & cæcitate, claudicatione, ac debilitate accesserunt, projectos post illos qui in ea ultimi sunt, & velut ad pedes corporis Christi quæ est Ecclesiæ, & procedente tempore Verbi ope sanatos; minime errabis cum dices tales, postquam ascenderunt cum turbis Ecclesiæ in montem ubi erat Jesus, projectos fuisse ad pedes illius, & sanatos, adeo ut Ecclesiæ turba à tantis malis in melius mutationes aspiciens miretur, ita ut dicat; qui prius muti erant, loquuntur deinde verbum Dei, & claudi ambulant: cum impleatur non in corporeis solum, sed & in spiritualibus prophetia Isaïæ dicentis; *Tunc sicut sicut cer-
vus, claudus, & aperta erit lingua muti: & sicut sicut cer-
vus, claudus, dicemus vero animali mundo, & serpentium hosti, quodque illo-
rum veneno minime lædi potest, non eos sine causa comparari, qui prius claudi erant, & propter Jesum salient sicut cervus. Ex eo autem quod muti videantur loqui, com-
pletur Prophetia dicens: Et aperta erit lin-
gua mutorum, vel ea potius quæ dicit: Surdi audite: cæci autem vident juxta Prophe-
tiam sequentem, quæ sic habet: Surdi audi-
te, & cæci intuentur ad videndum. Vident au-
tem cæci, quando mundum aspicientes, ex ingenti rerum creaturarum pulchritudine, comparatione cum illis facta, conditorem contemplantur; quumque ipsius Dei invi-
sibilia, quæ ex operibus ab orbis creatione factis intelliguntur, animo cernunt, hoc est studiose & perspicue vident & intelli-
gunt. Hac autem videntes turbæ magnifi-
cabant Deum Israel, & magnificant quidem credentes eundem Deum patrem esse illius qui eos sanavit, de quibus egimus, & Deum Israel; nec enim Judæorum solum Deus est, sed & Gentium. Ascendere igitur faciamus nobiscum in montem, ubi constituit Jesus Ecclesiæ suam, qui conscendere illum nobiscum voluerint, mutos, cæcos, clau-
dos, mancos, & multos alios, & pro-
jiciamus eos ad pedes Jesu, ut sanet illos, adeo ut sanatio turbæ admira-
tionem pariat: nec enim scriptum est hæc admiratos fuisse Discipulos, quam-
vis & tunc Jesu adessent, ut ex eo planum est: *Jesus autem convocatis Dis-
cipulis suis dixit: Misereor turbæ, & quæ
sequuntur. Forſitan vero, si diligenter**

Isaia 35. 6.

Isaia 35. 6.

Isaia 42. 18

Matth. 15.

31.

Rom. 3. 29.

Matth. 15.

32.

[illegible]

etiam Johannis secundum loca, qui de fac-
tore illo agens scripsit Jesum dixisse; *Facite*
homines discumbere, & quum gratias egisset,
de panibus dedisse discumbentibus: hujus
autem omnino non meminit. Animadver-
tens autem differentiam, secundum loca,
eorum quæ de panibus scripta sunt, illos
existimo ordinis esse præstantioris quam
istos: quoniam illi nutriuntur in monte;
isti in deserto loco: illi postquam triduo Je-
sum comitati sunt; isti vero per unum dum-
taxat diem, cujus vespere nutriti sunt. Præ-
terea si idem non est Jesum sponte fecisse,
ac fecisse postquam id esse faciendum a Di-
scipulis accepisset, vide, annon præcellant
ii qui beneficium acceperunt à Jesu, ex tem-
pore pascente illos, ut beneficium illis ob-
stringeret. Quod si secundum Johannem *Iob. 6. 13.*
hordeacei erant panes, è quibus superfue-
runt cophini duodecim, nec simile quid-
piam de istis dicitur, quomodo prioribus hi
non præstabant? Ac illorum quidem *lan-*
guidos curavit; hic autem non languidos, *Matth. 14.*
qui cum turbis erant curavit, sed cæcos, &
claudos, & mutos, & amicos; unde & su-
per illis mirantur quatuor millia; de langui-
dis autem nihil tale dictum est: præstantio-
res autem sunt, opinor, qui de septem pa-
nibus comederunt, pro quibus actæ sunt
gratiæ, iis qui de quinque benedictis comede-
runt: & qui comederunt de paucis pi-
sciculis, iis qui de duobus comederunt: per-
sitan & illi qui super terram discubuerunt:
& illi quidem è paucioribus panibus duode-
cim cophinos relinquunt; hi vero è pluri-
bus portas septem, quod plura è pluri-
ora capere possent: & fortasse quidem illi
terrena omnia proculcant, & super illa di-
cumbunt: hi vero super fœnum, super so-
lam videlicet carnem suam, *Omnis* sed enim
caro fenum. Post illa etiam animadvertet Je-
sum dimittere eos jejunos nolle, ne defi-
ciant, utpote panibus Jesu vacui, & detri-
mentum præterea capiant in via, quæ ad res
domesticas ducit. Observa autem sicuti scrip-
tum est, Jesum dimisisse, ut videas eorum
differentiam, qui postquam aliti fuerunt ab
illo, dimissi sunt, & eorum qui alia ratione
dimissi sunt. Exemplum autem alicujus alio
pacto dimissi, sit illud: *Mulier dimissa es ab*
infirmitate tua. Insuper Discipuli semper
cum Jesu conversantes, ab illo non dimit-
tuntur: turbæ autem pasto dimittuntur.
Quemadmodum rursus Discipuli nihil ma-
gnum de Chananæa sentientes dicunt: *Di-*
mitte illam, quia clamat post nos; ac Servator *Matth. 15.*
dimittere illam non videtur, nam cum di-
23.

xisset illi: *O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis, sanavit quidem filiam ejus ex illa hora; veruntamen scriptum non est, hunc eam dimisisse. Ac talia quidem super proposito loco perquirere, & perspicere in praesentia potuimus.*

Αλεις, ιάσατο μὲν τὴν θυγατέρα αὐτῆς ὅπου ὥρεος ἐκείνης. & μὲντοι γέγραπται ὅτι ἀπέλυ-
σεν αὐτὴν. ὅσαυτά καὶ εἰς τὸ ἐγκείμενον ῥη-
τὴν Ἰησοῦ παρόντων ἐξετάσωμεν, καὶ ἰδὲν δεδω-
μεθα.

ORIGENIS ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ
COMMENTARIORUM ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟ
IN EVANGELIUM ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ
SECUNDUM MATTHÆUM ΕΞΗΓΗΤΙΚΩΝ
TOMUS DUODECIMUS. ΤΟΜΟΣ Δ.

De iis qui rogaverunt, ut signum de caelo ostenderet sibi.

Περὶ τῶν ἐπερωτησάντων σημεῖον ἐκ
ἐφ' ὧς ἰπιδέξαι αὐτοῖς.

Eodem Interprete.

Mat. 16, 1 **E**T accesserunt ad eum Sadducei & Phari-
saei tentantes, & rogabant eum, ut signum
de caelo ostenderet eis. Sadducei & Pharisei
super maximi momenti dogmatibus invi-
cem dissentientes: asserunt quippe mortuo-
rum resurrectionem Pharisei, sperantes fu-
turum aliquod saeculum; Sadducei vero ni-
hil post hanc vitam hominem manere sci-
unt, five in virtute profecerit, five e nequi-
tate finibus exire omnino conatus non fue-
rit: hi ut Jesum tentent, concordantes fiunt.
Simile quid horum factum est, quemad-
modum tradidit Lucas, Herodem inter &
Luc. 23, 12 Pilatum, qui amici mutuo facti sunt, ut Je-
sum trucidarent; fortasse enim mutua
inter illos inimicitia effecisset, ut Herodes
non in gratiam populi dicentis: Crucifi-
ge, crucifige, illum neci dari poposcisset; Pilatus
autem aliquatenus ad id inclinans,
Vide Not. ut non condemnaretur, accedente ad
propensionem Jesum absolvendi quae pri-
us illi inerat, ipsius cum Herode simul-
tate. Effecit autem amicitia hac utrim-
que geri credita, ut acrius adversus Je-
sum instaret Herodes apud Pilatum, vo-
lentem fortasse & ipsum, recens conflata
amicitiae gratia, acceptum aliquid Herodi
& toti Iudaeorum nationi facere. Nunc au-
tem etiam persaepe in vita videre est eos qui
valde contrarias five in Ethnicorum Philo-
sophia, five in aliis Disciplinis sententias
tuerunt, in id apparere consentientes, ut
Jesum Christum in ejus Discipulis ludibrio
habeant, & oppugnent. Inde, opinor, ra-
ματα, εἴτε ἐν τῇ ἐλληνικῇ φιλοσοφίᾳ, εἴτε καὶ ἐν ἀλλοῖς λόγοις ἔχοντες, ὁμοιοῦν δὲ
κέντες, ἵνα χλευάζωσι καὶ πρὸς πολέμῳ τὸν ἐν τοῖς μαθηταῖς ἰησοῦ χριστοῦ τὸν τέτατον
ἐμμεν.

ΚΑΙ προσελθόντες σαδδουκαῖοι, καὶ φα-
ρισαῖοι, πειράζοντες ἐπιρώτων αὐτὸν
σημεῖον ἐκ ἐφ' ὧς ἰπιδέξαι αὐτοῖς. οἱ πα-
ρὸς ἀλλήλους διαφωνοῦντες περὶ τῆς θανάτου
τῶν δογμάτων σαδδουκαῖοι, καὶ φαρισαῖοι.
πρὸς βούλοισιν οἱ μὲν φαρισαῖοι τὴν νεκρῶν
αἰδίασιν ἐλπίζοντες ἐν αἰῶνα μέλλοι τὰ αἰῶνα.
οἱ δὲ σαδδουκαῖοι οὐδὲν ἴσασι μὲν τὸν βίον τῆς
ἀνθρώπου δοκεῖν, ἡ δὲ ὡς ἐπ' ἀρετῇ κα-
κόψαντι, ἡ μὲν δὲ τὴν δόξαν τῆς ἰπιδέξαι αὐτοῖς
ἐξελθὲν τῆς κακίας ὁρῶν. εἴτοι ἵνα πειράσων
τὸν ἰησοῦ ὁμοιοῦσιν. ὁμοιοῦν δὲ τῶν γενη-
σάντων, ὁ λεκάς ἀνέγραψε, πρὸς ἡρώδην, καὶ πλάτων,
ἡρώδης ἀλλήλους φίλους ἵνα τὸν ἰησοῦ δο-
κτείνωσι. ὅρα καὶ ἡ μὲν πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν
μάχη ἐποίησεν αὐτὸν μὲν ἡρώδην μὴ εἰς χάριν
ἐλθόντων λαῶν, σάους αὐτὸν, ἀξίω
αὐτὸν ἀναγεῖναι τὸν ὅτι πλάτων ῥοπὴν πα-
χόντα τὴν ἰσχυρὴν μὴ αὐτὸν καὶ ἀδελφά-
δων, συμβαλλομένης τῆς πρὸς ἡρώδην ἐχθρῆς τῇ
πρὸς τὸν ἀπολύσαι τὸν ἰησοῦ πρὸς ὑπαρχοῦσαν
ῥοπὴν ἡ δὲ νομίζουσα φιλία τὸν ἡρώδην ἰσχυ-
τερον πρὸς τὴν καὶ ἰησοῦ ἀξίωσιν πεποι-
σας πλάτων, βελούδων ὅρα καὶ διὰ τὴν
νεαράν φιλίαν κεχαρισμένοι πρὸς ἡρώδη, καὶ
παντὶ τῷ ἰσχυρῶν ἐθελῶσαι ποιεῖν πολλὰς καὶ
νῦν ὁρᾶν ἐν τῇ ἐφ' ἧς τὰς διαφωνίας τῶν δο-
γμάτων.